

א (א) ויהי בימי אחשורוש. א ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש
מלך פרס הים שמלך
תחת טרם לסוף שבשים שנה של גלות בבל: הוא אחשורוש. הוא נרשעו מתחלתו ועד סופו:

תורה תמימה

א (א) ויהי בימי. א"ר לוי ואחיהם ר' יונתן, דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת
הגדולה כל מקום שנאמר ויהי בימי אינו אלא לשון צער, ודכותה ויהי בימי
אחשורוש — הוה המ"א (מגילה י"ב ב').

ויהי בימי אחשורוש. [רב פתח למגילה זו] ויהי בימי אחשורוש וי ויהי, הרא הוא דכתיב
(ס' תנא) והתמכרם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה (שם י"א א').

ויהי בימי אחשורוש. רבי יצחק פתח למגילה זו בפסוק זה (משלי כ"ט) ברבות צדיקים ישמח
העם ובמשול רשע יאנה עם — בשעה שהצדיקים נוטלים גדולה — תרזה ושטחה
בעולם⁽¹⁾, ובשעה שהרשעים נוטלים גדולה — וי ואנתה ותרין אף בעולם, הרא הוא
דכתיב ויהי בימי אחשורוש — וי שמלך אחשורוש⁽²⁾ [פתיחתא למ"ר].

אחשורוש. אמר רב, אחיו של ראש וכן גילו של ראש, אחיו של ראש — של נבוכדנצר
הרשע שנקרא ראש, שנאמר (דניאל ב') אתה הוא רישא די דהבא⁽³⁾, וכן גילו
של ראש הוא דרג והוא ביקש להדרג, הוא הדרב והוא ביקש להדריב⁽⁴⁾, שנאמר (עזרא ד')
ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שמנה על יושבי יתודה וירושלים⁽⁵⁾ [מגילה י"א א'].

אחשורוש. אמר רב תחליפא בר בר חנה, אחשורוש — שהיה אחיו של ראש, אחיו
של נבוכדנצר, ובי אחיו היה והלא זה כשרי זה מדי, אלא זה בטל
מלאכת ביהמ"ק וזה החריבו, לפיכך השוה אותם הכתוב כאחד, הרא הוא דכתיב (משלי ח')
גם סחרפה במלאכתו אח הוא לבעל משחית, זה נבוכדנצר שהשחית את ביהמ"ק⁽⁶⁾ [מ"ר].
אחשורוש. שמואל אמר אחשורוש — שהושררו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה,
ור' יוחנן אמר, כל שזוכרו אוסר אח לראשו⁽⁷⁾, ור' חנינא אמר שהבל נעשין
רשין בימיו⁽⁸⁾, שנאמר וישם המלך אחשורוש כם [מגילה י"א א'].

אוי ויללה, וע' בסמך אות ט' ומביא רש"י לדונמא
דרשע זו אח ורשע, כלומר רשע ורשע. ומ"ס אחיו
כו' וכן גילו, י"ל כי בהשפחות אשר יורה עליו
השם אח שהים כהה: (א) נמלתייהם החילוניות,
(ב) נמלתייהם הפנימיות, וזהו שאמרו אחיו של ראש
כמה שהים מלך כננודנצר — והיינו המעלה החילוניות,
וכן גילו של ראש היינו שם נמלתייהם הרעות היה דומה
לנבוכדנצר שזה הרג זה ביקש להרגו, ועיין בדרשה
הסמוכה ולא וס' יכון רש"י במ"ס בן גילו, בן מזלו שניהן
דעת אחת היה להן. (י) יסוד שיקד וזונבל בזית
המקדש בימי בורש לפי החשורוש כמובאר בעזרא ד'.
(ז) ולכן נקרא בן גילו ע"ס שכיב בדעה אחת כוננו
לישראל וביהמ"ק. ועיקר טעם דרשה זו ובהנאות
אחרים בשם אחשורוש יתכן לומר דמדויקו ח"ל מה דלא
כתיב ויהי בימי המלך אחשורוש, ולכן ס' דהשם אחשורוש
אין שמו העברי רק חואר, ולא ייחז ע"ס החואר שם
מלך, ולכן כל אחד מהחורשים [כאן ובהמשך הדרשות]
דורשים כונת שם חואר זה. וחולת זה רגילין ח"ל לדרוש
כל שם שהוא יותר משלם אומיות, וכתבנו מזה כ"ס
בחו"ט. (ח) היינו מעין דרשה הקודמת ובשמי לשון
ועיין. (ט) ערה"כ (יהואקל ו') ואמר אח אל כל
חושנות רעות ביה ישראל, ופרשו המפרשים אח מלשון
אוי ויללה, וע' לעיל אות ה'. (י) מרוב מוסים וארמנויות,
ועיין

(א) טעם הדבר דכל ויהי בימי אינו אלא לשון צער,
כתבו המפרשים משום דכיון דמייחס הכתוב את
הימים לאדם אחד כאלו הימים לו נבדו הם ולא לכל
בא עולם והול' ויהי במלך אחשורוש, אלא ודאי
משום שזה ימי נרה, ומלת הקנ"ה לא תלא הרעות
לכן תלה הרעה באחשורוש. (ב) נכראה בסמך על
הכתוב ואלו לעבדים ולשפחות נמכרו החרשי,
למשמע שכבר היו מתרצים בזה אלא שלא היו רוצים
לקנותם, ורש"י פירש בענין אחר. (ג) וכמו בימי
שלמה דכתיב יהודה וישראל רבים כחול וגו' איש
חת נפשו ותחת תלגתו, ובימי מרדכי דכתיב ליהודים
היה אורש וגו', ומפרש בדרוש לשון גדולה כמו ורבותא
ויקרא (דניאל ה' י"ח), על כל רב ביתו, וע"ס לקמן
ג' ס' ו' ח' ס'. (ד) ודרש ויהי טיטקין וי היה
בימי אחשורוש. ויתכן עוד להוכיח כמו בדרשה
שנבסמן, כל הזכירו אומר אח לראשי, מרוב האשר
הבינו שהיו בימיו ע"י גזירת המן. (ה) פירש"י
אחיו של ראש כלומר דומה לו, עכ"ל. וכנראה פירש
כן משום דאי אפשר לפרש אחיו ממך, שהרי לא הי'
אחיו של נבוכדנצר וכבדרשה הבאה, אבל מרש"י
סבדקין ק"כ כי מובאר שהיה לפיו הגירסא כאן אח
ורשע, ופירש אח — רשע, וכמו שדרשו שם בשם
אחאב אח לשמים — רע לשמים, [ור"ל אח מלשון

המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה המלך. שמלך מעמלו ולא היה מורע המלוכה: מהדו ועד סס וכו'. המלך על מאה ועשרים ושבע מדינות כמו שמלך מהדו ועד סס ששמונים זה אלל

תורה תמימה

אחשורוש. ר' ברכיה אומר, אחשורוש — שהכחיש ראשן של ישראל בצום ובתעניות, ר' לוי אמר — שהשקה אותן ראש ולענה, ור' יהודה ב"ר סימן אומר שביקש לקעקע ביצתן של ישראל^(א) [פ"ר].
אחשורוש. ר' לוי ורבנן, ר' לוי אמר, אחשורוש הוא ארתחששתא, ולמה נקרא ארתחששתא שהיה מרתיה ותש^(ב), ורבנן אמרי, שכל מי שזוכרו רישש את ראשו^(ג) [שם].

הוא אחשורוש. [מרו הוא אחשורוש] — הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו^(ד) [פגילה י"א א'].
הוא אחשורוש. ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר, אחשורוש — שדרג את אשתו מפני אוהבו, הוא אחשורוש — שדרג את אוהבו מפני אשתו, וחד אמר, אחשורוש — שבמל מלאכת בית המקדש, הוא אחשורוש שגזר עליו שיבנה^(ה) [פ"ר].
הוא אחשורוש. ר' יצחק ורבנן, ר' יצחק אמר, אחשורוש — שבאו כל הצרות בימיו, שנאמר אבל גדול ליהודים, הוא אחשורוש — שבאו כל הטובות בימיו, שנאמר שמחה וששון ליהודים, ורבנן אמרי, אחשורוש — עד שלא נכנסה אסתר אצלו, הוא אחשורוש — משנכנסה אסתר אצלו לא היה בועל נדות^(ו) [שם].

המלך. אמר רב, שמלך מעצמו^(ז), אמרי לה לשבח — דלא הווי אינש דחשוב למלכא כותיה, ואמרי לה לגנאי — דלא הווי חזי למלכותא וממנא יתירא יתב וקם [פגילה י"א א'].

המלך. המלך ועדיין לא מלך^(ח) [פ"ר].

מהדו ועד כוש. רב ושמואל, חד אמר, הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם, וחד אמר הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי, וכשם שמלך על הודו וכוש כך מלך בסוף העולם ועד סופו^(ט) [פגילה י"א א'].

שבע ועשרים ומאה. מכדי כתיב מהדו ועד כוש למה לי למכתב עוד שבע ועשרים ומאה מרינה, אלא לידשה, בתחלה מלך על שבע ולבסוף מלך על עשרים ולבסוף מלך על מאה [שם שם].

שבע ועשרים ומאה. רנ"ב אפרכיות בעולם^(י) ואחשורוש שלם בחציין, א"כ למה נאמר קב"ו מרינות והלא קב"ו הן, אלא אמר לו הקב"ה, אתה נתת עליה ארת לביתי

וה' מסל' אות ז'. (יא) צינן — שרשן, ע"י גזירת המן, וע' מסל' לעיל אות ז' ומשפט אחשורוש מלשון שורש. (יב) ר"ל טוב לבעוס כמו שכתוב ויקצוף המלך מאוד ותחמו בערה זו, וגם חש כשם כמסל' כן רמז המלך, ותחת המלך נכסה. (יג) כדדשה דלעיל, וע' מסל' אות ז'. (יד) דין חונת המלך הוא על דבר שלל נשתנה מאז ועד עתה, וכן באחשורוש מלכו רשעו בתחלת מלכותו שגמד לנשן בישראל לננות ביהמ"ק כמבואר בעזרא ד' ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כחבו שפסס על יהודה וירושלים, ואח"כ במשפט המן. (טו) הא דביטל מלכות ביהמ"ק מבואר בדרכות הקדומות. חס שגור עליו שיעה י"ל דס"ל כמ"ד לאחשורוש הוא כורס, וככורס כתיב (עזרא א') שאמר מי נכס מכל עמו יי' ה' אליו עמו ויעל. (טז) ר"ל שסאבתו לאסתר לא נקם לזולתה והיא שמרה דיני נדה. (יז) י"ל דמדייק מדלל כתיב הוא אחשורוש המלך, [דמשמע

סידוע נחאר זה כי כולם הסכימו עליו] והלשון המולך משמע. ל"י כמו ותתליס מולכת (מ"ז י"א) שעינים שמלכה בחזקת על ידי שאבדה כל זרע הממלכה. (יח) טיין מסל' באות הקודם בעשם דיוק לזון המלך כלומר המלך והולך ויתכן הכוונה ועדיין לא מלך, ש"ח נעת שרקת מאושר זו שצמניה זאת עדיין לא מלך על קב"ו מדינה אלא אח"כ במשך הזמן, ומסל' המולך הוא שבעה שסדרו כתיבת המנינה אז כבר מלך, וכן משמע מדרשה כסמך בתחלת מלך על שבע ולבסוף על עשרים ולבסוף על מאה. (יט) אפשר לומר דלא סליגי במציאות הדבר, ושתי הדעות אחת, דגם היו סמוכות להדדי רק מאויה מעור לא היו יכולים לבא מזו לזו בדרך הקצרה, אלא היו צריכים לסבב מזל השני הפתוח סביב סביב, ולכן היו השני סמיכים במציאות, דהיו צריכים, חס השני חזרה ע"פ אפשרות בואם מזו לזו, דהיו דרך ארוכה ורבה. (כ) אפרכיט היא ממשל שיש בה עיריות

מְדִינָה: בַּיָּמִים הָהֵם כָּשַׁבְתָּ הַמֶּלֶךְ אֶחָשֶׁוּרֶשׁ
 זה וכן (מלכים אה) כי הוא
 רודה בכל עבר הגר כמו שאל רודה מתפסח עד עזה: (ב) כשנת המלך אחשורוש וגו'.

תורה חמימה

משלך, שאמרת (עורא א') מי בכנס מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל אף אני נותן עליה תוספת ארץ משלי, שהוסיף לו מדינה ארץ בחשבון^(א) [מ"ד].

שבע ועשרים ומאה. ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר, כבש שבע שהן קשות כעשרים, כבש עשרים שהן קשות כמאה, ור' נחמיה אומר, נמל אוכלסין משבע וכבש עשרים, נמל אוכלסין מעשרים וכבש מאה^(ב) [שס].

שבע ועשרים ומאה. דרש ר' עקיבא, מה זכתה אסתר למלוך על קב"ז מדינה, אמר הקב"ה, תבא אסתר בת בתה של שרה שזיתה קב"ז שנה ותמלוך על קב"ז מדינה^(ג) [שס].

מדינה, מכאן דכל מקום שנאמר מדינה היא אפרכיאי^(ד) [שס].

(ג) בימים ההם. זה אחד מן המקומות שהיו מלאכי השרת מדיין פתקין לפני הקב"ה^(ה) שהיו אומרים לפניו, רבש"ע, ביהמ"ק חרב ורשע זה יושב ועושה מרויחין^(ו)

אמר להם, תנו ימים כנגד ימים, הדא הוא דכתיב (נחמיה י"ג) בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת^(ז) [שס].

בימים ההם. [מהו בימים ההם]^(ח), אמר רב ביבי, הנה לאותן הימים, הו"ך מה דאת אמר (יחזקאל י') הילילו הנה ליום^(ט) [שס].

כשבת המלך. וב ישראל הוא אומר (שופטים י"א) בשבת ישראל בחשבון, לפי שישבת אוה"ע אינה ישיבה, אבל ישיבת ישראל ישיבה^(י) [שס].

כשבת המלך. וכתוב בהריה בשנת שלש למלכו [הא כיצד], אמר רבא, מאי בשבת — לאחר שנתיישיבה דתוריא^(יא) [פגילה י"א ב'].

המלך אחשורוש. אמר ר' יוחנן, כל מקום שנאמר במגילה זו מלך אחשורוש — במלך אחשורוש הבתוב מרבר, וכל מקום שנאמר מלך סתם משמע קודש וחל^(יב) [מ"ד פסוק ט'].

וכדמסר. (כ) נתי מרוח — נתי משעה, וכמס' עשה משעה. (ז) פסוק זה נחמיה אמרו שהיה נתי ארתחשטא שהוא אחשורוש כמבואר בפסוק הקודם, ור"ל מניין ששברו ישראל על גביהם בשבת לכן שבתו ונחזי אומ"ע צבועה וזלום. (ח) ר"ל לשון זה מיותר כולו, דהא כבר כתיב ויהי נתי. (ט) דרשין הסט בעופריוקן הם ליום. (י) ר"ל דלוח"ע עובדי כוכבים הלוי הללחם צמול, ולכן חזק זה הללחם נחמיה, יען דכשהמול עולה כיום נגזר אז עמיד הוא להשגל, וכמס' כ לפי שבר גאון, ולכן גם כשהם בשלחם אין שלחם שלחם, משא"כ ישראל הם למעלה מן המול וכמס' (שבת ק"ו א') אין מול ישראל, אלא הקב"ה בעצמו משגחי עליהם, ולכן הוי הללחם נחמיה [אם לא כשסרים מדרך ס' וחופאים]. ופי' אלה העינים מרומים בלשון שבת, בשבת, דכשבת מורה רק על דמיון ישיבה ולא ישיבה נאמנה ומוחלפת, משא"כ בשבת. (לא) שמתלה הס דוא שמה ילאו ישראל מהתת ידו וכשעלמו שנסים שוב לגלות בגל מתייבב דעתו, שאמר שוב לא ילאו. (לב) ר"ל כי בזהו מקומות אפשר לרמוז השם מלך על הקב"ה, וכמו שדרשו בגולה ההוא נדדה שנת המלך — מלכו

הרבה. (כא) ר"ל כך אמר הקב"ה לנורס, יען כי מסוב לכן תוספת לחוק העליון לא"י כשמשפחות הלשון מי בכנס וגו' יחי ס' אלהיו עמו ויעל לכן תוסף לו מדינה אחת יתירה על החשבון, ואחריו מלך אחשורוש, כי מכון המספר קב"ז. כך פרשו המפרשים, אבל הדוחק גרוא מנוף הדרשה שפחת באחשורוש וסיים אלא אמר לו הקב"ה [לנורס] והרי זה עיקר חכר, ולכן יומת נכון לפרש דדרשה זו מכוונת לת"ד במ"ד כדורס הוא אחשורוש, ויחא הכל. (בב) אוכלסין הוא תושבים שהיו לו לאנשי חיל, ומדיין מדלג כתב מאה ועשרים ושבע, כהנהג כל"מ, אלא כתב המדרש להסד. (גג) יתכן בעיקר טעם הדרשה ע"מ מ"ס בברכות י"ג א' ענין שני שס שרי לשרה, בתחלה היה שרי לאומתה ואחר כך נתיחה שרה לכל העולם, וגם באחשורוש אמרו שמלך על רוב העולם, וכך מלכה אסתר, ולא מנינו יתרון כזה רק בשרה ואסתר, וע"ד הרמז מסמין זה במספר שני חיי שרה המכוונים למספר המדינות שמלכה אסתר עליהן. (כד) ממשלה שיש בה עיירות הרבה, ועיין רש"י ס"פ קמא דמכות. (כה) ר"ל כמו שולחן פתקאות כביכול להקב"ה, כלומר שהיו כמתאוננים רע מרחוק,

על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה : כשנתקיים המלכות ביום ורבותיו פירשוהו בענין אחר במסכת מגילה : שריו ועבדיו חילו פרס ומדי הפרתמים (ג) הפרתמים. שלטונים

תורה תמימה

על כסא מלכותו. כתיב כי לה' המלוכה ואתה אומר על כסא מלכותו, אלא לשעבר היתה מלכות בישראל, וכיון שהתאזר נפלה מהם ונתנה לאוה' ע"ג) [מ"ד].
על כסא מלכותו. רבי עזריה אומר, על כסא מלכותו כתיב, לפי שבא לישוב על כסא שלמה ולא הניתוחו עמד ועשה לו כסא משלו ברמזו"ל) [שם].

אשר בשושן הבירה, א"ל חננאל, אמר ליה הקב"ה, כורש ייחס שם מדינתי ושם אפרכיא שלי, שאמר (עורא א') בירושלים אשר ביהודה, אף אני אייחס שם מדינתך ושם אפרכיא שלך, שנאמר אשר בשושן הבירה"ל) [שם].

(ג) בשנת שלש למלו. למה בשנת שלש, ר' יהודה אומר, בשנת שלש למלאכת הבסא שגמר מלאכתה, ור' נחמיה אומר, בשנת שלש לבטול מלאכת ביהמ"ק"ל), ור' שמואל בר אימי אמר, לפי שעשה שלש שנים בלא כתר ובלא כסא"ל) [שם].

פרס ומדי. ולהלן (י' ב') כתיב למלכי מדי ופרס, אמר רבא, אתנווי אחני בהרדי, אי מינן מלכי מדייכו אפרכי, ואי מנייכו מלכי מינן אפרכי"ל) [מגילה י"ב א']. אי

פרס ומדי. פעמים מקדים פרס למדי ופעמים מדי לפרס (י' ב'), לפי שכשהמלכות במדי פרס מופלה לה, וכשהמלכות בפרס מדי מופלה לה"ל) [מ"ד].

פרס ומדי. למה קוראין פרס ומדי"ל), פרס — שקבלה את המלכות פרוסות, אחד בימי תרדה ואחד ברבואן ואחד לעתיד לבא"ל), מדי — דהוו מדי להקב"ה,

מלכו של שולס, וכן נחמת המלך סככה, ועוד. (ל' ר"צ כי מלכותו של הקב"ה הלוו נמשכים של ישראל ובמ"ס באגדות כשישראל ששין לרצו של מוקוס הם מוקפין נטרה נכה של פעלה וכו', וכן לעתיד הוא דמכז ועלו מושעים כהר ציון וגו' — וזו ויחזה לה' המלוכה. (ל' כונת הקושיא לשון כסא מלכותו משמע להמלוכה שלו, אלא הו"ל על כסא המלוכה, ומשם דבא לרמו שעשה לו כסא ככסא שלמה, אבל על כסא שלמה לא הניחחו לישב, ולא נחנאל מי לא היה אותו, ואולי המדינה בעצמה בעת שמנחה למלך, ויש באגדות שהיוות שבעה שלמה לא הניחו, ויש כה' דנחאל ח' בעיני כורש בשושן הבירה אשר צעילס המדינה, וכאן לא ייחס שושן לעילס, ועל זה אמר, דלכן שם בטרס ייחס כן, לפי שהוא, כורש, ייחס את העיר ירושלים לארץ ישראל, משא"כ כאן באחשורוס, ולפי"ו צריך לנרס כאן שנאמר אשר בשושן הבירה אשר צעילס המדינה, וקאי על אותו הפסוק דנחאל. וכן צריך לנרס בשושן המדרס אף אם אייחס שם מדינתו ושם אפרכיא שלו, כלומר של כורש. (ל' עין מלאכת הכסא עין דרשה לעיל על כסא מלכותו, ודבר ציונו ציה"ק מוצא עזרא ר', ונמלכות אחשורוס נחלת מלכותו כתבו שנים על יושי יהודה וירושלים וכו', באדין בעלה עזרבה צית אלאה דבירושלס. ר"י דרין נמלכו כמו למלאכתו ור"י דרין נמלכו — משון החנונוות והרסס וכמו וימלך

עלי לבי, וכמו בלסון רבנן נכמה מקומות ונמלך עליו וכדומה. (ל' כסא"כ כשנת המלך על כסא מלכותו, א"כ עד עתה לא היה לו כסא מלוכה, וס"ל דכלא כסא ציון כהר. ודרין נמלכו על המלך פעולת החסדות מלכותו. (ל' אפרכי הם שרי המלך היושבים ראשונה במלכות, ונמנאל מניין דרשה זו במלות חיל פרס ומדי הפרתמים, ופירש"י במונח הקושיא, וז"ל, סמך פרתמים אלל מדי, וכתיב למלכי מדי ופרס, כאן סמך מלכות אלל מדי, עכ"ל, וכחכ מהרס"א וז"ל, ועוד י"ל [ככונת הקושיא] מדהקדים פסס אחת את מדי לפרס ושעס פרס למדי, עכ"ל, ולפלג שלא העירו שכן הוא מפורס במ"ר כמובל לפנינו דרשה הנלה, ומה שמניין בנמנאל המלה הפרתמים לאו דוקא הוא, ואולי גם מיותרת היא, ובאמת צ"ל כתי"י חסרה מלה זו וזכנן הוא. (ל' כי היו שתי מדינות שנתאחדו יחד, אך בית המלכות היה לפעמים ביו ולפעמים ביו, ובכל עת שצאונה המדינה היו קיים בית המלכות ביתה המדינה השניס ספלה לה, וע"ע דרשות הכחות. (ס) כך דרך חז"ל בעלמא לדרוש שמוח, כדודע. ולענין שם פרס י"ל עוד דמייקן חז"ל ע"פ מ"ס ציומא י' א' דס חירס הנזכר צבי יפת צפ' נח הוא פרס, ומפרש למה נשתהה שמו לשם פרס. (סא) דרין פרס מענין שצורה ופרוסה, מלסון הלא פרוס לרעב לחמד, מנח מנח תקל ופרסין, וכן חלה פרוסה, ור"ל שקבלה את המלכות

בַּלֶּשֶׁן פֶּרֶס: (ד) ימים רבים. וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לִפְנֵינוּ: ד בהראתו את עַשְׂרֵי כְבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יִקָּר הַפָּאָרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמָאתַיִם:

דגש אור מלאכות

תורה תמימה

דאמר ר' חייא בר אבא, מלכי מדי תמימים היו ואין להקב"ה עליהם אלא עבודה וזה שמסרו להם אבותיהם^(כב) [מ"ה].

הפרתמים. ר' אליעזר אומר, פרתמים אלו שני לגיונותיו של מלך, שאין המלך נקרא קיסר עד שקוראים אותו הם תחלה^(כג) [שם].

וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לִפְנֵינוּ. [כיצר היו לפניו]^(כד), ר' אליעזר אומר, כהדיון ערכאות שהמלך יושב לדיון מלמעלה וכל העם יושבים לפניו על הארץ, ור' שמואל ב"ד נחמני אמר, כהדיון פלסין גדולה שהמלך יושב במסביו וכל העם שטוחים על פניהם לפניו [שם].

(י) בהראתו וגו'. בהראתו את עושר כבוד מלכותו ואת יקרא הפארת גדולתו, דבי ר' ינאי דחוקיה אמרי, ששה אצרות הן פותח ומראה להם בכל יום^(כה), ור' חייא בר אבא אמר, מיני יציאות הראה להם^(כו), ור' יהודה ב"ד סימן אמר סעודת ארץ ישראל הראה להם^(כז) [שם].

יקר הפארת. א"ר יוסי בר חנינא, מלמד שלבש בגדי כהונה, כתיב הבא יקר הפארת וכתיב בבגדי כהונה (פ' תצוה) לכבוד ולתפארת^(כח) [פגילה י"ב א'].
ימים רבים. ימים של צער, ודבותה (פ' שמוח) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים — ימים של צער^(כט) [מ"ה].

שמונים ומאת יום. מלמד שיום אחרון היה כיום ראשון^(ל) [שם].

סעודת. (סח) יתכן הנאור ע"פ הדרכה לנטיח בפסוק הוא אפסודוס שהחייב את ניהמ"ק, והוא מתנאה בזה, ובנאותו הלאה את בגדי כהונתו שרכש לו, שכן היו ידועים לכל כיך ערכם. ונראה דמ"ש שלבש בגדי כהונה לאו דוקא שלבשם ללכת ולמיל בזה, דליון זה מן הנמוס למלכים, אלא רק ששפחה והראש לכל, וכמו שזאב במ"ד כאן, ואולי לשם לרעע שיוכל לראותם יפה, ונראה לזה, שצדי לקמן פסוק פ' דרשו שגם ופתי נהגה בסעודתה בגדי כהונה ונדליה היא לא לבשם אותה, דהוי לחוכא, אלא רק שהתפארה גם היא בזה. (סח) דרש יחזקאל לשון ימים רבים. ודרש שמעכת השער של אולם הימים נחשנו לרבים אף כי על האמת לא היו רבים כל כך, וענין השער דהבא מנאר בילקוט שהראה להם כלי ניהמ"ק שהפס נעת שהחריבו ונפסדו ישראל מאד על זה. (י) לקמן בפרשה ב' העריך הכתוב ק"פ יום חדשים, ששם חדשים בשמן המור וששה חדשים בשמים, וקשה לו למה העריך כאן את שומן דמים, ודרש דבא לרמז גדולת השער ביום האחרון היתה כערך גדולת ביום הראשון, והנהיג הוא שנים הראשון משכללים את התשעה באופן שיוחזר ושלם ונמשך הימים פותח והולך ערך הפאר, ובאין היום יום אחרון כיום ראשון. ויש להוסיף עוד באור בדרשה זו, דהיא נמשכת ומוסכת להמשך לשון הפסוקי הבא ששם משה למגדול ועד קצן, והיינו במשך הק"פ ימים עשרה סעודה מקודש לגדולים ואח"כ במשלה פחותה עד שלבסוף עשה לפני קסמי ופחותי המעלה, וקמ"ל הכבד

סמכות לא שלמה כמו שהיא, אלא חתיכות חתיכות, וכדמפרש. (כב) הכונה כמ"ס בחולין י"ג ב' שנדי כוכבים שנתו לא עונדי עבודה כוכבים הם אלא מעשה אבותיהם נידים, ואף הכא הכונה שהם בעצמם אבותיהם חתימים, ולא מרגש מימי הם עובדים עבודה כוכבים אלא רק ע"פ ההנהל, מחסורת אבות, וזה כל המגדלת שלהם. (כג) הוכרח לדרוש כן משום דפרתמים הוא לשון שדרות וחתיכות, ואי אפשר דכל החיל כולו יהיו שרים. (כד) דהלשון לפניו משמע שכל המסובים היו נראים לעיניו, ומצייר בזה בליה אופן וסדר היו יושבים עד שהיו נראים כולם. (כה) מנאר בילקוט דסמך בזה על ששה שמות התוארים שנבאן עושר כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו. ויתכן למד בכלל ענין הראות עניני כבוד וגדולה משום דכפי המנאר בדילא ח' דשון הנהיה הוא עיר הנהיה של מדינת טילס, כמ"ס שם בשון הנהיה אשר צבילס המדינה, ואיחא בקדושין מ"ע ב' עשרה קבין נבות הרוח ירדה לשלם חשעה נפלה טילס, וא"כ היה מוסבע בני המדינה להתנאות ולהתפאר, והמלך על כולם. (כז) תבון הוואת ביהו ושכר שריו ופגדיו, ורבים היו, וזה מורה על גדולת עשרו וגדולת המדינה. (כח) בילקוט איהא דכל חלליה הסעודה היתה בעלת המן כדי להכשיל את ישראל, ולכן השתדל להכין כל זרכי סעודה מנאכלי א"י כדי לשמח לבם, וכחז הרד"ל דסמך בזה על הלשון ואת יקר ע"פ מה שדרשו במ"ל איהא בני ציון יסורים, על יקרה כבודם נסדרי

הַבְּמִלּוּתָא וּבִמְלֻאוֹת ק' הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ
לְכָל־הַעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה לְמַגְדֹּל
וְעַד־קֶמֶן מִשְׁתֵּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצֵר גִּנַּת בֵּיתוֹ
הַמֶּלֶךְ; וַיָּחֹרּוּ כָּרְפֶס וַתִּכְלַת אֶתָּוּ בַּחֲבִל־בִּינָה^א

תורה תמימה

(ה) ובמלאות ונ'. רב ושמואל, חד אמר, מלך פקח היה שהקדים והחזיקים לבני עירו, רבני עירו כל אימת שירצה יפייסם^א, וחד אמר מלך מפש היה דאבעי ליה לקרב בני עירו ברישא, דאי מדרו ביה תנן הני הוי קיימי בהדי^ב [מגילה י"ב א']. משתה שבעת ימים. רב ושמואל, חד אמר שבעה חוץ סמא ושמונים, וחד אמר שבעה עם מאה ושמונים^ג [מ"ג]. בחצר גנת ביתן. רב ושמואל, חד אמר, הראוי לחצר — לחצר, הראוי לגינה — לגינה, הראוי לביתן — לביתן, וחד אמר הושבין בחצר ולא החזיקתן, בגינה ולא החזיקתן, עד שהבנין לביתן והחזיקתן^ד [מגילה י"ב א']. בחצר גנת ביתן. במתניא תני, הושבין בחצר ופתח להם שני פתחים, אחד לגינה ואחד לביתן^ה [שם שם]. בחצר גנת ביתן. כיצד היו, ר' יהודה אומר, גינה מבחוץ וחצר מבפנים, ור' נחמיה אומר גינה מבפנים וחצר מבחוץ, א"ר פינחס, מקיים אני את דברי שניהם, כשהיה רוצה היה פורש את הילולן ועושה אותו חצר, וכשהיה רוצה היה קופל את הילולן ועושה אותה גינה^ו [מ"ד]. בחצר גנת ביתן. דבר אחר בחצר גינת ביתן המלך — שעמדה לו ברמים הרבה^ז [שם]. (ו) חור. מה חור, רב אמר תרי תרינא^ח, ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם^ט [מגילה י"ב א']. חור. ר' יצחק אמר, חור — בגדים שבני חורין לובשין^י [מ"ה]. כרפס. מהו כרפס, א"ר יוסי בר תינא, כרים של פסים^{יא} [מגילה י"ב א'].

וסלני עליה ע"ה. ופ"י גס כלן קשה לפרש כן כדי שלא יהיה מפיל קבלה בסעודה. (ג) כ' ביתן עיין בלוח הקודם. (ד) ר"ל כשיהיה פורש את הילולן בין חצר לגינה או נקרא החצר חצר נגד, וכשיהיה מקפיל וסופל את הילולנות והיו נראים הצמחים והירקות או נקראו גינה. (ה) ס"ל דחיצת המלך מוסב על כולם על כל אחד ואחד, על חצר ועל גינה ועל ביתן, כלומר שכולם היו מזנינים בעשירות יחד המלך, ועל כולם גדמים הרבה, (ו) יתכן דהפי' הוא מלשון חורים וקבצים כמעשה אורז. (ז) דרים חור מלשון חור, ור"ל כלו משני הצדדים היקרים מאלו. (ח) דרים חור מלשון חורי הארץ, שרים ורזונים. (ט) כרים של משי, ושם דרשם זו בכלל יתבאר עפ"י מש"כ בענין הלשון שאין שורש הלשון הקודם יותר מנ' אוחית, ועל המרכוזים והמחומשים יאמר בחבור (פוף ממלך ד') שהם מלבושות אחרות ויש אומרים שהם מורכבים, וכפי היראה הדעה הזאת האחרונה קבלו גם חז"ל, שכן מצינו להם כמה וכמה דרשות עפ"י הרכבת מלים אחדות בחינה אחת מרובעות ומחומשות, וכמו שדרשו (יומא כ"ח ב') דמשק — דלם ומשק, (ב"ב ד' א') אכר — נא וד

הכתוב כי גם לפני אלם האחרונים הפתוחים עשה כדרך הסעודה כמו לפני הגדולים והאכזרים הראשונים שבויו ביום הראשון, וזה מורה על הפלגת עושר הסעודה, וזוהי הכותל יום הארון כיום ראשון. וגם ס"ל בפס' הדרש, דמקח על הלשון ובמלאת הימים האלה, דמשמע ליה שכולם היו מלאים בשוה במעלה וגדולתם. (ג) ולכן הקדים לשני המדינות והחיל שבו ממקומות שונים ורחוקים. (ד) הוא ס"ל ג"כ כהדרוש לעיל בפסוק הוא המלך דמלך מעמיו, ומבאר עוד שם שכוונת ע"י הכרזה שוה, וא"כ ה"ל לחוש למידה. (ה) קשה פלוגתתם בהקרי והכתיב ממלת ובמלאות, כי הקרי ובמלאות והכתיב ובמלאות, ומאן דאמר שבעה חוץ מק"פ דרים הקרי ובמלאות, דהיינו לאחר סק"פ עשה עוד ז' ימים, ומאן דאמר שבעה עם ק"פ דרים הכתיב ובמלאות, כשהגיע לו ימים למלאות הק"פ ימים עשה ונ', ור"ל שבהן סק"פ ימים היו כס"ז ימים שבעה עשר משמע לכל העם הממלאים בשוין. (ז) גינה הוא מקום זריעה וביתן מקום משיעת פרחים ושמונים, וי"ל דלא ניתא ליה להדרוש הוא כהדרוש הקודם הראוי וכו' עפ"י המבואר בסמך פסוק ו' מפות ויב וכסף דגם שם דעת חד מ"ד הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב,

מרוקמים בפחיתו טון וארגמן
 אהן פרס להם על גלילי
 כסף ועל עמודי שש: מטות
 זכב וכסף. ערך ליטב עליהם
 לסעודה: על רלפת. קרקעית של כהן ושם וגו' מיני אבנים טובות כך פירשו רבותינו. ולפי משמעות

תורה תמימה

על גלילי כסף. ר' חייא רבה ור' שמעון בן חלפתא, חד אמר נגללין היו כחלון זה של ארון^(א), וחד אמר, נקפלין היו בקלע זו של ספינה^(ב) [מ"ר].
 ועמודי שש. א"ר לוי, המחצב הזה לא נגלה לכל בריה אלא למלכות הרשעה הזאת, ואנ"פ דכתיב בשלמה (ד"ה א' כ"ט) ואבני שיש לרוב, אלא שלמה היה נותן מרגליות מכאן ומכאן ואבני שיש באמצע^(ג) [שם].
 טטות זהב וכסף. רבי יהודה אומר, הראוי לשל כסף — של כסף, והראוי לשל זהב — של זהב, אמר ליה ר' נחמיה, א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה, אלא הם של כסף וציפויין זהב, ורבי תחליפא בר בר חנה אומר, של זהב היו והיו מחויבים בכסף, ושמואל אומר, הכרעין הוציגנים של זהב והפנינים של כסף^(ד) [שם].
 על רצפת וגו'. אמר רב נחמן, בוא וראה שלותו של אותו רשע מה הוא, שזהה ביתו רצוף באבנים טובות ומרגליות בהם ושש ודר וסחרת [שם].
 בהם. א"ר אמי, אבנים שמהרשות על בעליהן, וכן הוא אומר (זכריה ט') אבני נזר מתנוססות על ארמתי^(ה) [נגילה י"ב א'].
 ושש. זו מרגלית שאהובה על בעליה^(ו) [מ"ר].
 ודר. רב אמר דרי דרי^(ז), ושמואל אומר, אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה, הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כזהרים. דבי ר' ישמעאל תנא, שקרא דרור לכל בעלי סחורה^(ח) [נגילה י"ב א'].

כל הראים מהספוק אבני חר מתנוססות, ובפי' ר"ח כתב מהתנוססות כמו מחסילות צעילין, כלומר, כל מי שמתנחל אלנו מתחייב למלכות מפני שאין ראיות להדיוס, ולכן צעילין נסים ונוראים, ולפי' יפרש הראים מלשון מתנוססות כמו מניסוח, מנדיחות, יעו"ש, וכמה דמוקים ופירושים כל הדברים. ואמר בני הח"ס כמ"ר סאיר טי', דקרונו לומר דיש כאן אך ט"ס קל, ולפיכך יתפרש הלשון והענין כמין חומר, והוא כי במקום מתנוססות ט"ס מתנוססות [כ' תחת הח'], והבאור הוא, כי השם בהם ערשו נחבז מן כס, אבני ננס, וענינו מאיר ומבריק, כמו אלבס^(א), והרנוס בזהר הוא בשחקים (אויב ל"ז כ"א) בשים הוא בשחקא, ובז"מ ט"ס ב' חרי צוטי^(ב) [וא] צוטי^(ג) דמרא, ופירש"י יטלוה, וא"כ הוי שם זה נרדף עם שם נס, נסס, ולפי' יתהב הבאור שמתנוססות על צעילין — שמהירות ומבריקים על צעילין, כלומר, שטותין להם הן ותפארת ויופי, מענין ליות הן לראש, ומקביל להלשון והענין אבני נזר המתנוססות על אדמתו, ואשמעין הכתוב מעשרו של אחשוורוש שסיהר צהו מרופץ באבנים טובות כאלה, וכבדרשה הקדומה, וזהו הכל עולה יפה ומבואר היטב. (ט) דרש שם ב"ן שמהלי ובקמ"ד, מלשון שון, והיינו שאהובים על צעילין ושם זה. (ס) טורות טורות סביב. (סא) ר"ל שקרא דרור לסוחרים מהשלוני מכס, ודרש זה צבוחו המלם וסוחרה

ך (סס ע"ה ב') כדכד — כדון וכדון, (ברכות ל"א') תלפנים — חל שפיות פנים אליו, (עירובין כ"א א') תלתנים — תלי תלים, (יומא ע"ה ב') מהסס — מוח על פס יד, (נדה ס"א ב') ששמה — שוט פיו וזו, והרבה כהה, ואף הכא דרש ע"כ כלל זה. (ב) דגלילי כסף היינו כמין פרוטה הטקן הפרושות על הפתח מרוקמות בחוסי כסף, ונקרא גלילי מפני שנגללין על הפתח מלמטה למעלה מזד חוץ לצד פנים או להפך. (ג) ט"ל זהו כמין קלעים הפרושים מקלע לקלע, וכשרוים מקפלין ומחברין קלועיהם קלע של הפסיפה הפרוס, שסבורדו מקפלין ומקפלין אוחו. (ד) עיקר הדרש הזה נסמך על זה, דזה הפסס הראשונה בכל המקרא שם עמודי שש, ולכן דרש דנאמח לא נהגנו עד כה. (ה) ר"ל הכרעין שלד הכית היו של זהב ואשר לצד הקר היו של כסף, ובגמ' אחא הן של כסף ורגליון של זהב, ונראה שמכיון לדרש המדרש, אלא שאל הלשון בקאר. (ו) ה' מתחלפת בח' מפני שהם ממואל אחד, ורגליון חו"ל לדרוש ע"כ חלוק זה, וכן בסמוך פירש"י פסוק ה' ותקרא אסתר להחך, ועי"ש שהבאנו כמה דוגמות לזה. ובבאור הלשון מתנוססות פירש"י ששמה להם רלפס באבנים חוטטות, כלומר שלא בא לידי אדם אלא ע"י פורה שמהטטים ומחזירים בעיניהם אהריהם עד שמהללין אותן בדמים קרים, עכ"ל. והנה לנד קושי הבאור אינו מבואר

ממנו: (ח) כרת. לפי ח והשתייה בדת אין אגם בירבוי יסד המלך שיש סעודות שטפין את המסיבין לשמות כל גדולי ויש שאני יכול לשמות כי אם בקשי אבל כאן אין אגם: יסד. לשון יסד כלומר כן תקו ואלו: על כל שרי הסעודה שר האופים ושר העבדים ושר המשקים: לעשות כדאין אים ואים. לכל אחד ואחד רלוט:

תורה חמימה

(ח) והשתייה בדת. מהו בדת — בדת של תורה, מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה^(א) [מגילה י"ב א']. והשתייה בדת. מהו בדת — בדת כל מקום ובקום, יש מקומות שאוכלין ואח"כ שותין ויש מקומות ששותין ואח"כ אוכלין, דבר אחר, והשתייה בדת — בדת כל אומה ואומה, כהני כותאי שאין שותין מין השמור בנאדות הביאו להם יין מבריהם^(ב) [מ"ג]. אין אגם. א"ר אלעזר, מלמד שכל אחד ואחד השקדו יין מדינתא^(ג) [מגילה י"ב א']. אין אגם. אין אגם בין חי^(ד), אין אגם בין נסק^(ה) אין אגם בשתיה בעל כרחו^(ו) [מ"ד]. על כל רב ביתו. לעשות לגדולי מלכות שיהא כל אחד ואחד רשאי לצחק עם בניו ועם בני ביתו^(ז) [שם].

כרצון איש ואיש. אחר ליה הקב"ה, אני איני יוצא מירי בריחתי, בנוגע שבעולם שני בני אדם מבקשים לישא אשה אחת, וכי יכולה היא להנשא לשניהם, ואתה אומר לעשות כרצון איש ואיש, למחר באים לפניך שני בני אדם ברין, איש יהודי ואיש צר ואויב, וכי יכול אתה לצאת ירי שניהם, אלא שאתה מרום לזה וצולב לזה^(ח) [שם]. כרצון איש ואיש. כרצון מרדכי והמן, מרדכי רכתיב ביה איש יהודי, והמן, רכתיב ביה איש צר ואויב^(ט) [מגילה י"ב א'].

מפני שהיו מדברים האסורים שבסעודת האסורות, ולכן דרש כאן שלא נכסלו ביין נכר. ^(א) יתבאר ע"פ מ"ם בילקוט בשם מדרש אבא גוריון בזה"ל, א"ר לוי, כן היה עבדים [מנחם:] על אשוי פרס, היה להם כוס גדול מחזיק ארבעים שחיות [מין מדה] והיו משקים בו לכל אחד ואחד, אשילו מה אשילו משתגע היה שותהו, אבל בלחשורו לא היה מנהג נס זה. ^(ב) מדיק דאם היתה הכונה פשוטה שלם המלך על כל שרי ביתו שיעשו כרצון אים ואים, הו"ל על כל רבי ביתו, ומדכתיב על כל רב דרש שנים על כל שר שאם יראה ימים ביתו עמו, אשתו ובניו, כי יום ששמתם שלמה רק במסכת בני ביהם וכפי דמשתה מלאון התורה ושמתה אלה וביהן, וכתבו התוס' ובשם"ל ב"ר"ם ה' ב' דלוק אש חייבת משמת התג אע"פ שהיו מזה שמוען גרמא שנים פסורות, אך מפני שהיו אשכר להציל לקיים שמה בלעד, יעו"ש. ^(ג) מביא משל זה לרבותא, דאע"פ שגינו זה בכלל אשכר להיות, שהרי אפשר לקרב אותם זה אל זה ולעשות שלום ביניהם ועם זה ללא ידי שיהיה ולא כליור הקודם מנאזי אשה אחת לשני גברים, דזה הוא בכלל מן המנגעות, ואע"פ לא היה יכולתו של האסורות ללא ידי שיהיה וכדמפרש. ^(ד) יתבאר ע"פ התרנוס, למענד כרעות גברא דבית ישראל וכרעות גברא דכל אומה ולשון, ועיקר הכונה לעשות כרצון ישראל וכרצון שארי האומות, ותלה ענין זה בשם

כמו שהתקנו כמסת יד המלך, וכן מפרש בתרנוס ראשון כמסת ידא דמלכא. ^(ה) פירש"י בדת של תורה אכילה מרובה משתיהו, פר ושלמה עשרנים טולת ונסך הוי הדין יין, עכ"ל. ובשם הגר"א וטוילנא נחפרסס הוי"ע שהטעה דאבות כך היא דרכה של תורה פה נמלה תאכל וינים במשורה שתהה, הרי דלאכילה לא נתן מדה וקצב כמו לשתייה, ולדעתו מזה יותר פירש"י משום דלסירוסו שייך לומר שנהג בסעודתו ע"פ מנהג קדומים בבית המקדש, וכמבאר לעיל בפסוק שהתפאר בעיניו השכינים לביה"ק, משא"כ לפי הגר"א אינו מובין מה טעם נהג בסעודתו ע"פ מדה זו הנהגה במתינה על התורה וחי"י עניו וזעזע, וז"ע. ועיקר טעם דרשם זו והכלות אחרים בלשון זה הוא דקיון דלא פירש הכותב כחיו דת, לכן בודאי יש בו איזה כונה, ולכן מפרשים שנהג ע"פ איזה מנהג ומנהג קדומים. ^(א) ענין מש"כ בקוף אות הקודם. ^(ב) ר"ל יין שגרנו בו, כדי שלא יסכרו ולא ישתהו ללא פירעון. ^(ג) שאינו מוזה, דמי שרצה ביין מוזה נחמו לו כוס, ונא להוסיף שלא נהג מנהג הפרסיים שהיו נוטין את אורחיהם בסעודה לבתות יין חי כמבואר במ"ר כאן. ^(ד) ליהודים, וז"ל דס"ל להדורס הוי כרע"י במגילה י"ב א' מפני מה נתייבשו ישראל שדאורו הדור כליו מפני שהשתחו לזלמו של נבוכדנצר ולא כדעת תלמידיו

אֶחָשׁוּרֹשׁ: י בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּטוּב לְבַהֲמֶלֶךְ
 בֵּינָן אֲמַר לְמַהּוֹמָן בּוֹתָא חֲרִבּוֹנָא בְּנָתָא וּאֲבָנָתָא
 זַתְר וְכַרְפֶּס שְׁבַעַת הַפְּרִיסִים הַמְּשָׁרְתִים אֶת־
 פְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרֹשׁ: יא לְהַבִּיא אֶת־יוֹשֶׁתִי
 הַמִּלְכָּה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר מַלְכוּת לְהַרְאוֹת
 הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים אֶת־יְפִיָּהּ כִּי־טוֹבַת מְרָאָה
 הִיא: יב וְתַמְאֵן הַמִּלְכָּה וְשָׂתִי לְבֹא בְּדֶבֶר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בֵּינָן הַפְּרִיסִים

תורה תמימה

(י) ביום השביעי כטוב וגו'. אמו עד השתא לא הטיב לבו בחמרא, אמר רבא אותו יום השביעי שבת היה^(י) שבמרה שאדם טרד טרדיין לו, מלמד שהיתה ושתי הדישנה מביאה בנות ישראל ומפשימן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת, לפיכך צוה להביא אותה ערומה^(יז) [מגילה י"א ב'].

כטוב לב המלך. בשב אין כתיב כאן אלא כטוב — טובה ואינה טובה, לפי שאוה"ע אין להם טובה, דכתיב (קהלת ח') וטוב לא יהיה לרשע וגו', אבל טובתן של ישראל טובה שלמה, שנאמר (מ"ח') וילכו לאהלירם שמחים וטובי לב על כל הטובה וגו'^(יז) [מ"ח']. כטוב לב המלך ביין. כתיב (שלי כ"ג) למי אוי למי אבוי למאחרים על היין אחריתו כנחש ישוך וכצפעוני יפריש, מה צפעון זה מפריש בין מיתה לחיים כך הפריש היין בין אחשורש ליושתי להריגה, הלא הוא דכתיב ביום השביעי כטוב לב המלך ביין, שמתוך כך קצף עליה והרגה [שם].

(יב) ותמאן וגו'. מכדי פריצותא הואי, דאמר מר, שגיהם לדבר עבירה נכתוב^(י), מאי מעמא לא אתאי, א"ר יוסי ב"ר חנינא, מלמד שפרתה בה צרעת^(י), במתניתא חני, בא גבריאל ועשה לה ונב^(י) [מגילה י"ב ב'].

ויעלת חן משעת דנכתל וטרק אפטר להדיחוס ולמטא חן ולכן טוב להביאה ערומה, ואם כל הנוף אין טועין לכתול ולפירוק וידוע מיופי הנוף על יופי הפנים כי יופי סבבי הוא. וצפד"א פמ"ס אחת שכתב היה מנהגן של מלכי מדי כשעושה סביו פותחים משחקים ומרקדות לפנייהם וכו'.^(י) והסרסון שוכנס השלמה נראה מעשה זו לחשושות, שכי כל כך היה לבו טוב עליו ולנבטק נסדרה שמהו ממולצת דושהי שמרדה בו וחמתו צברה בו. גם אפשר לפרש ט"פ שזכרנו לשל פסוק ב' הדרשה כשנת המלך ששיבת אוה"ע אינה נתינה, עי"ש לפנינו אות ב' וירק לכאן. (פ) לשל כפסוק ט' דדרשה בית המלוכה. (ק) פירש"י דבירושלמי יליף א' בגו"ש דכתיב ב' ואת אשר נגזר עליה (ב' א') וכתוב בעוה"ב (ד"ב ב' כ"ו) כי נגזר מותה' מה להלן נרעת [דכן מפורש שם] אף כאן נרעת, עכ"ל. ולפינו בירושלמי לא נמלאת דרשה זו, וידוע כי לפנינו חסר הרבה מירושלמי שהיה לפני הראשונים, ויותר חסר נראה חסר בירושלמי מגילה, כי מכל האגדות דמגילת אסתר שנגמרה ומדרשים לא בא כמעט מאומה בירושלמי. (קב) דלדלו בשר יתירה, וכמס"כ בערוך דכל דבר שהוא יתר נקרא נגז, ויש להבין כוד שהוא נקרא

(צ) דרש השביעי — השביעי המיוחד וידוע, שהוא יום השבת. (צ"ח) אמנם לא נחבאר איפה מרומם ענין זה כפסוק, אף כי אמנם הלשון כפסוק בדבר המלך אשר ביד הסריסים מורה שהיתה בידם איזה פקודה ולא נחפרסה מפני הכבוד, ואולי סמנו זה על הלשון שאמר להביא את ושתי, כי הלשון להביא הוא לשון גם לפי ערך כבוד המלכה, והוא מורה להביאה בדרך פחיתות ונבול, אלא הול"צ שכתב, ולכן דרשו שזה להביאה ערומה ואז בודאי לא חשבה ללכת מרצונה ולכן טוב להביאה [וכה"א] נוטא דרשו במגילה פ"ו ח' ויבטילו להביא את הכהן מלמד שהביאיו בבגלה, וי"ל דמדייק כ"פ מה דלא כחייב ויבטילו להבין לזה אלא הוא מביא שהביאיהם שלא לראות דלבו לא הלך אז אחר משתה, אחרי המאורע ש"ל עם מרדכי ואחר מיתה בתו ואחר נטוה אשתו ואחרי כי נפל חסל וכו' כמצינו שם]. ועיקר טעם הדבר שזה להביאה כן י"ל משום שכפי הנראה מפסוק זה להראות העמים והשרים את יופיה היה מחפזר ביפיה הדבר, והיה חשש שאלה הלא מלונבת כהובו יאמרו שהבגדי מלכות מופים אותה או כי בכלל אין ראיה מתואר הפנים שאפשר ליפותו ע"י כח ושרק [וכמ"ס בכתובות י"ז א' לא כהל ולא שרק

בשבת : ויקץ . ששלה לו דברי גנאי : (יג) כי כן דבר המלך . כי כן מנא המלך בכל משפט לשון את הדבר לפני כל יודעי דת ודין : (יד) והקרב אליו . לערוך

ויקץ המלך מאד ותמתו בערה בו : סג ויאמר המלך לתבאים ידעי העתים פירכן דבר המלך לפני כל ידעי דת ודין : יי ותקרב אליו פרשנא שתר אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן

תורה תמימה

ויקץ המלך וגו' . אמאי דלקה ביה כולי האי, אמר רבא, שלחה ליה, בר אהורייא דאבי אבא לקבל אלפא חמרא שתי ולא רוי, וההוא גברא אשתמי בחמריה, מיד וחמתו בערה בויק' [מגילה י"ב ב'] .

(יג) ויאמר המלך לתבאים וגו' . מאן תבאים — רבנן, יודעי העתים — שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים^(ד), אמר להו, דינוה לי, אמרו, היכי נעביד, נימא ליה, קטלה, למחר פסק ליה חמרא ובעי לה מינן, נימא ליה, שבקה, קא מולולא במלכותא, אמרו לו, מיום שתרב ביהמ"ק וגילינו מארצנו נטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לרדן דינו נפשות, ויל לגבי עמון ומאב דיתבי על דוכתייהו כחמרא על דורדיא^(ה), מיד — והקרב אליו כרשנא שתר וגו' [שם שם] .

כי כן דבר המלך . א"ר שמואל בר אימי, מדה טובה היתה באותו האיש שלא היה עושה דבר עד שנמלך, [הרא הוא דכתיב כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת] (ק) [ס"ה פסוק ג'] . (יד) כרשנא שתר וגו' . א"ר לוי, כל פסוק זה על שם קרבנות נאמר^(ז), כרשנא — אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, כלום הקריבו הם לפניך כרים בני שנה בדרך שהקריבו ישראל לפניך, שתר — כלום הקריבו לפניך שתי תורין, אדמתא — כלום בנו לפניך מובת אדמה, תרשיש — כלום שמשו לפניך בבגדי כהונה, דכתיב ברו (פ' תצוה)

ודין, וברי חכמת ידיעת העתים ענין אחר הוא כלל מחכמת ידיעת דת ודין, וגם אינו מבוחר הלכות כל יודעי, מהו כל, ולכן דרים דבעינין זה לא רזה לשאל את שרי פרס ומדי אולי מאיזו נשים יסו הדיון, וגלל לפני אומות אחרות, ויטן' כי התואר יודעי העתים מלביב דכתיב ויבטני ויבטני יסכר יודעי בינה לעתים, לכן דרים ששאל אלל חכמי ישראל, ורמו הפסוק שאל ויפלא שפנה בזה אל חכמים אשר לא מבני אמונתו, יטן כי כן דבר המלך — לפנות אל כל יודעי דת ודין, כלומר, אל כל יודעי דת ודין, יהיה מאיזה עם ואמונה שיהיה, אם כך הוא יודע דת ודין, וכאן מלא לנכון לפנות אל חכמי ישראל . (ק) כיון על שמרין, ששוקן במנוחה, וסבך בזה על הפסוק דירמיהו מ"ח שאין מואב ממעריז וסוקט הוא אל שמריו על כן עמד עמונו בו וריחו לא נמר, ורמו לו בזה שמוכנה מוחתם יתנו לו ענה ודעה הוגנת . (ק) במ"ר לא נסמר מאחר זה על זה הפסוק, וכברא לי למדו זה מפסוק זה, ולכן קבענו דרשה זו כחן והבאנוהו במוסגר לדעה כי לא מלכו המדרש הוא כי אם חושפת משלנו . (ק) וראה דמוכב על אותו הזמן שהפיל המן כור, והמלכה עמדו להגן על ישראל לפני הקב"ה כמבואר בגלותו וטעמו כפי המבואר כאן, ולסימן ורמו סמיו חו"ל ענין זה על לשון זה הפסוק אע"פ שכבוש שלא נמקום אותו בעינין, כדרכם בקודש, ועיין מש"כ בזה"ח

לחמיכת בשר שאין בה תמונה ופרטוף וסוא מטער, וכעין שאמרו בעירונין כ"א ב' ע"פ ויבן ה' את שלע חד אמר סרפון וחד אמר זכב ולא פליגי, אלא דשניהם סוברין סיהם חמיכת בשר, ומר ס"ל דיהי בה זורה ופרטוף ומר ס"ל דלא היה בה לא זורה, ומכונה זכב, ונכסוכה הונאה דרשה מירושלמי, כתיב נוסחי (ב' ה') ואת אשר נמר עליה וכתיב נש"ל (פ') וירם הטבח את השוק וטעליה, מה עליה דהתם זכב [נמקום אליה בחלוף אה"ע] אף עליה דכאן זכב . והנה בירושלמי שלפנינו לא מנאסה דרשה זו, ועיין מש"כ בזה הקודם . (ק) בר אהורייא הוא שומר הסוסים, וזוהו לגלסאלז שמפורסם בו (דניאל ה') ששה יין מול אף שריו כמו כולם יחד, וכנהה אותו בשם אהורייא לפי ערך משרתו אלל נכודנלר זקנה, ולכאורה אינו מבוחר עיקר השאלה מאי דלקה ביה כולי האי, דהא מפורסם בכתוב סבת הקץ, מפני שמונה לבוא, ויצי' דמדיק על סוף הפסוק ותמתו בערה בו דמשמע בו מנפטים שלא גילי כעס, ופריך להם זה דלקה בו מנפטים כבחר לבו, ומשני ששלה לו בר אהורייא וכו', וסיה בזה מלאכיד זאת, ולכן בערה חמתו בו מנפטים, ומדוייק לפי' סוים לשון הדרשה מיד ותמתו בערה בו, ולא סיים בזה שפחה ויקוף המלך . (ק) יתכן דמדויק דלשון תחלה הפסוק אינו מקביל לסוף דסתח בחכמים יודעי העתים וסיים כי כן דבר המלך לפני כל יודעי דת

דבריו לפניהם אלו הם כדנא
 שחר וגו' : (טו) כדת מה
 לעשות. מוסב על ויאמר המלך
 לחכמים : (טז) עתה . לאון
 עון : (יז) כי יאל דבר המלכה
 ממכון קרי לפני המלך והשרים לא
 על המלך לבדו עותה ושתי המלכה
 פי על כל השרים ועל כל העמים אשר
 בכל מדינות המלך
 אחשורוש : י פייצא דבר המלכה על כל הנשים להכנות בעליהן

תורה המימה

תרשיש ושרם וישפה , מרס מרסא — כלום מרסו לפניך ברם ובמנחות^(ק), ממכון — כלום
 הכינו שלחן לפניך^(ק) [מגילה י"ב ב'] .
 (טו) כדת מה לעשות . א"ר יצחק , לחיורתא כדת , ולאומה קדושה שלא כדת אלא
 באכזריות^(י) [פ"ד] .
 במלכה ושתי . על אחת כמה וכמה במלכה שאינה ושתי^(יא) [שם] .
 (טז) ויאמר ממכון . הני , ממכון זה הכן , ולמה נקרא שמו ממכון — שמוכן לפורעניות^(יב)
 [מגילה י"ב ב'] .
 ויאמר ממכון . אמר רב כהנא , מבאן שההדיוט קופץ בראש^(יג) [שם שם] .
 ויאמר ממכון . מה ראה ממכון לקפוץ בעצה תחלה , פליגי ג' אמוראים , חד אמר על
 שותהה מסמרתו במגעלה על פניו , שאמר לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה^(יד) ,
 וחד אמר על שלא הוסינה את אשתו לסעודת הנשים , שאמר כי יצא דבר המלכה על כל
 הנשים להכנות בעליהן^(טו) , וחד אמר שהיתה לו בת וזוהי מבקש להשיאה למלכות , שאמר
 ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה^(טז) [פ"ד] .
 (יז) כי יצא דבר המלכה . [וכי לשלוחין היא צריכה]^(יז) [שם] .

אותם , ולפי"ז לא ס"ל כדנא שלפניו דממוכן זה
 המן . (ק"א) מהי עבודות בקדשים . (ק"ב) יס לפרס
 קמן הים מכולם וקפן לענות בנאש . (ק"ד) כלומר לא
 רק את המלך בזה (וחי היה עיני) כי אם גם את כל
 הסרים וגם אותו בכלל , והלשון מסתירו על פניו
 במגעלה אולי הוא ע"ד הפרחת הבין , וכן מצינו בב"ר
 פ' מ"ה ספחתו בקורדיקון [כינוי מעגל] על פניו ,
 ובא"כ ר' פ' רבתי עם ספס ל' על רישיה בסגדליה .
 (ק"ה) דרים הלשון כי יאל דבר המלכה על כל הנשים ,
 כי הלא הנשים שהיו עם ארץ צריכות עוד לדבר
 המלכה ופקודתה , כי הלא ראו מה שראו , הלא בא
 לרמו שדבר המלכה יאל על כל הנשים אפילו לאלו
 שלא היו אז באותו מעמד , ודרים כי משני שגלבו
 היה לו טינא עליהם על שלא הוסינה את אשתו , לכן
 חפסם הלשון משמין מחשבת לבו . (ק"ו) זה דרים
 יען כי אין מן הנמוס הוא אשר בעת שחוקרין ודנין
 דתי נפשות וחקרו בזבוכין , כי הלא שני ענינים הן ,
 ובעת שסורדים בעיני זה אין נאות לדבר בזבוכין ,
 אלא מפני שמזמות לבו היו ע"ד בהו להשיאה למלכות ,
 לא יכול להחלשן מבלי להביע חיפך את מיימיהו
 ברמו . (ק"ז) יס לפרס הכונה שאמר לו שאל
 תאמר , כי אם לא תוציא ושתי ככתב ספרה לכל
 הבתים

פ' בראשית בפסוק ויזו ה' אלהים על האדם , ונרץ
 לבאן . (ק"ח) מהי עבודות בקדשים . (ק"ט) יס לפרס
 הכונה דמוסב על שלחן הפנים [דנא] דנא
 לחם הפנים הוא קדשי מזבח כמו קרבן , וסידורו
 נקרא כחורם בשם מערכת דהיינו הכנה . ועיין במ"ד
 באן שני נוסחאות בנאגדה זו . (ק"י) הכונה שמתמה
 על רשעות נפשו של אחשורוש , שלדון אז ושתי שאל
 ליהודים איך לדונה כדת , ולאומה שלמה , לישראל ,
 ראה לדון ש"פ בקשת המן מבלי חקור כלל אם הוא
 כדת או לא , וקרי נאשתי מורחא , כמו שהחזיר יס
 לו סימן סברה ברגלו שמבדים פרסה , כך הראתה
 הוא סימן סברה ברגליה , כלומר סימן גניעות ,
 שלא ראתה לילך בדבר המלך אחשורוש . (ק"א) ר"ל
 שאינה מורט המלכה , והכוונה לאסתר שבהא אל
 המלך מבלי קרואה , וכמו שאמרם ובין אבות אל
 המלך אשר לא כדת , ולולא חסדי ה' לתת את זה
 לפני , אז על אחת כו"כ שהיתה נעשה עוד יותר
 מוסיף , והוא לא ידע עוד את עמה . (ק"ב) שטומד
 להיות תלוי , ויחקר דרומי להפסוק גם כנה העץ
 אשר הכין לו ודרשינן שם לו הכין , לעצמו , וע' לקמן
 ריש פרשה ב' בתרגום ראשון דלאחר שזכר המלך את
 נשתי וכו' קפן על שבעת שריו שיעשו לו להרנה והרג

על כל הנשים. זה שבתה
את המלך על כל הנשים
להצות אף הן את בעליהן :
(יח) האמרה שרת פרס
ומדי וגו'. לכל שרי המלך
את הדבר הזה וכדי זה מקרא
קצר : וכדי ציון. ויש
דבר הזה הרבה ציון
וקצף : (יט) דבר מלכות.
גזירת מלכות של נקמה
שטה להורג : ויכתב דרתי
פרס ומדי. בספרי חק ומנהג
המלכות : ולא יעבור. חק
זה מצינוה שיהא זה חק ודת לכל הכזה את בעלה : אשר לא תצוא ושתו. ולכן נהרנה :

בְּעֵינֵיהֶן בְּאֶמְרֵם הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרֹשׁ אָמַר לְהָבִיא
אֶת־דִּשְׁתִּי הַמִּלְכָּה לְפָנָיו וְלֹא־בָאָה : יח וְהָיוּ
הָיָה תֹאמְרֵיהֶן שָׁרוֹת פֶּרֶס־דְּמִי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־
דְּבַר הַמִּלְכָּה לְכָל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ וְכָרִי בְּצִוּוֹן וְקֶצֶף :
יט אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ מִיּוֹב יֵצֵא דְּבַר־מַלְכוּת מִקִּפְנֵי
וַיִּכְתֹּב בְּדָתִי פֶּרֶס־דְּמִי וְלֹא יַעֲבֹר אֲשֶׁר לֹא־
תָּבֹא וְשִׁתִּי לְפָנָי הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן
הַמֶּלֶךְ לְרַעוּתָהּ הַמְּבֹרָה מִמֶּנָּה : כ וְנִשְׁמַע פִּתְגָם

תורה תמימה

(יח) וכדי ציון וקצף. רב ושמואל ור' חנינא, רב אמר, כדי הבזיון הזה לקציפה זאת, ושמואל אמר, כדי הקצף לבזיון זה (יח), ור' חנינא אמר, כדאי הבזיון שבזיה אביה את כלי ביהמ"ק לקצף שקצף עליה (יח) [מ"ד].
(יט) יצא דבר מלכות. אמר ליה, אדוני המלך, דבר אתה טוציא ספיק ואני מכניס את ראשה בדיסקוס (ק) [שם].
לרעותה הטובה ממנה. א"ר חנינא בריה דר' אבהו, כתיב (איז ה') כי הוא יכאיב ויחבש, יסחץ ויריו תרפינה — בלשון שנשלה המלכות מוקנה שאמר לו שמואל (ש"א ט"ו) ונתנה לרעה הטוב ממך, בו בלשון חזרה לו המלוכה, הדא הוא דכתיב ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה (ק) [שם].
(כ) ונשמע פתגם המלך. ר' לוי אמר, פתגם גדול אנו עתידים לשמוע מזו שנכנסה למלכות, מהו — אבל גדול ליהודים, ור' יצחק אמר, פתגם גדול — שמתה וששון ליהודים (ק) [שם].

ולא דברי ממוכן. (ק) דיסקוס הוא מין מכונה כזו כשמכניסין ראשו של אדם בתוכה הוא נחמד מעצמו, והוא מיתת קלה ויפה, וכן ממיחין הפרס החיבין, ואמר לו, שאל יחוש שיתקוממו כנגדו קרוביה ומיודעים להוציא נזירתו, אלא לו רק יצא דבר מלכות ומיד יוציא הוא דברו לאור. (ק) כי אסתר היתה מנושפתה האל המלך כמבואר בפרשת בבא. (ק) מדייקים מה שלא אמר ושמע, אבל ושמע — משמע שיהא נשמע מאליו, ומפרשי דגא הכתוב לרמוז דכל עיקר מאורע זו היה לחלית שיטע פתגם גדול לישראל, וס"ל דוגשעם פתגם אלמעלה קאי, על רעויה הטובה ממנה, היא אסתר, כלומר שגללה ישמע פתגם גדול, ומר מפרש הפתגם הראשון אבל גדול ליהודים, דס"ל דזה היה עיקר הכונה מהקב"ה שיחזרו בתשובה על השטא בזמן החשור [לדעת חד מ"ד בנמרץ שהשתחו לאל ולדעת חד מ"ד סנהט מעשדות החשור ע"ן מגיל י"ב א'] ומר מפרש הפתגם השני שמה וששון ליהודים דזה היה תכלית הגם מכל המאורע.

ע"ן

הנשים להכזות בעליהן או לא יתפרסם דבר זה, ולכן ימנע תולדת סקודתה ודי כזה, אלא לא כן הוא, אלא גם ממילא ישמע ויתפרסם הדבר, כי כן דרך הנשים לשמוע ולהשמיע ולזלזל כל דבר בע"ס, והיו שאמר וכי לשלוחים היא נריכה לפרסום דבר זה. (יח) יס לפרס דלא פליגי, ושניהם באו להעניש לשון זה שהכונה שכל ממוכן להסביר לפני החשורו כמה גדול הבזיון שעשתה ושתו, ולא יכל זאת בעיניו, ובכונן מהלך של קצף עליה המלך, ובכונן היתה כזה שלא יתקרב קצו עליה, ומפרש רב שאמר כדי הבזיון היה לקצף כזה, כי אמנם גדול מהלך הבזיון, ושמואל אמר שציון בשון זה כי אמנם כדאי מהלך קצף גדול לבזיון כזה, והיינו ג"ל הכונה שבבזיון גדול מהלך (יח) מוסב על נוכדלצר שחרכ ביהמ"ק ובזיה אותו, ומה שנתגלה היה בשון אציה, י"ל ע"פ המבואר במ"ר בסמוך ריש פרשה ב' שהיה לא היחה לאחשורוס לתת רשיון לגנות ביהמ"ק, שאמרה אבותי החריבו וזהה תבנה, לכן נשקד עליה עון זה, ולפי דרשה זאת ג"ל להדגים וכדי ציון וקצף דבר הכתוב הם

הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־עָשָׂה בְּכָל־מַלְכוּתוֹ כִּי רַבָּה הָיָה
וּכְדֹ-הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן לְמַגְדֹּל וְעַד־קֶמֶן:
כא וַיֵּשֶׁב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ
הַמֶּלֶךְ בְּדַבַּר מְמוּכָן: כב וַיִּשְׁלַח סָפָרִים אֶל־כָּל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אֶל־
מְדִינָה וּמְדִינָה בִּכְתָבָהּ וְאֶל־עַם וְעַם בְּלִשׁוֹנוֹ לְהִזוֹת כָּל־אִישׁ שָׂרָה
בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עַמּוֹ:

ב א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בָּשָׁךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁר־וַשׁ זָכַר אֶת־זִמְתּוֹ
וְאֵת אֲשֶׁר־עָשָׂתָהּ וְאֵת אֲשֶׁר־נִגְזַר עָלֶיהָ: ב וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי־הַמֶּלֶךְ

תורה תמימה

ונשמע פתנם המלך. א"ר יהודה ב"ר סימון, ונשמע פתנם מלך מלכי המלכים הקדוש
ברוך הוא, שאמר כי מחה אמהה את זכר עמלק^(כב) [ס"ר].

כי רבה היא. רב ושמואל, חד אמר, היא מלכותא רבה להדין חטא, חד אמר, הדין
חטא רבה להדין מלכותא^(כב) [שם].

(כא) ויישב הדבר וגו'. גזר להכניס ראשה בדיסקוס^(כב) [שם].
(כב) כל איש שרר בביתו. אמר רבא, אלמלא אגרות הראשונות לא נשתתיר משונאיהם
של ישראל שריר ופליט^(כב), אמרי, מאי האי דשרר לן, להיות כל איש שורר
בביתו, משיטא, אפילו קרחה בביתה פרדשכא להויכ^(כב) [מגילה י"ב ב'].

ב (א) אחר הדברים. רבנן משום ר' יוסי בן זמרא אמרי, כל מקום שנאמר אחרי —
סמוך, אחר — מופלג^(א) [ס"ר].

כשך חמת המלך. א"ר יוחנן, כל איתון השנים משעה שנדרגה ושתי עד שנכנסה אסתר
לא שכבה חמתו של אחשורוש, אמרו ליה, והבתיב בשך חמת המלך, אמר להו,
בשך אין כתיב כאן, אלא כשך — שכיבה שאינה שכיבה^(ב) [שם סוף פרשה ג'].

אשר עשתה וגו'. ואמר אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה — כשם שעשתה כך נגזר
עליה, [והיא עשתה מלאכה בבנות ישראל ערומות לפיכך נגזר עליה שתבא ערומה —
ונדרגה]^(ב) [מגילה י"ב ב'].

אשר נגזר עליה. עיין לפנינו לעיל פרשה הקודמת פסוק י"ב בדרשה והמאן המלכה
באות ק"א וק"ב.

ט. קרי' קרחה הוא שכל אנשים כמס"כ התוס'
בס"ם דכורות וכדכתיב (מ"ב ז') עלה קרח, וזוהי
עשיתו דמאי קמ"ל בפקודתו זאת.

(א) ר"ל חרוק בזמן מעשינו של מעלה, וזה הכחוש
להורות דאע"פ שכבר עבר זמן רב מהמאורע
הקודמת כד"ל לא שכבה כל חמתו, וכמוצא דכרסה
הכאה כדור ולא כדור, יש"ס. (ב) דלגלון כדור
כד"ף הדמיון מורה רק על דמיון של שכיבה, ולא
על שכיבה מורלפת, וע"ע לקמן סוף פרשה ו' בפסוק
ותחת המלך שכבה ומס"כ שם. (ג) עיין מה ששייך
לדרשה זו לעיל בפרשה הקודמת בפסוק (י') גיוס
השביעי כסוב לב המלך. ויהא דמדיק המלס א ש ר
ע ש ה ה, ולא פירש מה ששם, כי הלא מצינו
לכא לפני המלך היה רק כשך ולא חשש, ולכן
מפרש על המלאכה אשר עשה בבנות ישראל
ערומות

קרי' עיין מס"כ בלוח הקודש, וסוף פסוק זה זכר
עמלק מחמת השמים, וזהו ככל מלכותו — מלכות
שמים. קרי' ר"ל חד אמר כי אע"פ שאפשר
להחלל כי החטא כסוכה לעמלו אינו גדול כל כך,
אבל מכיון שהמלכות [המדינה] רבה וגדולה יגיע
מזה יסוק לאנשים הרבה, לכן ראוי להעניש מעט
זה, וחד אמר, כי רבה היא — מוסב על החטא
שהוא לעמלו גדול וראוי להעניש עליו. (קרי' כדבר
ממוקן לעיל בפסוק י"א דבר מלכות (י"ט) וכפי הגדרת
שם, יש"ס. קרי' ר"ל אלמלא האגרות ראשונות
שהחזיק כוסה לעיני השמים, כדמפרש, לא היה
נשתתיר משונאיהם של ישראל [לשון נקיה נקם] שריר
ופליט שהיו ממהדין להרעם כדבר המלך בלגרות
האמנעיות ולא היו ממתינין ליום הנועד, אלא דלפי
פחשטו אוורו לנשוא והסכך חשטו שאני עוד יחזור

(תו"ת אסתר) בית

יפיה ונעלם: (ג) ויפקד המלך פקידים. לפי שכל פקיד ופקיד ידועות לו נשים היפות שנבדקו: (ה) המדוכן. יא דברים המלחמין כמו ומורק וטופף. שמן ערב ומיני סמים ובשמים המטוהרין ומעדין את הבשר: (ה) איש יאדי. על שגלה עם גלות יאדה כל אמן שגלו עם מלכי יהודה היו קרוים יאדים בין גוים ואפילו משבע אחר

משרתי יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה: י ויפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו ויקבצו את כל נערה טובת מראה אל שושן הבירה אל בית הנשים אליה הגא סרים המלך שמר הנשים ונתון תמריהן: י ונתערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתה וימיט הדבר בעיני המלך ויעש כן: ס ה איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי

תורה תמימה

(ג) את כל נערה בתולה. אמר רב, מאי דכתיב (שלי י"ג) כל ערום יעשה ברעת וכסיל יפרוש אולת, כל ערום יעשה ברעת זה דוד, דכתיב (ס"א א') ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדוני המלך נערה בתולה, כל מאן דהוי ליה ברתא אייתה ניהליה, וכסיל יפרוש אולת, זה אחשוורוש דכתיב ויפקד המלך פקידים וגו', כל מאן דהוי ליה ברתא איממרה מיניה (סגילה י"ב ב').

(ה) איש יהודי. איש — מלמד שהיה מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו, דכתיב ביה והאיש משה עניו מאד, מה משה עמד בפרץ עמו אף מרדכי דכתיב ביה (י' ג') דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו, ומה משה למד תורה לישראל אף מרדכי דכתיב ביה (ס' ל') דברי שלום ואמת, וכתיב (שלי כ"ג) אמת קנה ואל המכור (ס"ד) איש יהודי. למה נקרא שמו יהודי והלא ימיני הוא, לפי שייחד שמו של הקב"ה כנגד כל באי עולם, לפיכך נקרא יהודי לומר — יהודי (ס"ה).

איש יהודי. עיין בסמוך בדרשה איש ימיני. היה. א"ר יוחנן, כל מי שנאמר בו היה הוא תחלתו והוא סופו, ומרדכי היה מתוקן לנאולה (ס"ו).

היה. רבי לוי אמר, כל מי שנאמר בו היה ראה עולם חדש, וכן במרדכי, אתמול וילבש שק ואמר, ועכשו — יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו' (ס"ז). ושמו מרדכי. בכל מקום הצדיקים שמם קודם להם, וכן הכא ושמו מרדכי ולא ומרדכי

טרומוט ואשר נזר עליה מדה כבוד מדה, ואולי בזה נכסה חמת המלך כי ראה שמחת ההשגחה ביחס זה, והוא היה רק שלמה, לענשה כמדתה, ובה נבין מה שמצינו כאן את זכירת וסמי ועשה, שלכאורה אין להם ענין כלל למאמר משרתי המלך, אבל לפי דברינו אחי שפיר, כי זכר כאן את הדברים האלה, ועין כי כמה היו הסבה לשיבת חמתו, ובמ"ר כאן הדרשה בזמן אחר. (ד' ר"ל דוד לא נקס אלא אחת לפיכך כל אדם הראה לשלויו את בנו אולי חסידי בנימין, ואחשוורוש נזה לקנן את בולן, הכל יודעין שלא יא אלא אחת ואת בולן ימלל, ולכן כל אחד חשם אולי ימלל את שנו, ולכן כל אחד שמן את בנו, ועל כן הולך להפקד פקידים מיוחדים על זה שחפשו וימלאו, והוא הפקידים יכרע אולת ששם פקידותו את הפקידים בכל המדינה פרש את אולתו לדעת סבת הדבר. (ה) עיין מש"כ בבאור החומר איש לעיל בפרשה הקודמת פסוק ח' בדרשה לעשות

כרצון איש ואיש, וזרף לכאן. (י) הא דייהד שמו הוא בזה שלא השתחוה להמן מפני שהיה נזרת עבודת טוכים חקוקה על לבו כמטלר גרים פרשה הבאה בפסוק ומרדכי לא יכרע, יעו"ש. ומה שדרש יהודי כמו יהודי הוא מפני דה"ה מתחלק בה"ה מפני שהן ממוזג אחד, וכמו שדרש בפרשה הבאה פסוק ה' ותאמר אסתר להתך, התך זה דניאל ולמה נקרא שמו התך, שכל דברי מלכות נחתקין על פיו, וכן מפורש בירושלמי שבת פ"ו ה"ב לא מתמנעין רבנן לדרוש בין ה' לה', ובתו"ס פ' קדושין בפסוק קודש הלויים הבאו כמה דוגמאות לזה, וע' בסמוך בדרשה איש ימיני עוד דרשה בשם איש יהודי. (י' ר"ל תחלתו וסופו שוין, ומי שהוא נזיק היה בלתי תחלתו ועד סופו ומי שהוא רשע הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו. (י"ה ר"ל מתחלת הווייתו נקרא תכלית נאולת ישראל, וע' בדרשה הבאה. (ס"ה נראה באור דרשה זו, דהוא לא ס"ל כהדרש הקודם בדרשה

הס: איש ימיני. מזמין
 היה כך פסוקו. ורשתי
 דרשו מה שדרשו:
בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני: ו אשר הגלה מירושלים עם הגולה אשר הגלה עם

תורה חמישה

שמו, ולמה בן, לפי שדומין לבוראן, דכתיב ביה (ר"ם וארא) ושמי ה' לא נודעתי להם' (מ"ד).
 ושמו מרדכי. מה מור ראש לכל הבשמים אף מרדכי ראש לכל הצדיקים בדורו"י (שם).
 ושמו מרדכי. שאלו פפונאי לרב מתנה, רמו למרדכי מן התורה מציון, אמר להו, דכתיב (שמות י') מר דרור ומתרגמין מירא דכיא"א (תולין קל"ש ב').
בן יאיר וגו'. מאי קאמר, אי ליתוסיה קאתי, ליחסיה וליול עד בניסין, ואמי שנא הני, אלא כדחגיגא, כולן על שמו נקראו, בן יאיר — בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, בן שמעי — בן ששמע אל תפלתו, בן קיש — שהקיש על שערי דהמים ונתתו לו"י (מגילה י"ב ב').
איש ימיני. היכי דמי, קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי, א"ר יוחנן, לעולם מבנימין קאתי, ואמאי קרי ליה יהודי על שם שבפר בעבודת כוכבים, שכל הבושר בעבודת כוכבים נקרא יהודי, כדכתיב (דניאל ג') איתוי גוברין יהודאין"י (שם ג' א').
אשר הגלה מירושלים. אמר רבא, שגלה מצמיו"י (שם שם).

דמגילה הקודמת] דכל מי שנאמר בו היה הוא תחלתו
 והוא סופו, אלא רק מי שנאמר בו הוא הוא תחלתו
 וסופו שוין, עין דרשו בגמרא נכ"מ, אלא היה יש
 בו שניו בין תחלתו ובין סופו, אך א"כ קשה איך
 שייך לומר שהיה במרדכי שניו ולא היה נזקקו
 מהתלה ועד סוף, לכן דרש דרשיוני בו היה נענין
 אחר, אהמול וילגש שק ואפר והיוס יאל נלגש
 מלכות, ועל זה נא לרמו הלשון היה שמורה על שניו.
 וכן וסמו קיש, וסמו ישי, וסמו בועז, וסמו
 אלנקה, ולא כמו דרשנים שדרך הכתוב לכתוב בשם
 העלמי קודם, גלות שמו, נכל שמו, שבע בן נכרי
 שמו, ואפי' דגם נלגש כתיב וסמו לכן (פ' וילג),
 אך הנה יש דרשה מיוחדת על זה שמתלבן בדרשה.
 (א) ודכא הו כנוי לנדיקים שהוא בעברית — סבור.
 ונראה בפס' הדרשה שהוכרח לדרוש שם מרדכי,
 משום דבגמרא מגילה י' ב' מבואר דעיקר שמו היה
 פתחיה ורק נשתנה לשם מרדכי, ומפרש דזה פס'
 למה נשתנה, מפני שהוא ראש לכל הנדיקים שבדורו,
 וכנויו על שם זה כדמפרש. וע"ע מש"כ בחו"ל פ'
 השא בפסוק מר דרור. (א) פירש"י מגין לגאולת
 מרדכי ומתרגמין מירא דכיא, וקרי ליה ראש
 לנשמים לנדיקים לאפי' כה"ל, עכ"ל, והדברים
 דרשנים בצור, ונראה ע"פ האגדה דלמגילה י' ב'
 דדרשנים שם על הפסוק דישעיה כ"ה תחת הענף
 יעלה ברום, תחת הענף זה המן, יעלה ברום זה
 מרדכי שנקרא ראש לכל הנשמים שנאמר בשמים ראש
 ומתרגמין מירא דכיא, ע"כ. ור"ל שהנדיקים
 מוטבים בשם בשמים ע"פ הכתוב כה"ל מרדכי נהן
 ריחו, ומרדכי הוא ראש לנדיקי הדור האוא,
 וכמנ"כ בחו"ל הקודם.
 אך לולא פירש"י היה נראה לפרש דכונה בגמרא
 מוסתה לענין אחר, והוא לפי המבואר בגמרא

דמגילה שהכילו דעיקר שמו של מרדכי היה פתחיה,
 א"כ קשה למה שניה את שמו העברי בשם שאין לו מקור
 בעברית, ועוד לשם שהוא יותר נוסע לשמות האומות,
 כמו מרדוך, ומפרש דגם שם מרדכי יש לו רמו
 בחור, דכוא מלשון מר דרור בעברית וע"פ התרגום
 כמבואר, ועיקר פס' הדבר שנשתנה שמו הוא מפני
 שהוא ראש לנדיקים שבדורו, וכמנ"כ בדרשה
 הקודמת. ועיין עוד מש"כ בחו"ל פ' נלגש בפסוק
 ואני הסתר אסתיר. (ב) ויהיה מוכן בשם "בן"
 בכל אלה כמו בן אבי, בן הכות, בן מות, כלומר
 איש שהאיר בו"י ששמע ד' בו"י, ועיין מש"כ בחו"ל
 ר"פ שלח בדרך חו"ל לדרוש שמות, ודומה כאן למה
 ששם הקב"ה להמן שהיה ללם של עובדת כוכבים
 פ"ה מ"א איחא פתחיה זה מרדכי, ולמה נקרא שמו
 פתחיה שהיה שותה בנדיים ודורשן, ולפי הדרשה
 דהכא היה אפשר לפרש שנקרא פתחיה שנשתנה לו
 פתח ים דהיינו שער רחמים כדדרש כאן שהקיש
 על שער רחמים ונפתחו לו. (ג) המפרשים עמלו
 בבואר דרשה זו, ולי נראה דהיא מכוונת להדרשה
 דלעיל במ"ד איש יהודי, והלא איש ימיני הוא אלא
 לפי שיהיה שמו של הקב"ה כנגד כל בלי עולם (במה
 שלא שהתחיה להמן שהיה ללם של עובדת כוכבים
 חקוקה על לנן) לפיכך נקרא יהודי לומר יהודי
 [בתלוף אותיות אה"ע], יע"ש, ולזה מביין גם כאן
 שכל הכופר בעבודת כוכבים נקרא יהודי על שם
 היהוד שמייתר שמו של הקב"ה, ונראה דרשה זו
 בקצרה כאן, ובסמכת על הדרשה הסבורה. ודעת
 חד מ"ד בגמרא דנקרא יהודי מפני שאלמו מיהודה,
 וי"ל דלא סתא ליה לר' יוחנן בדרשה זו משום דקיי"ל
 משפחה אם אינה קרויה משפחה, ולא שייך לייחס
 עליה. (ד) דא"ל לכתוב בקצרה אשר כאלה שם
 יכניה. ודרש דהם גלו עם ימינה בעל כרחם ע"י
 נבוכדנצר

יְכַנִּית מֶלֶךְ־יְהוּדָה אֲשֶׁר הִנֵּלָה נְכוּכְדַנְצַר מֶלֶךְ בָּבֶל : יוֹיָה אִמִּן
אֶת־הַדָּפֶת הָיָא אֶסְתֵּר בַּת־דָּדִי כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְהַנְעִרָה
יַפ־תָּאֵר וְשׁוֹכֶת מֶרְאָה וּבְמֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לְקַחָה מֶרְדִּכִּי

תורה תמימה

(ו) את הדסה. תניא, ר' מאיר אומר, אסתר שמה, ולמה נקרא שמה הדסה על שם הדריקים שנקראו הדסים, וכן הוא אומר (זכריה א') והוא עומד בין הדסים^(ט), בן עזאי אומר, למיכך נקרא שמה הדסה, לפי שהיתה לא ארוכה ולא קצרה אלא בינונית כהדסה, ר' יהושע בן קרחה אומר אסתר ירדוקת היתה [כהדסה]^(י) [מגילה י"ג א']. את הדסה. תניא, אסתר שמה, ולמה נקרא שמה הדסה, מה הדסה ריחה מתוק ושעמה מר, כך היתה אסתר מתוקה למרדכי ומרה להמן^(י) [ס"ר]. היא אסתר. תניא, ר' יהודה אומר, הדסה שמה, ולמה נקרא שמה אסתר על שם שהיתה מסתרת בדבריה, שנאמר אין אסתר בגדה את עמה, ור' נחמיה אומר, לפי שהיו אוה"ע קורין אותה בשם אסתר^(י) [מגילה י"ג א']. אין לה ואם. אמר הקב"ה לישראל, אתם בכיתם ואסתרם (איכה ה') יתומים היינו ואין אב, ותיכנס, אף הגואל שאני עתיד להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם, הלא הוא דכתיב כי אין לה אב ואם^(י) [ס"ר]. ובמנות אביה ואמה. וכי סארי שנאמר כי אין לה אב ואם, מה ת"ל עוד ובמות אביה ואמה, א"ר אחא, ללמד דכשעברתה אמה מת אביה וכשנולדה מתה אמה^(י) [מגילה י"ג א'].

נכוכדנצר, אבל הוא גלה עמהם מעצמו, וכמו שהיה ירמיה גלה מעצמו. אמר בין הדריקים שגלו לבבל, ובשבינו משתעי קרא. ^(ט) המלה כהדסה המוסגרת בין שני חללי מרובע מנאלת קן כש"ס כ"ו, והוא כבן, כי גם הוא מוסף פעם לשם הדסה, ובגמרא מהסיס [אעפ"כ] חוט של חסד מושר עליו. ויובא לקמן בפסוק וחסד קן והסד (י"ז) ושם יתבאר מקור לאותה דרשה ומה ששייך לדרשה זו. ^(י) הנאמר הוא משום דמסבא האדם אם הוא בעלם טוב הוא טוב לב, ואם הוא בעבדו רע הוא רע לב, ובמ"ש נמירי ביטא לא הו"י טבא, והנה אסתר היחה חופסת שתי הקצוות, היחה טובה מאד למרדכי ורעה מאד להמן, ומפרש בזה שהיחה נדמית בזה להדסה, שיש בה ג"כ מעין שתי קצוות כאלה, מחוקה ברית ומרה בעטם. (י) פירש"י ירח יפה כלבנה, [כפי הגרסא מפרש אסתר משרש ספר, והוא כתי ללבנה בכחוב], וי"ע שגזיבו לא"כ כ"ו על הפסוק אם ארצה אור כי יחל פירש"י [ובכללם רש"י] חמה נתקופת בגוריה, חרונותו אין אחמי אסתר, הכי דשם זה כתי לחמה ולא ללבנה, וכן מוכרח מפסוק גופיה דזה לשון אם ארצה אור קאי על השמש, שכן שוף לשון הפסוק וירח יקר הולך, הכי דמקודש איירי בשמש. י"ל. (י"ז) וזה בזה לנחמם כי אין חסרון אב מעבד מלשונות נסים וגאולה להם, שהרי גם פ"י אסתר נעשו נסים וגאולה, וע"ע בדרשה הבאה ומש"כ שם. וגם כי לפרט כוונה כלל הדרשה ע"פ מ"ש במ"ר פ"ס נח על פסוק שנאמר אין לה הו"י לה, ותי

תגרה אנתו הרחננו לשון הקדוש כי הגרסה לנו קאת מסגנון נוסחתו בגמ', כ"י אין לה אב ואם ובמות אביה ואמה, למה י"י, דמשמע דהדיק הוא מסוף הכתוב, אך לפ"י אינו מכוון דברי הדורש האומר ללמד בו, איפה מרומז זה בכחוב. אך בנוסחת ש"ס כ"י ליחא למלות, למה י"י ושיקד דייקו הוא, דאחרי דכתיב ובמות אביה ואמה אין כל זרע עוד לומר

(ו) לו לבת. רבומו פירושו לבית לאשה: (ז) ויבטל את המרוקיה. זריו וממנהר בשלה משל סלן: הרמויות לתת לה. שמר הנשים: שהימנעו הנערות בעיניו ותשאו חסד לפניו ויבהר את המרוקיה ואת מנותה לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת לה.

תורה תמימה

לו לבת, הני משום ר' מאיר, אל תקרא לבת אלא לבית^(א) [בגילה י"ג א'].
(ס) שבע הנערות. אמר רבא, שהיתה מונה בהן ימי השבת^(בא) [שם שם].

ודבר קצור הלשון לבת מן לבית הביאו בגמרא שכן מנינו במשל אורים וכת שבע דכתיב ונחמקו חסכב וזהו לו ככת דהיינו לבית. [והם מוכרח לפרש לבית, יסן דליוו שייכות לשכיבת חק עם חואר בת]. ובכלל לא לפלא הוא כתיב וקרי כזה, יסן שכן מנינו באותיות רא"י והגן חסרון, כמו (פ' שמות) וחחבז אהותו במקום וחחילב, ירושלם במקום ירושלים, ובעמס (ה' פ"ו) הו הו במקום הוי, וש (ח' ח') ועלה כאור במקום כיאור, והרבה כהנה, ואף הכא לבת במקום לבית. (כ"א דרש יתור לשון הראויות לה, ורמו להדרשה שבהרנו שכל נערה היתה משמשת יום אחד מימי השבוע, ולכל אחת קראה בשם יום אחד מימי השבוע, ולזו ששמשה לפניו ביום השבת קראה בשם שבת וסיהם יודעה שאותו היום הוא שבת.

והנה איתא בהרנו ראשון פרטי שמות נערוהם ביה הלשון, חולתא הוה משמשת בחד בשבחה, רוקפיתא בתרין בשבחה, גונויתא בתלת בשבחה, כסוריתא בארבע בשבחה, רוחסיתא בחמש בשבחה, חורפיתא בשיתא, רנועיתא ביומא דשבחה, ע"כ, ואנהו אמרו להביאם הסה ולבארם, ואולי חלף מהם איוו העלה לשפתו. חולתא [ביום הראשון] על סה החלת ויסוד הבדיאה שבו, ע"ד הכחוש (הכלים ג') ותחולל ארץ ותבל, או על שם שהוא ראשון לימות החול. רוקפיתא [בשני] ע"ס הקיפוע שנבדל בשני בשבת. גונויתא [בשלישי] על שם גינה של ירקות ועצים שנבדלו ביום השלישי. כסוריתא [ברביעי] על שם המאורות הנדולים שמתלו ברביעי. רוחסיתא [בחמישי] ע"ס ישראל המים. חורפיתא [בששי] ע"ד הלשון בחול^(א) (הענין ג' ב') סא בהרסי הא כפלי, פי בקדמותא סרס זמן הנכון, ובסנהדרין ע"כ סוק אחריו, כלומר קדמו, וזה חואר ליום הששי שהוא קודם יום הנועד מהכלת הבדיאה, יום השבת, ובהלשון הרגיל ערב שבת. רנועיתא [בשבת] על שם הנאות והמנוגע שבו, והענין מנואר.

לומר כי אין לה אב ואם [וכ"ס במ"ד כאן], ולכן קאמר דהכונה היא ללמדנו, דמיוס דגלדיה לא היה לה לא אב ולא אם, והיו כמו שלא היו לה אב ואם כלל, וזאת היא כונת רש"י כאן שהאריך לבאר הדבר, אף שבראשית דבריו לא פירש כן, אך הבאור הזה בכלל כיון הוא. — ויש להעיר כי הלשון ויהי אומן שנבדל הכחוש ג"כ מסייע להדרשה הזאת, כי השם הוא הונח על המסלל בגדול ילד קטן ויוק שדי אמו, כמו כאשר ישא האומן את הילד, וחקק נעני את הילד והיה לו לאומנה. (ב) כפי הנראה נסמך על הדרשה לקמן פסוק כ' כאשר היתה בזמנה אהו שסונלה ויוצתה בחיק של מרדכי ויהיין שסחה לו לאשה, ודרש כאן לקחם מעמך ומישראל משלן כי יקח איש אשה וכמ"ס דקחה הוא קיין של קדושין (קדושין ב' א'), לפי דרש לבת כמו לבית ע"פ הדרשה הידועה דהאשה מכונה בשם בית (שבת קי"ח ב'), וזיתו וזאשה (יומא ב' א'), אך עס כ"א מהבאר בהכרח מדרשם וז בכלל, והלא הלשון וזהו לו לבת יונת כפסונו על הנידול והחיתוך, וכמ"ס (סנהדרין י"ט ב') כל המגדל יתום ויתומה בחור ביחוד מעלה עליו סכתוב כאלו ילדן, ומס איהו ההכרח להוויא המלה לבת משפחה ולדרשה כמו שדורש.

ואפשר לומר דמלא הדורש רמו לענין זה שדרש בפסוק נופי אשר לפי פשוטו לא יעלה סגנונו יפה, כי הן זם פסוק שסכת לקחת מרדכי אותה אליו הוא מסייג שניהמהמה מאב ומאם, וסכת לקחתה אל בית המלך הוא מפני היותה יפת חואר ויפה מראה, וא"כ קשה סובא למה הקדים הכתוב לספר סכת לקחתה אל מרדכי מפני היותה יפ"ת ויפה מראה, כאלו אשר לו לא היתה יפ"ת לא היה מרדכי לוקח לו, ובאמת היה צורך להבטיח סבה זו אז שהיתה יפת חואר. ולכן דרש דלמס כן, דמדהיתה יפ"ת ויפ"ת לקח מרדכי לגדלה ולאמנה לו, ואחרי דלדולי בת אין עיך החואר הזה, לכן הכונה שלקח לגדלה לו לאשה.

מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁנָה וַתֵּצֵאֲנָהּ לְטוֹב בֵּית
הַנָּשִׁים: 'לֹא-הִנִּיחָה אֶסְתֵּר אֶת-עַמָּהּ וְאֶת-
מִלְכֻתָּהּ פִּי מִרְדֵּכִי צִוָּה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא-תִגִּיד:
יָא וּבְכָל-יוֹמִים מִרְדֵּכִי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֹצֵר בֵּית-
הַנָּשִׁים לְדַעַת אֶת-שְׁלוֹם אֶסְתֵּר וּמִהִיעֵשָׂה בָּהּ:
אֲחֵר מִשְׁנֵי לְדִיקָס שִׁתָּן לֹסֶר רַמֹּז יִשְׁעֵהּ חֹד וּמִרְדֵּכִי . חֹד שְׁנָאֲמֵר (שְׁמוֹאֵל א' יז) גַּם אֵת הָאֲרִי גַם

תורה תמימה

וַיִּשְׁנָה . מהו וישנה — רב אמר שהאכילה טאכל יהודי, שמואל אמר שהאכילה קדלי
דחורייב, ור' יוחנן אמר, ורעונים האכילה, וכן הוא אומר (דניאל א') ויהי
המלצר נושא את פת בגם ונותן להם ורעונים^(ב) [פגלה י"ג א'].
(יא) מרדכי מנהלך וגו'. מרדכי הוא אחד מאלה שניתן להם רכוש וחסדים וחשו,
אמר, וכי אפשר לצדקת זו שתגשש לשל, אלא שעתיד דבר גדול שיארע
על ישראל ועתידים להגצל על ידה, הלא הוא דכתיב ובכל יום ויום מרדכי מנהלך
לפני חצר וגו'^(ב) [ס"ר].
חצר בית הנשים. לשאול על כתמה ועל נדוהה^(ב) [שס].
את שלום אסתר. שלא יעשו לה כשפים^(ב) [שס].
את שלום אסתר. אמר ליה הקב"ה, אתה דרשית שלום נפש אתה, חייך שסופך לדרוש
שלום אומה שלמה, הלא הוא דכתיב (ב') דורש טוב לעמו ודובר שלום
לכל זרעו^(ב) [שס].

אכל לפי שכתבו באמת לא אכלה זו, אלא בכלל
הולעו לפניה מאלכים שונים וגם זה בכלל ועם כל זה
לא חסרה לאכול, ודו"ק. (ב') ומכאן זה על הלשון
ומה יעשה בה, כלומר מה הוא הדבר שעתיד
לעשות על ידה. ויתכן דמפרש הדורש את הלשון
מתהלך מעמין מהשנה ואלון רעיונות, וכמו בחקר
ויחלוק חנוך את האלחים, ובאברהם התהלך לפני
ובאלישע (מ"ב ו') לא לבי הלך, שסירשו מעמין
מהשנה והגיון, ודרוש שהיה מרדכי מהשנה והגיון
בעמין זה, וכדמפרש. (ב') ודרוש חזר בית הנשים
בלשון נקיה על עסקי כתמים וכמ"ס גדה י"א ב'
משל משלו חכמים באשה סהדר וכו' כי היתה
מתהלכת לריוח עם אחשוורוש בסהרה, וע"פ הסויד
לדרשה זו לקמן פסוק כ'. ופעם דרשה זו י"ל דמדויק
דהלא בודלי חסד אחר מקריש שונים לדעת משלמה,
וא"כ לתם פרס את הליכתו לפני האר, והוא"ל בקצור
שהיה משתדל לדעת את שלומה יום יום, ולכן דרש בלשון
בדיוק דהוא ע"ד משל ולשון נקיה כדמפרש. (ב') מקנאה
יתר הנשים והבחולות על ששפחה ציווה וסיוו אותה
לשוב יתר על כולן. (ב') יתכן בפסוק החדוש
והרבותא מדרשו את שלום אסתר עד שגזרו וזה
למה שזכר כדמפרש, כי מחשבה שכלל יום יום
היה מתהלך לפני חצר בית הנשים, וקצור שזה היה
לא לפי כבודו, אך מפני חפזו לדעת שלום אסתר
ומה יעשה בה לא קצר על כבודו, ועבור זה קיבל
סדר

(ב) כ' בערך שהוא עשב הזומה על ראש חזרת,
זהו מאלכ שרים, ועיין עוד מ"ס ב' בזה האר.
(ב) י' שפרס כל עמין מחלוקת זו, משום דטודלי
גם לנד אסתר נחלקו הרבה בחולות יהודיות ע"פ
גזירת המלכות, ואין ספק שהתנגדו עומס כבוד
ובחזק, ועל כן קצור לומר שלמען היה מוכן מאלכ
כשר ליהודים, כמו לבנות עמים אחרים שאר מאלכים.
אך אסתר אשר לא הייתה את עמה ובמלכה תן בעני
כני נתן את הנחירה בידה לאכול מסוב בית הנשים
אשר ייבש בעיניה אין אולם [ובזה נראה מה שחוקק
אחר זה מניח הכתוב אין אסתר מנחת מולדתה וגו',
כלומר ולכן לא יקבע לפניה מאלכ מיוחד לעם
מיוחד]. ועל זה יקבו פלוגתא הבכמים בזה, רב
מבאר את הוואר ויסנה לטוב — על סבוב המוסרי,
מאלכ כשר ע"פ דת יהודים, ושמואל מפרש שהניש
לפניה מאלכ טוב במשמיותו, והוא קדלי דחוריי,
שעל זה אמרו (חולין י"א א') שהוראת הפסוק (פ'
ואתחנן) ובתים מלאים כל ע"ב ו קדלי [או כחני]
דחוריי, אע"פ שלא חסרה לאכול מה, ור' יוחנן
מפרש הוואר טוב על ההועלת היואל מאחור המאלכ,
וזה ורעוים, שמתני בדניאל וחניניו שאכלו ורעוים
והיה מראיהם יותר טוב מבני גילם אשר אכלו דברים
סונים. ולפי"ז אין צריך לתם שפי' בערך דקדלי
דחוריי הוא מין עשב, ופסוק הדבר דהכריוו לפרש
כן ולא כשפוטו משום דלא יתכן שאסתר אכלה זה,

יב ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך
אחשוורוש מקץ היות לה פדת הנשים שנים עשר
חדש כי בן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים
בשמן המר וששה חדשים בפשמים ובתמרוקי
הנשים: י ובה הנערה באה אל המלך את כל
אשר תאמר יתן לה לבוא עמה מבית הנשים
עד בית המלך: יב בערבו היא באה ובפקר היא
שבה אל בית הנשים שני אליה שעשנו סרים
המלך שמר הפילגשים לא תבוא עוד אל המלך כי אסתר פת המלך
ונקראה בשם: יג ובהגיע תר אסתר בת אביחיל דוד מרדכי אשר
לקחלו לבת לבוא אל המלך לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר
הגי סרים המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת הן בעיני כל ראייה:

תורה המיכה

(יב) בשמן המר. מאי שם המר, ר' חייא בר אבא אמר — סמכת^(כ), ורב הונא אמר,
שמן וית שלא הביא שלישי, ולמה סבין בו, לפי שהוא משייר את השער
ומערין את הבשר^(כז) [מגילה י"ג א'].
(יד) ובבקר היא שבה. א"ד יורגן, סגנונו של אותו רשע למדנו שברו, שלא היה משמש
מסתו ביום^(כ) [שם שם].
(טו) בעיני כל ראייה. א"ר אלעזר, תלמד שלכל אחד ואחד נדמה לו כאומתו^(א) [שם שם].
בעיני כל ראייה. ר' יהודה אומר, כאיקונין הוה שאלף בני אדם סביבין בה והוא ערבה
על כולם^(ב) [פ"ד].
בעיני כל ראייה. רבנן אמרי, בעיני כל ראייה — בעיני עליונים ובעיני תחתונים, כמש"ל
(פסלי ג') ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם^(ג) [שם].

נוסח גרסה"ל סוף את העולם כולו נסובין בחן נחמד
וברחמים — קבץ את כל מיני היותו, ולפי"ל אחרי
סכסכונו מועד צמיחה יפת תואר וסובת מראה א"ל
הלא באמת ראויים סימיו כולם לטוב, וא"ל לא יזנה
על זה לשון חן [ומשפט זה דרש ר' יהושע בן קרח
בסמוך פסוק י"ז שירקקת היתה ורק מלאה חן, אבל
לסדור זה לא יחל ליה בזה, אחרי שהסבוק מעד
מפורש סתים יפ"ת וסובת מראה], ולכן דרש
סגדמתה לכל אחד כאומתו, וזה ודאי דבר שאינו
סביר רק מאומה אחת היא, אלא ודאי מפני שגאלס
חן. ^(ג) אקונין הוא ציור דמות אדם, ובגלור
הוא, כי דמות אדם חי קשה שיהיה בו נסבב כל
שלמות חייו והנושם, ולכן א"ל שפיק רטון כל אדם,
משא"ל האקונין שאסתר צללה נה כל שלמות חייו
והנושם, לכן הפיק רטון מכל, וכך היתה אסתר
מחייבת בכל. ^(ג) ולפי"ל לא איירי כאן בחן ויופי
הפנים אלא נושם וסדרת המדות, כי גם נמשלת
אלו

סדר לדרוש שלם אומה שלמה שזהו לפי כבודו וערכו.
(בח) מין שמן טוב ונחרטום כאן שחוקי שיחא ירחי
בפסוק, ובינלוקם כת"י כאן הניסח אפרסמון ע'
ד"ס. ^(כא) ו"מ במחלוקת זו לפנינו סדור משמן
סמור למר אסתר בשמן סמכת [אפרסמון] ולמר בשמן
שלא הניח שנים. ^(ל) והשבה בזה י"ל ע"פ מ"ס
בנדה י"א ח' נסעם מיטה זו בכל האנשים שמה
יראה כה דבר מנוגס ותחננס עליו והחורס אמרה
ואהבת לרעך כמוך, ופיין במ"ד פרשה ח' פסוק ג'
השיב ד' מדות טובות שהיו בנחשורות, וז"ע שלא
השיב מרה זו. ^(לא) יס לפרש הרמז בזה ע"פ מ"ס
בנחשורות ק"ח ח' אף על נח נחת גור דין המנוול
אלא שמה חן בעיני ה' כמש"ל וזה מלא חן, והבאור
דמס חן יונה על דבר נח האמת חן שום נח,
וזה גם כונה הדרשה בנרכות ו' ח' ומתהי את אשר
אמון — אע"פ שאינו ראוי לכך, ובספרי פ' שם
דרשו וימוקן — שישן לך מתנת חסד, וזה היא גם כונה

וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל-הַמֶּלֶךְ אֶחָשֶׁוֹרֶשׁ אֶל-בֵּית מְלָכֹתָיו בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא הַחֹדֶשׁ שִׁבְתָּ בַשָּׁנָה שֶׁבַע לְמַלְכוּתָּהּ: וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת-אֶסְתֵּר מִכָּל הַנָּשִׁים וַתִּשְׁאַתָּן וַחֲסֵד לְפָנָיו מִכָּל הַבְּתוּלוֹת וַיֵּשֶׁם כְּתֵר-מַלְכוּת בְּרָאשָׁה וַיְמַלִּיכָהּ תַּחַת וְשָׂתִי: ית וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ

תורה המימה

(טו) ותלקח אסתר. סתעלה בלקוחין דין אסר אנא יהיב מאה דינרין ועליל עמה דיון אסר אנא יהיב תרתין מאון ועליל עכה"ג) [מ"ב].
 הוא חדש שבת. ירח שבו נהנה נוף מן הגוף [מגילה י"ג א'].
 בשנת שבע למלכותו. א"ר שמאל בר אימי, מדה טובה היתה באותו הירח, שהמתין ר' שנים עד שמצא אשה הרוגנת לו"ד) [ס"ד פירשה א' ספוק ג'].
 (יז) מכל הנשים. א"ר חלבו, מלמד שגם הנשואות הביאו לפניו"ל) [מ"ב].
 מכל הנשים וגו'. מכל הנשים ומכל הבתולות — אסר רב, ביקש לשעום טעם בתולה. טעם, ביקש לשעום טעם בעולה טעם [מגילה י"ג א'].
 חן וחסד. חניא, רבי יהושע בן קריה אומר, אסתר וירקרת היתה וחוץ של חסד היה משיך עליה"ל) [שם שם].
 תחת ושתי. עד שהמליכו את אסתר היתה איקונין של ושתי קיימת, כיון שנשא את אסתר אסר, תחת ושתי ותסיק אסתר, היא הוא דכתיב וימליכה חרות ושתי"ל) [מ"ב].

אלו יספיקו רצון אנשים. ל"ג) יתכן למדיק מדכתיב ותלקח [לנכון זה שייך רק בשעה שלקחה מכתה כמו שהיא בפסוק ט', אבל לא עתה שכבר היתה בניה סתלק] ולא כתיב ותבא (כמו דכתיב נכה ובשאר סתעלות — לנא לא המלך) ולכן דריש ו ח ל ק מלשון מקח וקנין (ואין קחה אלא בכסף), ולומר כל אחד חסן לפי כסף מלא בעד הכוח לנהל אל המלך. והלשון ועליל עמה אולי צ"ל ועיל עמה, וכזה הראו כלם כי יקרה היא מאד בעיניהם, וז"ל מתעלה בלקוחין, ע"י האהבה ומתן בזה נחבדה ונתעלה אסתר. ועיין עוד בבר"ר ט' מ'. (ל' דהמאורע עם וסתי היתה בשנת שלש למלכותו. ואש"פ כי קיבץ הנשים והבתולות החלק מיד אחר נפילת ושתי, צ"ל דהכונה שלא היה ממנה לגמור הלקוחין עד עתיד ד' שנים. (ל' צ"ע הא הפקודה היתה להניח רק בתולות כמש"ל ויקבלו אז כל נערה בתולה, וקשה לומר שכל מעמלן. וקריב לומר שש"פ הפקודה להניח נערות בתולות היו כחם מהבתולות משתמשות עמלן כחמתלא נשואות כן, ולכן כיון שלא יכלו לנכר האהבה הביאו גם הנשואות. (ל' עיין מש"ל לעיל אות ל"א [במאמר] בטעם דרשה ש דליקין כן מלשון חן וחסד, דהאורים אלו יוצאו על דבר שעל הכתה אינו ראוי לזה ואם היתה יפה באמת לא שייך חן וחסד, יעו"ש. וע"ס לעיל בפסוק אז דרסה ש עוד טעם דרשה דר' יהושע דירקרת היתה, דרשה שמה דרסה ירקה כהדס, וצ"ל דכונה דהרשה שלפניו ע"ס שפארט הוא רק לדרוש

ענין פנימה ויחיה, ואותה דרשה דהרשה נאה לדרוש דלא רק שלא היתה יפה אלא עוד ירקרת סיחה. והא דכתיב והנערה יפ"ה וסופת מראה הוא ע"פ החוס של רסד, וכדאי נווא פירשו בשפמ"ק לכתובת י"ו א' על מ"ס שם כ"ד מרקדן לפי הכלל אומרים כלה נאה וחסודה דלפניו אם מבערת היא נ"כ רשאי לומר כן, ואין בזה משום שקר, לפי שאין חוס של חסד משוך עליה, ולכן אומרים והסודה מלשון חסד. לכלול גם את זו שאינה נאה. וגם י"ל דהדרשה הוה ר' יהושע בן קריה, אולי לשיטהיה בב"כ י"ד א' דאיוב בימי אהורוש הוה, ובאיוב כתיב ולא נמארו נשים יפות כמות איוב, ואש"פ קשה למה לא נאח אחת מנחת איוב, לכן דרש דלא אבאר לקח לא מפני יפוחה יין כי באמת לא היתה יפה אלא חוס של חסד משוך עליה. (ל' מדריק יהור לשון וימליכה תחת ושתי, אחרי דכבר נאמר וישם כתר מלכות בראש, ודרים שנתן איקונין שלה תחת איקונין של ושתי, ובהם כל זכר ושתי. ויש לפרש ענין הסרת ותחית האי קונין ככלל, ע"ס הנהגה גם בזה"ל שאיקונין של המלך חלילה בכל הכני דיון וערכאות אסר במדינה לאוז כבוד ואימת המלכות, ומבואר באגדות שלושתי היתה חלק בהבאת המלכה כמו לאחזרוז וכדורלא לשון שאמר אחזרוז עד הני סתלכות, ואש"פ היתה חלילה גם איקונין שלה, ושמה בשנא אז אסתר עם כל זכות המלכה הקודמת, נתן פקודה להלות את איקונין של אסתר ולהסיר את

מִשְׁתֶּה גָדוֹל לְכָל־שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתֶּה אֶסְתֵּר
וַהֲנִיחָה לַמְּדִינֹת עֲשֵׂה וַיִּתֵּן מִשְׁאֵת פֶּיַד הַמֶּלֶךְ:
יֵשׁ וּבִהָקֵבֶן בְּתוֹלוֹת שְׁנֵית וּמִרְדֵּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר־
הַמֶּלֶךְ: כ אֵין אֶסְתֵּר מִגִּדַּת מוֹלַדְתָּהּ וְאֶת־עַמָּהּ
כְּאִשֶּׁר צִוָּה עָלֶיהָ מִרְדֵּכִי וְאֶת־מֵאֲמַר מִרְדֵּכִי
אֶסְתֵּר עֲשֵׂה כְּאִשֶּׁר הִיחָה בְּאִמְנָה אִתּוֹ: ס
כא בַּיָּמִים הָהֵם וּמִרְדֵּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר־הַמֶּלֶךְ קִצֵּף
בְּגִתָּו וְתֹרֵשׁ שְׁנֵי־סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמָרֵי הַפֶּתַח וַיִּבְקְשׁוּ
לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ: כב וַיִּזְבַּע הַדָּבָר

הַשְׂעוֹלוֹת קֶצֶן: (יח) וְאִתָּה
לַמְדִּינֹת עֲשֵׂה. לַכּוֹדֵה הֵיחָ
לִבָּם מִן הַמֶּס שְׁעוֹלִים: וַיִּתֵּן
מִשְׁאֵה. שֶׁלֹּחַ דּוֹרוֹת לִבָּם
וּכְכֹל כִּי לַכּוֹדֵה אִתּוֹ תִּגִּיד
מִלְּתָהּ. וְאֶעֱפֹכ״כ (כ) אֵין
אֶסְתֵּר מִגִּדַּת אֵת מִלְּתָהּ. לִפִּי
מִרְדֵּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ
הַמִּמְרָה וְהַמְמַחֵה עַל כֵּךְ:
(כא) לְשַׁלַּח יָד. לְהַשְׁקִיפוֹ
סָס הַנֶּעֱמֶה: (כב) וַיִּזְבַּע
הַדָּבָר לַמְדִּינֹת. שֶׁהָיוּ מִסְפָּרִים
דְּכִרִיבָם לִפְנֵי בָלָשׁן טוֹרִים
וְאֵין יוֹדְעִים שֶׁהָיוּ מִרְדֵּכִי

תורה תמימה

(יח) מִשְׁתֶּה גָדוֹל וגו'. עביר משתה ולא גליא ליה [והנחה למדינות] דלי כרגא ולא גליא
ליה, [ויתן משאות] — שרר פרדיעני ולא גליא ליה [לח] [מגילה י"ג א'].
(יט) וּבִהָקֵבֶן וגו'. [סוהו ובהקבץ בתולות שנית], אלא אויל שקול עצה מסדריש],
אמר ליה, אין אשה מתקנאת אלא בדרך חבורה [לפיכך קבץ בתולות
שנית], ואפילו הכי לא גליא ליה, הדיא היא דכתיב ובהקבץ בתולות שנית אין
אסתר מגדת מולדתה [שם שם].
(כ) אין אסתר מגדת. מלמד שחפשה שתיקה בעצמה כרחל זקנתה ועמדו כל גדולי ירעה
בשתיקה. רחל ראתה סבלנותיה ביד אחותה ושתיקה ובשאלו בן בנה כתיב
(ש"א י' ט"ו) ואת דבר המלוכה לא הגיד לו [מ"ד].
מאמר מרדכי וגו'. א"ר ירמיה, שהיתה מ"אה דם נדה לחבשים^(א) [מגילה י"ג ב'].
באמנה איתו. אמר רבה בר ליבא, שהיתה עושרת מחיקו של אחשורוש וסובלת ויושבת
בזיוק של מרדכי^(ב) [שם שם].
(כא) קִצֵּף בָּגָתוֹ וְתֹרֵשׁ. א"ר יוחנן, הקציף הקב"ה עבדים על אדוניהם לעשות גם לצדיק
ומנו מרדכי^(ג), דכתיב וירוע הדבר למרדכי [שם שם].
קִצֵּף בָּגָתוֹ וְתֹרֵשׁ. על מה קצפו — על שהעביר אותם והושיב את מרדכי במקומם^(ג) [מ"ד].

היו אֵין אֶסְתֵּר מִגִּדַּת מוֹלַדְתָּהּ וְאֶת־עַמָּהּ
כְּאִשֶּׁר צִוָּה עָלֶיהָ מִרְדֵּכִי וְאֶת־מֵאֲמַר מִרְדֵּכִי
אֶסְתֵּר עֲשֵׂה כְּאִשֶּׁר הִיחָה בְּאִמְנָה אִתּוֹ: ס
כא בַּיָּמִים הָהֵם וּמִרְדֵּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר־הַמֶּלֶךְ קִצֵּף
בְּגִתָּו וְתֹרֵשׁ שְׁנֵי־סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמָרֵי הַפֶּתַח וַיִּבְקְשׁוּ
לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ: כב וַיִּזְבַּע הַדָּבָר

אֵת אִיקוּנֵין שֶׁל וְשִׁתִּי. (לח) ר"ל חזר על כמה
ענינים לסיימם כדי שתגלה לו את מולדתה ולא הועיל,
ומפרש בזה בסמיכות על לשון הכתובים לפסוק אין
אסתר מגדת מולדתה, ודרש ששם משתה לכבוד
ועשה בשמה הנאה ממכס ושלח דורות לשרים
בשמה, ושם כל אלה אין אסתר מגדת מולדתה.
(לט) אֵין יוֹשֵׁב הַדָּבָר שְׁתַּלְּמָה לוֹ. (ס) וְאֶעֱפֹכ״ס מִרְדֵּכִי
בַּעֲמָלוֹ אִתּוֹ עָלֶיהָ שֶׁלָּה תִּגִּיד, וְאֵין זֶה יֵעָן עֲשֵׂה
שְׁתִּיד, אֵין הוּא חֶבֶץ שֶׁלֹּא אִמְנָה וַיִּמָּלֵךְ לוֹ אֲחֵשְׁרוּשׁ
אֲחֵרָה הֵלֵךְ אֵין מִזֶּה מִזֶּה, וְכֵן הֵלֵךְ גַּם רִנָּן אֶסְתֵּר
שֶׁכִּי הָיָה לִקְרֹא בַּעַל כְּרֹתָה וְכַעֲפֹכ״ס וְחִלְקָה אֶסְתֵּר
וְגו', וְכִפִּי דִמְשַׁע מִלְּאִוָּה כְּאִשֶּׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי.
וְעִיבָר עֲשֵׂה הַדָּרָשׁ שֶׁלֹּקָה עֲשֵׂה מִמְדִּיק י"ל דְּמִדִּיק
וְדִרְשֵׁי הַשֵּׁךְ וְאִיכּוֹת הַלָּזוֹן וּבִהָקֵבֶן כְּתוּלֹת שְׁנֵית
וּמִרְדֵּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, מִה שִׁיכּוֹת מִסְרֵי שִׁיכָה
מִרְדֵּכִי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְשִׁין קִצֵּץ כְּתוּלֹת שְׁנֵית, וְלִכֵּן
דִּרְשֵׁי דַעֲנִין זֶה מִסְקִינֵין הַשֵּׁנִי הֵיחָ מִשְׁתֶּה מִרְדֵּכִי

מכיר בשבעים לשונות שהם
מיושבי לשכת הגזית :
(כג) ויכתב בספר דברי
הימים . הטובה שעשה
מרדכי למלך :

ג (א) ארז הדברים האלה .
שנבראת רשאה זו להיות
למשועה לישראל : גדל המלך
וגו' את המן . שהקב"ה בורא
רשאה למכתן של ישראל

למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר
למלך בשם מרדכי : כג ויבקש המלך וימצא
ויתלו שניהם על-עץ ויכתב בספר דברי
הימים לפני המלך : ס

ג א אחר ו הדברים האלה גדל המלך אתשרוש
את-המן בן-המדתא האגני וינשא-הו וישם את-
כסאו מעל כל-השרים אשר אהו : ב וכד-עבדי

תורה תמימה

(כב) בשם מרדכי . א"ר חנינא , כל האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם , שנאמר
ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי^(כ) [מגילה ט"ז א'] .

(כג) ויבקש הדבר וימצא . [כיצד נמצא] , א"ר יוחנן , בנתן ותרש שני טרססים דרו והיו
מספרין בלשון טורסס^(כ) ואומרים מיום שבאת זו לא ראינו שנה בעינינו^(כ) ,
בא ונמיל ארס בספל כדי שימרת , אמר לו , והלא אין משמרתו ומשמרתך שיהי^(כ) , אמר לו ,
אני אשמור משמרתו ומשמרתך , והם לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה ויודע
בשבעים לשון , והיינו דכתיב ויבקש הדבר וימצא — שלא נמצאו במשמרתם^(כ) [שם י"ג ב'] .
ויכתב בספר . א"ר לוי , ומה ספרו של בשר ודם כך , לכשיבא ספרו של הקב"ה דכתיב ביה
(מלאכי ג') ויחשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו — על ארץ כמה וכמה^(כ) [פ"ד] .

ג (א) אחר הדברים האלה . מאי אחר^(א) , אמר רבא , אחר שברא הקב"ה רפואה למכה ,
דאמר ר' לוי , אין הקב"ה סבה את ישראל אלא א"כ בורא להם רפואה תולת
שנאמר (הושע ו') כרפאי לישראל ונגלה עון אזריס^(ב) [מגילה י"ג ב'] .

וינשא-הו . כתיב (תהלים צ"ב) בפרוח רשעים כמו עשב וגו' מה כתיב בתריה להשמדם
ערי עד , ושוב כתיב (איוב י"ב) משניא לגוים ויאבדם , מלמד שאיובי הקב"ה
למפלתו הן מתגדלין , וכן בהן כתיב וינשארו וישם את כסאו מעל כל השרים ואח"כ
ויתלו את הכין^(כ) [פ"ד] .

והמנחה עמה הכרה , ועיין פירש"י . (טו) שאם היתה
משמרתו שוב ביחד היה אחד יכול לשמור שם והסתר
יכול לילך להביא הארס ממקום שהיה , אבל כיון
שלין משמרתו ומשמרתך שזה כאחד הלא משמרתו
בסוף בעת שאני הולך להביא את הארס וירגשו
בדרך . (טז) דלין לפרט שמאלו הספל עם הארס ,
דלין זה מופת הכרחי שהם עשו זאת ולפחות לא
שמיים יחד , משא"כ בתליפת המשמרות מיכר היו
שמיים היו בעצמם אחד . (טז) ר"ל ומה ספרו של
בשר ודם איך אבדו למה שנכתב בו לזכרון כמבואר
בפרש"י ו' וימצא כתוב וכו' , מכש"ל לכשיבא ספרו
של הקב"ה , בודאי שהכל וימצא בו ולא יאבד דבר
ממנו . וע"ש רש"י פרשה ו' בפסוק וימצא כתוב .
(א) דמשמע שיש שייכות גדולה המן עם הענין שעד
כס , ובאמת הלא אין כל שייכות ז"ל , ולכן קראמר
אחר הדברים אסתר אל המלך — ברשאה ,
בזה המכה — משום המן . (ב) ר"ל ואח"כ ונגלס
עונש אפרים , וכן חרנם חונקולם לשון עונו יסא (פ')
קדושים^(כ) תובי יקבל . (ג) ו"ל בעשם המלך כדי
שיתפרסם ביותר גדולתו של הקב"ה ומה שעשה לממן
יבוא

ששים שבו משפיעים אדם לדיק בשער המלך שם
יגיע לם דבר היו מגידים לו והמו נכבדו^(כ) שחשבו
אם דיאל כמל"כ ודיאל כחש מלכא , אמר לם ,
מכרה את יאדי כשר , אמרה ליה , יס מלך ארס
כשר ודיק וטמו מרדכי , והעניר המלך את בנתן
והסר והסריב את מרדכי בשער המלך על מקומם וכו'
יש"ס , ומטוען ענין זה לשון הפסוק כימים ההם
ומרדכי יתב בשער המלך קצף בנפן והסר , מנזאר
דיש שייכות לקיפסם עם ישיבתו בשער המלך . אהם
בספד פ' כ"ג דריש דבר הקצף בענין יחד .
(ד) דמסכה זו נסמכנס מפלת המן גדולת מרדכי ,
שמאל המלך כתיב זה בספר . וביר"ף הקסא מל"ל כלל
זה בכל דבר ודיאל הוא רק בענין כזה מהפלת מלך .
אבל י"ל דמסכה סמכוס , שחלל דבר האומר בשם אומרו
לשער כי במשך הזמן יסמכוס איזה דבר נכבד אשר אין
לשער ולראות מראש . ותסם בשל ונדולת ארס אלס
נחללה"ע"ס שחלוצע כן . (ה) יתכן דדריש וינשא-הו
והרשי ממדיח פדקס דחריטו פדקס (הגלים ט"ב)
י"ל ונגלס כי בן מדינה , ולכן היו אמונים ז"ל
ולא היו יראים לסמם עשה כזו . (טו) כי היה מקייל

קדם שיבא המכה עליהם :
(ב) טרעם ומשתחיים ששעה
עלמזו אלזה לפיכך ומרדכי
לא יכרע ולא ישתחוה :
(ד) היעמדו דברי מרדכי .

המלך אשר בשער המלך פרעים ומשתחיים
להמן כירכן צוה לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא
ישתחוה : ג יאמר עבדי המלך אשר בשער
המלך למרדכי מדוע אתה עובר את מצות
המלך : ד ויהי באמרם כאמרם קרי אליו יום ולא שמע אליהם ויגידו
להמן לראות היעמדו דברי מרדכי פריהגיד להם אשר הוא יהודי :
ה וירא המן פיראון מרדכי פרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה :
ו ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו פריהגידו לו אתעם מרדכי

תורה תמימה

(ג) ומרדכי לא יכרע . וכי קנתרן היה ועובר על גזירת המלך , אלא כשצוה אחשוורוש להשתחוות להמן , חקק עבודת כוכבים על לבו ונתכונן שישתחוה לעבודת כוכבים' [מ"ר פרשה ב' פסוק ח'] .

(ד) יום יום . א"ר בנימין ב"ר לוי , בגייה של רחל נמן שוה , הוא הוא דכתיב (פ' וישב) ויהי כדברה אל יוסף יום ויום , וכאן כתיב ויהי כאמרם אליו יום ויום וגו' (פ"ר) .

ויגידו להמן . אמר להם המן , הגידו לו , הלא זקנו השתחוה לזקני , דכתיב ואחר נגש יוסף ורחל וישתחו , אמר לה , ועדיין לא נולד בנימין' [שם] .

אשר הוא יהודי . אמר להם , משה רבינו הזהיר לנו בחזרה ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה ורשע זה עושה עצמו עבודה כוכבים' [שם] .

(ה) וירא המן גו' . א"ר איבו , תחשכנה עיניהם [של רשעים] מראות (תהלים ס"ט) לפי שמראית עיניהם מורידות אותם לגיהנם , ובה"א וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו וגו' [שם] .

(ו) ויבז בעיניו . בזוי בן בזוי , להלן כתיב ויבז עשו את הבכורה וכאן כתיב ויבז בעיניו' [שם] .

במרדכי לבדו . אמר רבא , בתחלה במרדכי לבדו ולבסוף בעם מרדכי ומגו רבנן . ולבסוף בכל היהודים' [מגילה י"ג ב'] .

יום יום . או דהוא מלשון גם ודגל . (י) כמבאר במגילה י"ז א' שאחר אותה פנישה מעקב עם עשו כל יעקב לבנות ושהם עם י"ח חדשים ואח"כ טולד בנימין , כדי דלשילי בעיטור לא היה אז בנימין עוד , והמן סבר שהיה אז בעטור , ויש גורסין במקום הספוק ואחר נגש יוסף ורחל — וישתחו אלזה שבע פעמים וקא על יעקב . ועיין לשיל פרשה ב' פסוק ס' דהשתלשלות יחוסו של מרדכי מבנימין הוא . (י) עיין מש"כ לעיל בפסוק ב' אות ד' , ופסוק דלדריש חלילת הסגדה אשר הוא יהודי , כלומר יען כי יהודי וע"פ דת היהודים , או תורת משה אסור להשתחוות לעבודת כוכבים . (י) ומראה זו והתחלה קפידא עלו והסתכח הסגנים עד שכל דרעה . (ט) נראה הכונה ע"פ מ"ס כל הסופר במומו סופר , וכן בשאר שממם שהיו בזויים לכן בוז לזולתם . (י) מדייק יחזיר השלשון כי הגידו לו אף עם מרדכי , דדי הוה לכוזב כי הגידו לו אשר הוא יהודי , ודריש ככל עם מרדכי מן

ישראל , כי אינו דומה נפילת איש פחות הערך לנפילת שר וגדול , כי כזהו הכל ידברו ישימו וממילא יתנו כבוד לה' ולישראל . (ד) נגמרל מגילה י"ט א' וסגדרין ס"א ב' מוצאם ששעה המן עלמזו אלזה , וכן משמע מלשון המ"ר בסמוך פסוק ד' ורשע זה עשה עצמו עבודה כוכבים , וצריך באור לבין ענין זה ככלל ולהשוות עם לשון זה שלפנינו שנתכונן שישתחו לעבודת כוכבים , דמשמע ולא לו , וז"ל דהכונה היא שראה המן לסורות שהעבודת כוכבים מפרה לו כח שיהא הוא מספיע לבני אלם לנריסם , ולאות על זה חקק עבודת כוכבים על לבו , לסורות כי הוא ועבודת כוכבים חד הוא , ולפ"ז שני הענינים מבוזים , דכזה חקק עבודה כוכבים על לבו עשה עצמו אלזה . (ח) ר"ל כי עם כל הפלגות ועתה דברים יום יום כלארו בב"י בלמוותם , יוסף בעיניו ומרדכי בעיניו . וקרוב למר דלשון נמן שנתכאן עיניו נסיון , ר"ל ששמיטה הוה שום לפמוד נסיון

האומר שלא ישהה עולמים
כי הוא יהודי והאמר על
עבודת אלילים: (ז) הפיל
פור. הפיל מי שהפיל ולא
פירש מי ומקרא קצר הוא:
הוא הגורל. הכהוב מפרש
ומכו הפור הוא הגורל הפיל
הגורל בלחש חדש יללח:
מיום ליום. בלחש יום
בחדש יללח:

וַיִּבְקֶשׁ הָמֶן לְהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר
בְּכָל־מְלָכוֹת אַחַשְׁוֵרוֹשׁ עִם מְרָדְכִי: וַיַּתְּחִישׁ
הָרָאשׁוֹן הוּא־אֶחָד־שׁ נִימֹן בַּשָּׁנָה שְׁתֵּים עָשָׂר
לְמֶלֶךְ אַחַשְׁוֵרוֹשׁ הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לִפְנֵי
הָמֶן מִיּוֹם לַיּוֹם וּמִתְחִיל לַחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר
הוּא־אֶחָד־שׁ אֶרֶךְ: ס ה' וַיֹּאמֶר הָמֶן לְמֶלֶךְ
אַחַשְׁוֵרוֹשׁ יִשְׁנֻ עַם־אֶחָד מִפּוֹר וּמִפֶּדֶר בֵּין הָעַמִּים

תורה חמימה

ויבקש המן להשמיד, אמר הקב"ה להמן, אי שומה שבועולם אני אמרתי להשמדם ולא
יכולתי כביכול, שנאמר (תהלים ק"ו) ויאמר להשמדם לולא משה בחירו עמד בפרץ
ואתה אומר להשמדם, חייך שראשך תחת ראשיהם" (פ"ר).

(ז) הוא חדש אדר. תני, כיון שנפל פור בחודש אדר ששח שמה גדולה, אמר, נפל
לי פור בורח שמת משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר נולד משה [מגילה י"ג ב'].
(ח) ישנו עם אחד. אמר ליה לאחשורוש, תא נכלינהו, אמר ליה, מסתפינא מאלהיו דלא
לעביד בי כדעבר בקסאי, אמר ליה, ישנו מן המצות" (ב), אמר ליה, אית בהן
רבנן, אמר ליה, עם אחד ה" (ג) [שם שם].

ישנו עם אחד. אמר ליה, אותו שנאמר בו ה' אחד ישן לו מעמיד" (ד), אמר הקב"ה, אני
אין לפני שינה, שנאמר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל ואתה אמרת ישן אני,
חייך שמתוך שינה אני מאבדך [הרא הוא דכתיב כלילה ההוא נדרה שנת המלך וגו'] [פ"ר].
ישנו עם אחד. דבר אחר ישנו עם אחד, שניהן דרבנן, אוכלין ושותין ואוכרים עונג
שבת עונג יו"ט, שהן כבניסין פרת בממונו של עולם, להם שבתא, ריש ירחא,
פסח, עצרת, ריש שתא, וצומא רבא ותג הסבות, אמר ליה הקב"ה, רשע, עין רעה
אתה מטיל במועדיהם, הרי אני מפילך לפניהם ומוסיפים להם מועד אחד על כפלהך —
אלו ימי הפורים, הרא הוא דכתיב (משלי י"ט) פי כסיל מרתה לו [שם].

מפוזר ומפדר. אמר ליה, שפא תאמר קרחה אני עושה במלכותך — מפורים הם בין
העמים, ושפא תאמר אית הנאה מינייהו — מפורדים הם כפרירה זו שאינה עושה
פירות" (ו) [מגילה י"ג ב'].

הסין, ולכן אין לחוש שפא יקצס ס' נקמחם, ומדייק
לשון ישנו מדלא כתיב יש. (ג) ר"ל הוא שאלו
שפא יס כהם ת"ח שינוי עליהם בתורהם דמורה
אזני מנא ומלא, והשיב לו עם אחד הן כלומר
כולם כאחד האמן עם הם, שאין כהם ת"ח. או
דכונה שאמר המן ל'פ' מן המלכות, כלומר יש
למלוא ענה איך להעניש על המלכות ולשנותם לעבוד
עבירה, והוא ע"פ שאמר במדרש כלן, שהמן הן
ענה להכשיל בנות, וכן הוא, אמר ליה לאחשורוש
אית בהון רבנן, שלא יתנום לעבוד את ס' ה', כמו
שנאמה הוכיחם מרדכי, א"ל עם אחד הם, מחוברים
בדעה אחת ולא ישמעו לעלם מוריהם. (ד) מדייק
יתור הלשון אחד, דלכאנן עם לעמנו מורה על עם
אחד, ומכאן הכונה דמושב על הקב"ה, וכמו עם
של אחד, ודריש יסן לו מעמו שפוזר אותם ואיט
משניה עליהם עוד וזה מלוייר גלשון שינה. (ו) ר"ל
שאי:

מנו רבנן, ודריש עם מלשון עמית ורע, כלומר עם
מי שהוא מתחבר, דהיינו רבנן, ויחזק שיהיה כועס
יחוד על החכמים, מפני שהם דלחרי עניין גדול
הוא מה שמרדכי עושה בזה שאינו משתחית לו שעובר
בזה על מצות המלך, בודאי לא הוללים הדבר הזה
מעמו אלא ההיפך עם החכמים והם הניאוכו מזה.
גם י"ל דמתחלה חשב כי איך דרך מרדכי הוא,
ואח"כ חשב כי איך דרך ת"ח הוא, ולנסוף נודע כי
כן גם דרך כל העם. (א) יש לבין הלשון והענין
חיד שרלאך וכו', שאמר אל"ס שאמנם קפא ישראל
וזכרים כפרה תהיה אחת כפרה, כי דבר גדול
הוא להקב"ה דבר מחיית עמלק כה"כ כי מלחמה
לה' נעמלק מדור דור, ואחרי כי יעשה הקב"ה בזה
יתפחם בזה (ישראל) שנלגלם ולגרלם בזה דבר זה.
(ב) ר"ל משנין מלחון או ימים מן המלכות, כלומר
שלין מקיימין אותן באוס לנ כי אם ברפיון ידים כמו

בְּכָל מְדִינוֹת מְלָכוֹתָּהּ וּדְתִיָּהֶם שְׁנוֹת מִפְּלִעִם
וְאֶת־דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלִמְלֶכֶךְ אֵין־שְׁנֵה
לְהַנִּיחָם: ט אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכְתֹּב לְאַבְדָּם
וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כֶּבֶד־כָּסֶף אֲשַׁקֵּל עַד־יְדֵי עֹשִׂי
הַמֶּלֶךְ אֲכֹה לְהָבִיא אֶל־גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ: י וְיִסֵּר הַמֶּלֶךְ
אֶת־מִבְעֵתוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָה לְהֶמֶן בֶּן־הַמֶּדְיָא

תורה תמימה

בכל מדינות מלכותך. אמר, שמה תאמר איבא מדינתא מיניהו"א — בכל מדינות מלכותה"י [מצילה י"ג ב'].

ודתיהם שנות. ולא אכלי מינן ולא נסבי סינן ולא מנסבי לין"י [שם שם].
דתי המלך אינם עשים. דמפקי לכולי שתא בשבת היום פסח היום"י [שם שם].
דתי המלך אינם עשים. אין משמרים לא קלגדם ולא סמרנילא ובזבזים מעדיך"ב [מ"ר].
ולמלך אין שנה להניחם. דאכלי ושתו וסבבו למלכא, ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהם וזרקו ושותו, ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהם ונבטו בקרקע ואינו שותה"א [מצילה י"ג ב'].

ועשרת אלפים. אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידי הן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים"ב [שם שם].

ועשרת אלפים. מאי דכתיב אם יהא איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוז לו — זה המן שנתן עשרת אלפים להביד את ישראל"ב [מ"ר].

י ויסר המלך וגו'. אמר רבא, משל דאחשורש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחר היה תל בתוך שדרתו ולאחר חריץ, בעל החריץ אמר מי יתן לי זה ברמים, ובעל התל אמר מי יתן לי זה ברמים, לימים נודונו זה אצל זה אמר לי בעל החריץ לבעל התל סבור לי תלך, אמר לו, מול אותה בחנם, ולואי, ודכותה — ויסר המלך את מבעתו ויתנה להמדי"י [מצילה י"ד ב'].

ש'אין מהמים ומעניקים להמלוכה ולהמדינה. (י"ז) טעם קצוץ גדול כמו מדינה וזה על חורבן אותו המקום. (י"ח) וא"כ הסודות לא יהיה יסר במהומה. (י"ח) יתכן שאמר לו, שמה המלך אפשר להקרב להם וילכו צדקתו ויהיו כמותו, דבר זה אי אפשר להיות, שהרי מרוקקים ממנו תכלית ריחוק, ולא אכלי מינן ולא מתחתים בנו, ונלתי שני אלה הדברים אי אפשר להתקרב קירוב נאמן ומתלם. (י"ט) ר"ל כשדברים לעבודת המלוכה פוסקים עמלן בשביתה היום שאסורים במלכא. (כ) דקשה לפרש דתי המלך חוקי המדינה ש'אין עושים, דזה אין טענה דאפשר לקבוע דים פקידים ופוסקים, שיצאו למלכות חזונה המדינה והמלוכה, לכן מפרש על דברים שכלב ונחשאי ואינם יוכרים בחוק כעין בזוי המעשים, דהנזוי הוא בלב כמו"כ (ש"צ' ו' ס"ח) וחבו לו בלבה. (כ"א) לא נתבאר איזה מרומם זה בלשון ולמלך אין שנה להניחם, וקצוץ לומר דהכונה דעד כה דבר נוגע להסודותיהם בעניני העלום והמדינה והכרת האדם, ועתה שב לחוק את דעו, כי גם להמלך בעלמו, כאשר הוא

אדם בכלל, ג"כ אין שנה להניחם, יען דכל כך הוא נכוח בעיניהם עד שאם יגע בכוסם יחטונו בקרקע ולא ישתוהו, וזה מדויק מלשון ולמלך אין שנה, דלשי הענין הול"ל ואין שנה להניחם, כלומר לתכלית המדינה. (כ"ב) ועיין בתוס' ס"ו א' כתבו ששטרה אלפי ככר כסף עולין הני שקל לכל אחד מישאל סביו שש מאות אלף כשיאלו ממזרים, ואמר שיתן ללשונות כל כדיוס, עכ"ל, ומ"ש הני שקל ס"ס הוא וז"ל חמשים שקלים [ונשתבש מרת"ח"ש], והוא ערך הכור מנן עשרים עד כן ששים. (כ"ג) ויתפרש המשך הלשון בלשון בלשון הכסוף את כל הון ביתו בזהב כמו שדדש שם במדרש חזית, בזהב — שיהיה הקב"ה את ישראל. וי"ל עוד דסמך לדרוש זה על לשון איש ט"ס המבואר לעיל פרשה א' פסוק ח' לעשות כרעין איש ואיש, דהמן מבינה בשם איש ט"ס הכהוב איש גר ואוביו וגו'. (כ"ד) ר"ל ממה שנתן לו הפצעת נוסף על רשיונו כיכר שהוא מלך רצון מזה, וזה הוא ענין דרשה בלשון מוכנו של עולם לוקח מותן עירטן למוכר וכו', עי"ש. ויש להוסיף בלור

הָאֲנִי צִרְרַת הַיְּהוּדִים: יֵאֵרְאֵמֶר הַמֶּלֶךְ לְחָמֵן
הַכֶּסֶף נָתַן לָךְ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּפְּזָב בְּעֵינֶיךָ:
יִבְיָקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁלֹשָׁה
עָשָׂר יוֹם בּוֹ וַיִּכְתֹּב בְּכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה הָמֶן אֶל־
אֲחֵי־שָׂרְפִי־הַמֶּלֶךְ וְאֶל־הַפָּחוֹת אֲשֶׁר וְעַל־מְדִינָה
וּמְדִינָה וְאֶל־שָׂרֵי עָם וְעַם מְדִינָה וּמְדִינָה בְּכַתְבָּהּ וְעַם וְעַם כָּל־שָׂנֵי
בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחֵשְׁוֶרֶשׁ נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּמַטְעַת הַמֶּלֶךְ: יֵב וְנִשְׁלַחֲתָם סִפְרֵים
בְּיַד הָרָצִים אֶל־כָּל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד לְהָרַג וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־
הַיְּהוּדִים מִנְּעַר וְעַד־זָקֵן מִן־וְנָשִׁים בָּיּוֹם אֶחָד בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ

(ב) איבערשיקט וועררען.

תורה תמימה

וַיֹּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבְעֻתּוֹ. א"ר אבא בר כהנא, גדולה הסרת טבעת זו יותר מ"ח נביאים ו' נביאות שנתנבאו להם לישראל, שכולם לא חזירום למטב, ואלו הסרת טבעת — החזירתן למטב^(כ) [מגילה י"ג א'].
וַיֹּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבְעֻתּוֹ. רבנן אמרי, אחשוורוש שונא את ישראל יותר מהמן הרשע,

מנרגו של עולם לוקח נותן עירבון למכר והכא המכר נותן ערבון, כמ"ש וַיֹּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבְעֻתּוֹ וַיִּתְּנֶהּ לְהָמֵן וּנְיָ^(כא) [מ"ד].
(יא) הכסף נתון לך. הכסף בנמטריא העץ^(כב) [שם].

(יב) ככל אשר צוה המן. הניא, מאי דכתיב (איכה ג' ל"ו) מי זה אמר ותהי ה' לא צוה, מי צוה, המן צוה להשמיד וגו', והקב"ה לא צוה, אלא ישוב מחשבתו הרעה^(כג) [מ"ד].

(יג) מן הנשים. א"ר לוי, ארורים הם הרשעים שהם מתעסקים בעצה רעה על ישראל וכל אחד מהם איסר עצמי טובה מעצתו, אמר המן, שוטה היה פרעה שאמר כל הבן הילד היאורה תשליכוהו, וכי לא ידע שהבנות נשואות פרות ורבות^(כד) אני איני

מהמן ולכן היה הוא שמה בזה ונתן ערבון להמן להחזיק המכירה, וכהני נוגה דרשו בדרשם של מעלה, יע"ש. (כ) רמז בעלמא הוא שפיל דבר בפיו שהפך שיניו יביא נחמן לו, ומדייק בלשון הכסף נתון לו, שהרי הכסף היה עדיין ביד המן, והו"ל לומר הכסף יביא לו, ולכן דרשו שמדומה בזה הדבר שינתן לו עבור זה וכוא העץ, ולרמז וסימן סמך זה על שווי המספר בזה וביס. (כא) יש לפרש הכאור דמדייק מה דלא כתיב ככל אשר צוה המלך. אך כהם מוצא בנגילה י"ב א' דכל עיקר גזירה זו דמין לא יאסר מהקב"ה כי אם לפנים כדי שיעשו ישראל השוכה אבל לא שהם בלמח לנלוס תליה, יע"ש. ומנא דבמשל כ"א פלגי מיט לב מלך ביד ה', ולכן כל היוזא מלח המלך הוא כמו בלעז ה' ולכן אין מן הכבוד לייחס למלך דבר אשר בעיקרו ובחשלתו לא חשב הקב"ה לכוניא לאור, ולכן חלה הכבוד זה על שם המן, וזהו שאמר ה' לא אה, ולכן מיתתם המיו ע"ש המן. (כב) אין זה מנא דהא בלעז המכירה לא המכירה בלעז אבל האמת דע"ס

באור במלך זה דלכוס דמס המן גם אחשוורוש שיהם ראו לאכד את היהודים ולחם מה בעד זה, המן — את כספו, והמלך — את טבעתו, וסדיוק מדכתיב סי הפסוקים דועשרת אלפים ודוקר המלך את טבעתו תכופים זה לזה, ובאמת את הפסוק דועשרת אלפים היה ל"ב בלעז ויאמר המלך הכסף נתון לך ואח"כ ויסר המלך את טבעתו, ולכן ביאור את המלך הממך הזה. (כג) שפוט השוכה, ויע' דלכן חלה גזירה זו בהסרת טבעת ע"פ הדרשה הקודמת דמן הסרת והחית הטבעת ניכר שהיה אחשוורוש מלא רצון מה, וללא כן היה עוד מקום לחשוב שחורבן, ואח"כ לא הייתה השוכה חשונה גמורה ובלב שלם, אבל מכיון שראו ע"ס הסרת הטבעת שאלחורש טעה זאת ברצון גדול דלעז מלך ועשו השוכה בלב שלם. (כד) הכאור הוא ע"ס מ"ש בברכות ה' א' בטהב שבעלם אדם מוכר חפץ לחצירו, מוכר עבד ולוקח שמה, ולכן הכאור שהלוקח נותן ערבון כדי שלא יחזור בו המוכר, וכאן נתן אחשוורוש שטא המוכר את טבעתו וטבט מוח שאלחורש שווא יסרל יומר

שְׁנַיִם-עָשָׂר הָיְתָה אֶסְתֵּר וְשָׁלָלָם לְבָז׃
 יִפְתָּשֶׁן הַכֹּתֵב לְהַנָּתֵן דָּת בְּכָל-מְדִינָה וּמְדִינָה
 גָּדְלִי כָל-הָעַמִּים לְהָיוֹת עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה׃
 כִּי הָרָצִים יֵצְאוּ וְרוֹצִים בְּדָבָר הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת נִתְּנָה
 בְּשׁוֹשָׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֶן יֵשְׁבוּ לִשְׁתוֹת
 וְהָעִיר שׁוֹשָׁן נְבוֹכָה׃
 ד א וּמְרַדְכִי יָדַע אֶת-כָּל-אֲשֶׁר נַעֲשָׂה

לחדש שנים עשר. ביום
 שלשה עשר לאותו חדש שהוא
 שנים עשר לחדשי השנה:
 (יד) פתשן. לשון ארמי
 ספור הכתב דרישמא"ע
 בלע"ז (ו): להננות דת. צווי
 הכתב שה' אומר להננות חוק
 נזרת המלך: גלוי לכל העמים.
 דבר זה: (זו) והדת נתנה
 בששן. מקום שהיו המלך
 שם ניתן החוק ביום

להיות עתידים ליום שלשה עשר לחדש אדר לך. והעיר ששן נבוכה. היהודים שבה:
 ד (א) ומרדכי ידע. בעל המלך אמר לו שהסכימו העליונים על כך לפי שהתחוו לאלם בנימי
 (ב) דער אינהאלט דער שריפט.

תורה תמימה

עושה בן, אלא להשמיר לחדש ולאבד סנער ועד זמן מן ונשים ביום אחד (מ"ר).
 (יד) פתשן הכתב. מה פתשן הכתב — אנטיגרפון דאנרתא (שם).
 להיות עתידים. א"ר לוי, אה"ע נבואתן סתומה, להיות עתידים ליום הזה ואינם יודעים
 אם להרוג אם ליהרג, אבל ישראל נבואתן ספורשת (ח' י"ג) להיות היהודים עתידים
 ליום הזה להננם מאויביהם (א"ש).
 (טו) ישבו לשתות. אמר להם הקב"ה לשבטים, אתם מברתם את אחיכם סתוך מאכל
 ומשתה כך אני אעשה לכם, הדא הוא דכתיב והמלך והמן ישבו לשתות (שם).
 והעיר שושן נבוכה. רבא פתח לה למגילת אסתר טרבא (משלי כ"ט) ברבות צדיקים ישמח
 העם ובמשול רשע יאנח עם, ברבות צדיקים — זה מרדכי ואסתר, ישמח העם —
 כדכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו' ליהודים היתה אורה ושמחה וששון
 וקיר"ב, ובמשול רשע יאנח עם, זה המן, וכן הוא אומר והמן ישבו לשתות
 והעיר שושן נבוכה [בגילה י"א א'].
 והעיר שושן נבוכה. היה אחד מישראל יוצא לשוק ליקח ליטרא בשר או אגודה של ירק
 והיה הפרסי חונקו ואומר לו, למדני אני הורגך ומבובו את מסתך, למיךך נאמר
 והעיר שושן נבוכה (מ"ר).
 ד (א) ומרדכי ידע. סגא ידע — אליהו הנביא הודיענו (א) [מ"ר פרשה י' ס' י"ח].

(א) לכאורה לפי הדרשה הקודמת קשה סוגא השאלה
 מנא ידע, אחרי כי כפי המבואר שם היו כל
 יהודי ששן יודעים מזה. וז"ל דהדורש האה ס"ל כי
 המלה נבוכה שבספוק הקודם היו משמעה כלאס
 הכנור ותבולבל מלחיו וייעה גלתי כדורה המפילה עליו
 אימים ולא ידע מה, וע"כ ז"ל כי עלם הנורה לא
 היה גלוי לכל כ"א לנאחשדפרנסים ולספוח, כמבואר
 בכחוז, והדבר הגלוי לכל היה רק המלים להיות
 עתידים ליום הזה, כמבואר ג"כ בכחוז, והדברים
 האחרונים הסתומים האלה בהדפוסם בעיר הביא
 מנוכח רבה בין יושנים, כי לא ידע אל מה ולא מי
 יכונו הדברים האלה, וביחוד היו נכונים היהודים
 שידע כי משום המלך האה אורר היהודים, (אלא זה
 אולי חזון הדרשה הקודמת) אך מרדכי ידע — פ"י
 גלוי אליהו — את הגורם בדייתתה — ילכס שק
 וגו' ויועק וגו' ויפרסם את הדבר בין ג"ל לנחני ידע
 כי הגורם נענית אל נפשו וישעו השנה. ובה עולים
 יס

ד"ס הוא וז"ל שהבנות נשאות ופרות ורבות, ור"ל
 שהתאניה גם לאינם יהודים ויהיה גם כן שאריות
 לישראל, וגם כי נכרי וסבד הכא על בת ישראל
 הולד מתיחס לאחרים, וכ"ה הנריסא במ"ר ס' אהור
 פירסא כ"ו. (ז) המה הפתקות הכתב העקרי שנתתך
 הרבה ממנו ושלחו לכל ערי המדינה, והוא מלה
 יונית, ובאורה בלשוננו העתקה [קאפא]. (ח) הלשון
 נבואתן כאן מלשון יב שפרים, ואולי ז"ל מנאנת.
 או דהכונה נבואתן משם, והוא כמ"ס ברית כרחה
 לשפחים, וכן פירסא הכשילס. (יב) מפרסם ברבות
 מעני גדולה וכבוד, מלשון ורבי המלך (ירמי מ"א)
 רבתי נגוים, וכן לשון רכנטה — שררה והוא שם
 מדף עם ובמשול. (יג) מדייק הלשון נבוכה דה
 יומה על מנוכח ומחומה הנאה בשעה שהגרה כבר
 בזה, משא"כ כאן הלא לפ"ע לא בזה ולא שיק
 מנוכח כ"א עבר ועלז והז"ל עובד, ולכן דרש
 שמד שאלה הסקורה התחילה מנוכח, וכדמפרס.

נטכדנרג ושנאט מסעודת
אחשורוס: (ב) כי אין
לכוא. אין דרך לך לטא
אל שער המלך בלבוש שק:
(ג) דבר המלך ודעו.
כשהטחים נשאו הספרים
עוזרים שם נהנה הדוד בעיר:

וַיִּקְרַע מַרְדֳּכָי אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שָׂק וַאֲפֹר וַיֵּצֵא
בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַיַּעֲקֶה גְדוּלָּה וּמִרָה: ב וַיָּבֹאוּ
עַד לִפְנֵי שַׁעֲר־הַמֶּלֶךְ כִּי אֵין לָבֹא אֶל־שַׁעַר
הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק: י וּבְבִלְמִדִּינָה וּמִדִּינָה מְקוֹם
אֲשֶׁר דִּבְרַה־מֶלֶךְ וּדְתוּ מִנֵּי אֲבֵל גְּדוּל לִיתְוִיִּים

תורה תמימה

ויקרא מרדכי וגו'. בניסין גרם לאחיו לקרוע שמלותם, כמש"נ ויקרעו שמלותם, לפיכך
נפרע לבניו לקרוע בגדיהם (מ"ד).

וילבש שק ואפר. א"ר איבו, משתפס יעקב אבינו את השק דכתיב וישם שק במתניו,
שוב לא זו מבניו (שם).

ויזעק. מאי אפר, רב אפר, אפר, גבה המן מאחשורוש, ושמואל אפר. אפר, גבר מלכא
עילאה ממלכא התאחד (מגילה ס"ו א').

זעקה גדולה ומרה. זעקה אחת הועיק יעקב לעשו, שנאמר (פ' תולדות) ויצעק צעקה
גדולה ומרה ונפרע לו בשושן, שנאמר ויצעק זעקה גדולה ומרה, ללמד שאין
ותרנות לפני הקב"ה (מ"ר).

(ב) כי אין לבוא וגו'. ריקה אסור ברר הבית מק"ו, ומה שק שאינו כאים ולפני מלך
בו"ד כתיב כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, ריקה שהיא מאוסה ולפני
הקב"ה — על אחת כמה וכמה (ברכות ס"ב ב').

(ג) אבל גדול. וכי יש אבל גדול ואבל קטן, אלא לפי שבגדוד שבעולם כל האבלים
אבל סתמטע והולך עד י"ב חודש, אבל זה דחמן, כל מה שחולך הוא מתגבר,

כלפי מעלה, ולי מראה דכבוה שזעק שכן יאמר המן
או אומות העולם, וכעין שאמר משם למה יאמרו
וגו', מכלתי יכולת ה' וגו', וכן דוד אמר למה יאמרו
הגוים איה אלהים, וזה לבון זה קר. ויש לומר
עוד, כי בלשון זה רמז ענין חסד שהתפלל להקב"ה
שלא יאמרו כך וכן, וסמך על מ"ש בספרי ר"ם
ואהחזן דזעקה הוא אחד מעשרה לשונות של תפלה.
(ד) ר"ל דלא נימא שאנ"ס שיער יעקב את עשו או
בקצלו הנכרה ככ"ו ויחר לו הקב"ה, אלא לא כן
הוא ששם הקב"ה זעקה כזו גדולה ומרה, לבניו
אחריו. (ה) ומשמע מכאן דגם בשק אסור לבא להר
הבית, דלא יכוד מלך ב"ד מרובה על כבוד
שמים, אבל לא משמע כן מענינה דחזקיה המלך
דכתיב ביה מפורס (מ"ג י"ט) ויהכס בשק ויבא בית
ה', וז"ל בדיון דאיש מאוס כמפורס כאן אדרבה
היו זה יותר ראוי להקב"ה וכמ"ס במ"ד פ' לו פ' ו',
ההדיוס הוא אם משמע בבגדים שצורים נגלי הוא לו
אבל הקב"ה כלי השמישו שצורים שנאמר קרוב ה'
לשכרי לב, ונחזי אלהים רוח נשברה לב נשבר, ואת
דכא וספל רוח, והלבשת שק מורה על כך אלא,
ולכן אין ללמוד זה מדרכי מלך כזר ודס. ועיין מה
שכתבנו הסיף לזה בתורה חמישה פ' וישלח כפסוק
והאברו ובר"ם זו כפסוק ושעט את בגדיו וגו'.
(ו) יחזן דמדיוק משום דמיתת יעקב מטייר
כמות האבילות נסס אצל כזר (ס"פ ויהי).
ובי

יפה הכוונות והעיר שזין נכונה, (כי לא ידעו
העיר) אך מרדכי ידע וגו'. (ב) וש"פ שהוא לא
אדם מאומה כזה, שהרי הנביא היה נשקע ע"י יוסף,
אך ע"פ מדרשגלגל על ידו נער להאחים נפרע לבניו
מעין אפר כזה. ויש להוסיף באור דענין הקריעת
בגדים דהכא היה מעין אותו ענין דקריעת הבגדים
של האחים, והוא עפ"י מ"ד במגילה י"ב א' דכל
עיקר גירת המן לא באה מהקב"ה כי אם לפנים,
דכייתו לנערס שיעור ישראל תשובה, אבל לא שבאמת
חשב לנלוסם, ויט"ס. ולפ"ז היתה כל ענין הקריעת
דמרדכי רק לאים ולנערס אותם, וכן היתה הקריעת
של האחים שכל כונת יעקב היה רק לנערס לנערס,
כטורע. (ג) וכן באהאב כתיב (מ"א כ"א) וישם שק
על בגדיו, ובזכרם כזו כתיב (מ"ב ו') וירא העם
והם השק על בגדיו. והכוונה לא זו מבניו, כי על ידו
והתשובה הם נשעוטים שיעקב אבינו, ובאהאב, וכמ"ס
יש"כ נכנע אהאב מפני כו', ובזכרם, כי חדל ררעב
אח"כ, וכמ"ס כחשית י"ד ז' שאין אדם חסוד רשאי
לחנוד שק אלא א"כ נענה כירם כן אהאב כו' ויט"ס.
(ד) רב ס"ל כי זעק בלשון כזה סיבאל הדגרים
לאחשורוס, אולי יתחש בראותו כי כל כך נפל המון
הגדולה לעמוד יותר מאחשורוס, ושמואל ס"ל שזעק
כביכול באזי הקב"ה ואמר נגר מלכא עלאה ממלכא
תחתא, ופירש"י כתיב הוא להיפך בלשון נקיה,
ומכא"ל הקשה דא"כ הלא היתה מרדכי דגרים

וְאֵם וּבְכִי וּמִסְפָּד שֶׁן וְאַפֵּר יַעַץ לְרַפִּים: וּתְבוֹאִינָה וּתְבַאֲנָה קִי נַעֲרוֹת
אֶסְתֵּר וּסְרִיסָהּ וַיִּגִּדּוּ לָהּ וּתְתַחַלְחַל הַמַּלְכָּה מֵאֵד וּתְשַׁלַּח בְּגָדִים
לְהַלְבִּישׁ אֶת מָרְדֳּכָי וּלְהַסִּיר שָׁקוֹ מֵעַלָיו וְלֹא קִבֶּל: ה וּתְקַרָא אֶסְתֵּר
לְהַתִּיד מִסְרִיִּם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הָעֶמִיד לְפָנֶיהָ וּתְצַוֶּה עַל־מָרְדֳּכָי לְדַעַת
מַדּוּחָה וְעַל־מַהֲחָה: וַיֵּצֵא הַתִּיד אֶל־מָרְדֳּכָי אֶל־רִחּוֹב הָעִיר אֲשֶׁר
לְפָנֶי שַׁעַר־הַמֶּלֶךְ: וַיִּגְדֹּלֵן מָרְדֳּכָי אֶת כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ וְאֵתוֹ

תורה תמימה

שכל יום היוצא היו אומרים כבר יצא יום אחד טחיינו, לכך נאמר אבל גדול" (מ"ר).
אבל גדול. ד"א, אבל גדול, לפי שבאבל דעלמא כשחט לו בן אומרים לו יהיה בנך האתר,
ואם לא היה לו אחר אומרים לו הארך ימך אתה, אבל כאן — רבלי לקוחים למיתה" (שם).
(ד) ותתחלחל המלכה. מהו ותתחלחל — אמר רב, שפרסה נדה" (מגילה ט"ו א').
ותתחלחל המלכה. רבנן אמרי, מהו ותתחלחל — שרפילה עוברה" (מ"ר).
(ה) ותקרא אסתר להתך. התך זה דניאל, ולמה נקרא שמו התך, רב אמר, שדחכוהו
מגדולתו" (י). ושמואל אמר, שכל דברי מלכות נחתמין על פור" (מגילה ט"ו א').
מה זה ונ'. אמרה לו, לך אמור לו, מיסיהם של ישראל לא באו לצרה כזאת שחמא כפרו ישראל
בוזה אלי ואנוהו, ושחמא כפרו בלוחות דכתיב בהו (ש' השא) מזה ומזה הם כתובים" (מ"ר).
(ז) אשר קרהו. אמר ליה להתך, לך אמור לה, בן בני של קרהו בא עלינו, הדא הוא
דכתיב אשר קך בדרך" (י). [שם].

ה' נח' מפני שכן ממונה אחד וכל אותיות שממונה
אחד מתחלפות וכן מלוי הכנס בח"ל וכמו בברכות
ל' ב' בהדרת קודש אל הקרא בהדרת אלף בהדרת,
ושם ל"ה א' קודש הלולים — כמו הלולים, ובשבת
ל"ב ב' אל הקרא בלה אלף בלה, ונפסחים ס"ס
א' דרשו מהיות משם כמו מחיות' דה, וברכים מו"ק
ב' א' משקין בית השלחין מפרש בגמרא בית השלחין
לישנא דלחוחא הוא דכתיב ואתה עוף ויגע ומתרחמין
ואת משלתי ופירש"י ה' מתחלק בנ', וביומא נ"ד א'
דרשו כל הדרס — כל מדרס ובגממות ל"ג א' מש
תהיה — תהיה, ובכריתות י"א א' וממלי דהאי
מחפסת לישנא דשניי הוא דכתיב והשחט עליה
הריפות, וביבולטמי פסא ס"א דרשו כנר לאה ה'
מחוקק — מחוקק, וביבולטמי שבת ס"ז ס"ב סימן
ל"ג משלכות אלה הדברים, א' — חד — חלחין,
ח' — תמניא, הרי ל"ס, וסימיו על זה לא מתמניין
רבנן לדרוש בין ה' לח'. ובפסיקתא רבתי פמ"א
דרשו הפסוק דהכלים הלמה כל זוגה ממך — כמו
כל זוגה ממך, ועוד הכנס, ובס' בראשית כפ' כי
אב המון גוים פרשט ע"ס כלל זה אנדרס דברכות ל"ז
א' הרוואה הספד בחלום, יעוש"י. (ב) הוא ס"ל
דכמו דמלכים הקודמים לאשחרוס הכליו את דניאל
[עיין בלחית הקודש] כך עשה גם הוא, ודרש ג"כ
ה' דהתך בחלוק ח' מפני שכן ממונה אחד וכמש"כ
בארכה בלחית הקודש. (ג) ועיין מש"כ בלחית הכה.
(ד) ובדרס הקודמת מבואר ששאלה אותו אסתר
עכ"ל

והו' הסי' אכל גדול — שהו"ך ומתגדל משני
התקדמותו להזמן הנוער, ועיין בלחית הכה. (ה) בדרס
הקודמת פירש הלשון אכל גדול — גדול בלחית, שכל
יום מתגבר, וכאן מפרש גדול — בכמות, מכלי
השאר שירי, כדמפרש. (ו) ובגמרא ליחא עוד
דרס משין זה, ויחבאר ע"פ מ"ש בסוטה ל"ז א'
דמשנע האדם שמתחת הפחד יתפתחו נקבי הגוף
וכמ"ש בנדה ס"ו א' אול בנתה ונסל ממונה חררת
בס, ועיין סוטה כ' ב', ודרש ותתחלחל מלשון
הלולים חלולים, [או דרשו ותתחלחל מלשון פחד
ולחית נפרס, ככל מלות כפולות, אדמס, ירקק,
שפירשו חוקק הארמיות, חוקק הירקון, וה"כ
חוקק הפחד], ועל דרך זה יתפרש לשון הכתוב
דיחוקק' ז' בעינין פחד מלחמה וכל ברכים תלכנה
מיס, והיינו כמש"כ, וכמ"ש בסוטה מ"ד ב' שמה קול
קרנות מלחמה ומיס שותחין לו על ברכיו, ופירש"י
מיס שותחין מי רגלים מפני היראה, והמפרשים
פירשו וכל ברכים תלכנה מיס שיהלו ויחלשו הרגלים,
מלשון יהיו לגמיס, ואין האמת אלא כמש"כ, אחרי
דמבואר כמ"ס שכן פגע האדם, ולמה לנו לפרש
פ"ד מלינה רחוקה. (ז) עיין מש"כ בדרס הקודמת
ויש לזקף הבואר לכאן. ויחבן דרשו ותתחלחל מלשון
חלה גם ילדה (ישיה ס"ו). (ח) בימי אחשורוש,
שהרי בלחית ודרשו הכליו אותו וכן כורס כמבואר
בס' דניאל, וכמש"כ אחשורוש חתכו מ"גדולתו,
כלומר העבירו מגדולתו, ודרש התך כמו חתך בחלוק

(תו"ת אסתר) גימל

(ו) פרשת הכסף. פירות הכסף: (ז) אל הדמי בנפשו. אל החשבי כמו (במודר לג) ויהי כאשר דמיו. אל הדמי בנפשו אל הדי סבורה להמלט בזיוס הכרינה צבית המלך שאין את רוצה לסכן את עצמו עכשיו על הכסף לבא אל המלך שלא ברשות: (יד) ומי יודע אם לעת כואת בעת. ומי יודע אם יחסוך ביד המלך לשנה הבאה שהוא זמן הכרינה: לעת כואת. שהוא היה עומד בניסן וזמן הכרינה בארד לשנה הבאה: בעת למלכות. אם תגיע

פרשת הפסח אשר אמר המן לשקול על-גביו המלך ביהודיים יתיר לאבדם: ואת-פחשגן כתב-הדת אשר-נתן בשושן להשמדם נתן לו להראות את-אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל-המלך להתחנן-לו ולבקש מקפניו על-עמה: ויבוא התך ויגד לאסתר את דברי מרדכי: ויתאמר אסתר להתך ותצוהו אל-מרדכי: אל-עבדי המלך ועם מדינות המלך ידעים אשר כל-איש ואשה אשר-יבוא אל-המלך אל-החצר הפנימית אשר לא-יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר ישימ-לו המלך את-שרביט הזהב ויהי ואני לא נקראתי לבוא אל-המלך זה שלושים יום: ויגידו למרדכי את דברי אסתר: ויתאמר מרדכי להשיב אל-אסתר אל-תרמי בנפשו להמלט בית-המלך מפל-היהודים: ויביא אחר החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביה תאבדו ומי ידע אם-לעת כזאת תצעת למלכות:

תורה תמימה

אשר קרוה. דבר אחר אשר קרוה — בתלום, כלמר שהזכיר לה את החלום אשר חלם בזה^(טו) [ט"ז].

(יב) ויגידו למרדכי. ואלו התך לא אול לגביה, מכאן שאין משיבין על הקלקלה^(טז) [מגילה ט"ו א'].

(יד) החרש תחרישי. טור החרש תחרישי, אמר לה, אם תשתקי עכשיו שלא ללמד מנגוריא על אוסתר סופך לשתוק לעתיד לבא^(טז) [ט"ז].

החם דכיה זה רק לפניס מחמת יראה, יע"ש. (טו) כלומר בענין הדומה לגורם הכן, ויתכן דראה לדרוש כן משום דקשה ליה הלשון אשר קרוה כנתיב דמשמע דרק לו לבדו קרם מקרה והלא מקרה כללות היא, וכולל אשר נקרה, ולכן דרש אשר קרוה מכבר, וכו' חזר לחלום שהוא מעין גבולה סגור בחייו לילה ויונה לזמן מקרה וכו' ויקר אלהים וכו'. וכן מצינו הלשון קרה ביחס לחלום כמשמע אליו (איוב ד') בשמיים מחזיונות לילה כגפול חרדוה על אשמים סחר קראי וכו'. (טז) ר"ל דמפני שלא קבלה אסתר בקשת מרדכי לבא אל המלך לסיפק לא הסיב התך בעצמו תשובה מקולקלת זו ואודיעה לו על ידי אחרים. (יז) ר"ל בעת שחבא לדון שמים על מעשים וזאת חשוקה כי לא יהיה לה צדקה להחליט עצמה, וכן כיום במ"ר, ואין לך פתחון פה למחשבת

עברו וישראל על הלוות דכתיב בזה מזה ומהם הם כחובים, ולפי"ז לא נחבאר מה חשבוה על זה בן בנו של קרהו בא עליו, ולמה לא הסיב לה על שאלהה, ויתכן לומר ע"פ מ"ס בסנהדרין ק"ה א' עכ"פ ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים מאז רפידים שריפו עמלק מדברי חור, [כלומר מקום החרש והמנוה, כל"ז בנמרוד וברש"י]. כלומר דעל עון זה בא עליהם עמלק. ומעתה י"ל דמה שאמר כאן מרדכי בן בנו של קרהו בא עליו כיון בתשובתו לאמנם בן הוא, ואשר על כן בא בן בנו של קרהו, ר"ל מזהה סבה שבה זקנו, ובאמת איחא בנמרוד שישראל שנאחו כדור חפאי שנהנו מסעודה אחריהם, ואמנם על שאלהם הראשונה שמה כפרו בה' לא הסיב, יען כי באמת לא כפרו בה, ואף כי איחא בנמרוד מגילה י"ב א' ששחחוו ללם כימי נבוכדנצר אך מבוחר

וַיֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֶל־מַרְדֳּכָי: מִן־לִךְ כָּנֹס
אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצִוּוּ עָלֶי
וְאֶל־הַתְּאֵכְלֹו וְאֶל־תְּשֻׁתוֹ שְׁלֹשַׁת יָמִים לֵילָה וְיוֹם
נִסְיָאֲנִי וְנַעֲרַתִּי אֲצִוּם כֵּן וּבִכָּן אָבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר לֹא־כָדַת וְכֹאֲשֶׁר אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי: יוֹ וַיַּעֲבֹר
מַרְדֳּכָי וַיַּעַשׂ כְּכָל־אֲשֶׁר־צִוְּתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר:
ה' א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבָּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת

לגדולה שאלה בה עכשיו: (מז) אשר לא כדת. שאלו דת ליכנס אשר לא יקרא. ומדרש אגדה אשר לא כדת שער עתה בלונים ועכשיו ברטון: וכאשר אבדתי אבדתי. וכאשר התחלתי לילך לאבוד אלך ולאעז. ומ"א כאשר אבדתי מבית אבא לזכר ממך שמעשתי שאני ברטון נבעלה לעובר טכנים אמי אסורה

ק: (יו) ויעבר מרדכי. על דת להעטת ביום טוב ראשון של פסח שהעניו י"ד בניסן וע"ז וע"ז סארי ביום י"ג נכתבו הספרים:

ה (א) מלכות. בגדי מלכות ורבותיו אמרו שלבשה רוח הקדש כמה דלת אמר (דברי הימים א' יט) תורה חמימה

(סו) שלשת ימים. אלו הן, י"ג, י"ד, וע"ז בניסן, שלח לה, והלא בהם יום א' של פסח, שלחה לו, זקן שבישראל, למה הוא פסח, מיר שמע כרדכי הוודה לרבריה"ה [מ"ר].

אשר לא כדת. מאי אשר לא כדת, א"ר אבא, שלא כדת כל יום, עד עכשיו הייתי באונם ועכשיו אני ברצון^(ט) [מגילה ט"ז א'].
וכאשר אבדתי אבדתי. כשם שאבדתי מבית אבא כך אובר מסך^(כ) [שם שם].

(יז) ויעבר מרדכי. מרדכי ויעבור, רב אמר, שהעביר יום ראשון של פסח בתענית^(כא), ושמואל אמר, שעבר ערקומא דמיא^(כב) [שם שם].

ה (א) ויהי ביום השלישי. למה ביום השלישי, לפי שאין ישראל נהנין בצרה יותר משלשה ימים, וכן ביוסף הוא אומר (ס' מקץ) ויאסוף אותם אל משכב שלשת ימים, וכן ביונה הוא אומר ויהי יונה במעי הרגה שלשה ימים ושלשה לילות, וכן לעתיד הוא אומר (חושע ו') ביום השלישי יקומו ונחיה^(א) [מ"ר].

ותלבש אסתר מלכות. בגדי מלכות מבעי ליה, א"ר חנינא, שלבשתה רוח הקודש,

אלו, ומדון הווייתו לו כמו ברטון. (ב) נאמר על כדרסה הקודמת עד עכשיו בלונים ועכשיו ברטון, וקיי"ל אשת ישראל שלבשה מותרת לבעלה, ונרשון אסורה, וא"כ אסורה אמי לך, ומוסב על הכדרסה שפירשה ב' פסוק ז' לקחה מרדכי לו לבת אל חקרא לבת אלה לבית, כלומר לאשה, ועיין לעיל סוף פ' ב' פסוק כ' כדרסה בלמנה אלו, וא"כ אסורה היא לו. (כא) כדרסה לעיל בפסוק הקודם שלשה ימים, ודייק הלשון ויעבור מרדכי שאין לו בלור לפי פסוקו, מה עבר ולאן עבר. (כב) מעבר היום למקום שהיו דרים שם היסודים בששון, ומדויק הלשון ככל אשר צוהה עליו אסתר, והלא צוהה לך כיום את כל היסודים הממלאים בששון. ועם זה מדויק הלשון ויעבר שיונה צוהה על מעבר במים, ויעברו בחור הים, ויעברו את הירדן, ומוס י"ל פסע הכדרסה במ"ר ר"ס וירא, והנה שלשה אנשים לקראתו — שנדמו לו כספנים, והיינו משום שאמר להם ואמר מעברו, ולא חלבו.

(א) הרא"י מפסיק זה דביום השלישי יקומו ונחיה אינו מוכרחת כמו הראשון מהספוקים הקודמים, דהם

שאת יכולה לעשות טובה בימך ולא עשית. (יח) ר"ל שאמרה לו אם התקיים נזירת המן אשר על זה אני דנים א"כ הלא אין פסח כלל. ומה שכנתה אוחו כאן בשם זקן שנישראל, אולי היהם כונתה דאפילו אם חסור להעטות בשביל זה ביו"ט [שאלתך לדחות התענית], אבל הלא אתם זקן שנישראל, ראש ומכס, וינדר לעשות דבר לטובת ששה אף שלא מן הדיון ובמ"ס דלזרך ששה ים כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ועי' פ' דר"א פ' י'. ודע כי כפי דמשתע מנח' צימות קכ"א ב' היה תענית בני' ימים א"כ רופים יום ולינה, אבל במדרש סוף פ' י' ימים א"כ רופים יום ולינה, ונחיה בחטיות ג' מעל"ע וכלן היו מפסיקין בלינה, ועי"ס והביא זה הר"ן סוף דר"ה, וז"ל דאפילו לדעת הגמ' אצ"ס שאסתר נחיה אכל עכ"ל איכא חשש סכנה בדבר, ורמיש שהרי אפילו לעיני תענית יובל"פ ים שהיו רגועין להנביע להעטות ב' ימים ואמרו דיש חשש סכנה בזה, כמובאר בירושלמי הלם פ"א ה"א וסוגה כנאורי הגר"א לאו"ח ס' תרכ"ד סוף י"ב, ומכ"כ ג' ימים. (יט) ר"ל עכשיו הלא אלך מעמי

ורוח לבשה את עמשי:
(ג) עד חצי המלכות. דבר
סודא באמצע ובחצי המלכות
הוא בית המוקד. שהחילו
לכטור בימי סורס וחזר בו
וטס לבטל המלכה ולחשורוס
סעמד אחריו גם הוא ביטל
המלכה ופשוטו של מקרא
אף אם השאלי ממני חצי
המלכות אהן לך:

וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית
הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית
הַמַּלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת: בְּיֹהִי כִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ
אֶת־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בַּחֲצַר נִשְׁאָה חֵן
בְּעֵינָיו וַיִּשָּׂט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת־שְׂרָבִיט הַזֶּהָב
אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט:
וַיִּיאָמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַמַּה
בְּקִשְׁתְּךָ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוּת וַיִּנָּתֶן לָךְ: יוֹתָאָמֶר אֶסְתֵּר אֶת־עַל־הַמֶּלֶךְ

תורה תמימה

כתיב הבא והלבש ובתיב התם (ד"ה א' י"ב) ורוח לבשה את עמשי, מכאן לאסתר שנביאה היתה(ב) [פגילה י"ד ב'].
ותלבש אסתר מלכות. [בגדי מלכות מכע' ליה] אלא שלבשה מלכות בית אביה(ג) [פ"ר פ' וירא פרשה ב'].
(ב) ויהי כראות המלך וגו'. א"ר לוי, כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה, אמרה, אלי אלי לסת עובתני [מיד] ויהי כראות המלך את אסתר נשאה חן בעיניו וגו' [פגילה פ"ד ב'].
נשאה חן בעיניו. א"ר יוחנן, ג' מלאכי השרת נזרמנו לה באותה שעה, אחד שהביא את צווארה ואחר שמשך חוט של חסר עליה ואחר שמתח את השרביט(ד) [שם שם].
(ג) עד חצי המלכות. עד חצי המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ למלכות, וכאי ניהו — בנין בית המקדש(ה) [שם שם].

דכא בודלי שס לא לבשה את הנגדים ו"כ כן הוצ"ל וחנא וועמוד, ולכן דרשו [נדרשע דלעיל] וחננא אסתר מלכות שלבשה רוח הקודש, ומכיון שעמדה בחצר פסקה ממנה רוח"ק, והלשון וועמוד הוא כמו וועמוד מלדת, ומפרש הסבה שפסקה ממנה מפני שהגיעה לבית הצלמים. ואמנם יש לפרש בפשיטות כי מלשון הכתוב משמע שלא מלאה לב ללכת ועמדה בחצר, וזו היא מפני שנתלקה ממנה שכינה לבשה שפפר, ולחשורוס ראה אוהב מרחוק. (ה) אפשר לפרש דמלא: הדורס רמו לזכ בפסוק, דמללא כתיב מלאה: חן כמו בעלמא, אלא נשאה, משמע ליה שנעשה גם איזו פעולה לחבליה מניחת חן, ולאשר כי הוצאר הוא סמל היופי של נוף האדם, כמו שדרשו במדרש חיות טה"ס כמגדל דוד לזכר מה הוצאר הוא נוי והפארתו של אדם, והיא היתה נכסה סוערת או ולא חסדה לשחות בן מעומה, כלומר להגיד הוצאר לכן בא מלאך והגידה אורה, ומלאך אחד שמסך חוט של חסד י"ל דל"ע כמ"ד לעיל פרשה ב' פסוק י"ד דמחולדה היתה אסתר ירקרקת אלא שחוט של חסד מסך עליה, והיא נצ"ר כחן מלאך להמשיך חוט זה, ואחר שמחה את הסרביט, מפני שמרוב פחדה לא נעדה סמוך לחשורוס אלא עמדה בחצר ולא היה באפשר לה לנעת בראש הסרביט, ובה מלאך ומחה אותו עד סמוך לה. (ו) נראה דשתי דרשות הן, דרש

דרשס מוכרח זה סמעסיס סהיו משא"כ כחן אין זה אלא ענין חפלה או חקס, וז"ל דסוכס היא כחמה כן הוא, דאחרי דחויין דסיסועס באה כיוס שליסי לכן חקס כי כיוס שליסי יקימנו וסחיה, וענין יוס שליסי הווא משל להנאולה סליסית כננין סניה שליסי. ופעס מעלה יוס שליסי ככלל מבואר בח"ר פ' וירא פרשה כ"ו דהוא כוכות יוס שליסי דמתן חורס סהיו סרויסי כע"ר מפריסות דרך ארץ, וגס סיו חסניה לסמוע דבר ס'. (ב) איזו מבואר לסיו"י סייכות סס מלכות לרוס"ק, אכל יחננה ע"ס מ"ס בוסר ס' שלח קס"ט ג' מלכות דא רוח דקודשא דהוא מלכות סמיא. ודע כי בסדר עולם מוכיה דנניאה היתה מהא דכתיב ותכתוב אסתר, ואחרי דלא ניתן לכתוב לצירוף כחתי הקודש דבר שלא כנבואה וסכתוב מיחס הכתיבה אליה, ש"ס סכתבה כרות נבואה. (ג) המקרסיס דלחקן כבאור דרשס ז'. ולי נראה פסוק דלכשה מלכות בית אביה, שהוא שאל, כמבואר לעיל פרשה ב' בפ' איס יאורי דמשאל באה וכמו לשאל נמסר דבר אגדן עמלק ק' לבשה עמה אסתר רוח זה להאגיד את המן סעמלקי, וכמבואר סמסרת בואה עמה למלך לבקש את המן אל סמסהה להוציא כל הענין לסועל כאשר באמת כן היה. (ד) וענין כמרה"ס"א מ"כ כעס דרשס ו', דלשון וועמוד כחצר איזו מבואר כל ק',

מִזֵּב יָבֵא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן הַיּוֹם אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־
עָשִׂיתִי לָךְ: ה' וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהֲרֹ אֶת־הָמֵן
לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר אֲסֹתֶר וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן אֶל־
הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה אֲסֹתֶר: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
לְאֲסֹתֶר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן מִה־שְּׂאֲלָתְךָ וַיַּנְחֵן לָךְ
וּמִה־בִּקְשָׁתְךָ עַד־חֲצֵי הַמִּלְכוּת וְתַעֲשִׂי: וַתַּעַן
אֲסֹתֶר וַתֹּאמֶר שְׂאֲלָתִי וּבִקְשָׁתִי: חזי הספר בפסוקים ח אסמ'צאתי חן בעיני
הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ מִזֵּב לָתֵת אֶת־שְׂאֲלָתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת־בִּקְשָׁתִי יָבֹא

תורה תמימה

(ד) יבא המלך והמן. ת"ר, מה ראתה אסתר שזמנה את המן, ר' אלעזר אומר, פחים טמנה לו, שנאמר (תהלים ס"ט) יהי שולחנם לפניו לפח. ר' יהושע אומר, מבית אביו למדה, שנאמר (משלי כ"ה) אם רעב שונאך האכילו לחם וגו'. ר' מאיר אומר, כדי שלא ישול עצה ויפסידה. ר' יהודה אומר, כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית. ר' נחמיה אומר, כדי שלא יאמרו אדות לנו בבית המלך ויסחורו דעתם מן החרמים. ר' יוסי אומר, כדי שיהיה מצוי לה בכל עת^(ט). ר' שמעון בן מנסיא אומר, אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס^(י). ר' יהושע בן קרחה אומר, אמרה, אסביר לו פנים כדי שירגה הוא והיא^(יא). רבן נבטליאל אומר, מלך הפכפך היה^(יב). ר' אלעזר המרדכי אומר, קנאתו במלך קנאתו בשמים^(יג). רבה אמר, דכתיב (משלי י"ז) לפני שבר נאון^(יד). אבוי ורבא דאמרי תרווייהו, דכתיב (יחזקאל נ"א) בחומם אשית את משתייהם וגו'^(טו). אשכניה רבה בר אבנה לאלוהי, אביר ליה, כמאן חזיא אסתר ועברה הכי, אמר ליה — ככולתו תנאי וככולתו אמוראי^(טז) [שם שם].

זריכה להחניף לרשע וירחם עליה. (יא) שהיה המלך חסידה ממנו ויכרונו את שניהם, וק"ל דכי גזרי גזירה אחת ומית חד מינייהו בטלה לה גזירה (תעמית כ"ט א'). (יב) שהיה חסיד דבורו מהר, ואמרו אולי אוכל לסתורו עליו להורגו ואם לא יהיה מומן בלוחם שעה חסוד השעה ויחזור בו. (יג) ר"ל שהמלך יקנה אותו בזה שהיה מתחבטו במלך, מדמינס אותו ביחד עם המלך, וכן יקבלו בו יחד השנים שלא זמנה נס אותם ויסיי כולם שוואים אותו ואולי תחמת מה ישועה. (יד) ולכן רצתה להנציחו במעלה ויחר גבוהה כדי שיבא שבו. (טו) על בלשאלר ויפסדו נאמר זה בשום מן המלחמה שנלחם עם דריות וכו' שהיו נארים על בבל ונלחם בלשאלר בלוחם היוס היו חמים ועיפס וישנו ללחוח ונחשכרו משניהם של רשעים פורעניות ורף אסתר חמרה מתוך משניהם של רשעים פורעניות בלה עליהם. וגם י"ל כי מסבב חוס המעשה להחריג ולהתפעל לרחמים או לרונן, והשבה שאלו יחוס המלך עליה או שיתרגו על המן כאשר באמת כן היה. (טז) ר"ל שכוונה מעין מחשבות כל אלה הדעות. ובשם הגר"א מוילנא שמעתי ד"ץ שכוונה להענין שחמרו בפסחים ק"ה א' ה' כי תרי דמנעא להו אלה נדח אם תחלה נדחה הוא נהרג אחד מהם ואם

דרשה אחת עד חצי המלכות ולא כל המלכות, ודרשה שיה לא יחלה לה לדרוש כן, יש כי לפי החוקים שקבעו לחסודם מכבד להיות כל איש שורר בניתו או אפשר שתוכה אשה גם בחצי המלכות, ולכן דריש חצי מלכות חצי וכו' דמפרש דהא בנין ביה"ק שהיה יירא ממנו וממ"כ בעורא ד' ונחלחל מלכות לחסודם כתבו סטנה על יושבי יהודה וירושלים, ומנאר שם להשפעה היתה לבטל בנין ביה"ק שהיה נכון אז, ואיינו עליו מהסכנה המהרפת על המלכים ע"י שיהיו ישראל יושבים לבטח על אדמתם שבו דאי ימרדו גם, יעו"ש. ואל זה רמז כלל לחסודם לבד מענין זה דננין ביה"ק שחפשי לחן במלכותו וזה לא יחן. וקסוד ליה כי נחלים אלה חותה על ראשו ו' ילם לך, והפירות הוא, כי בזכרו המלך והמסקה שנתה ל' תשרפו כלל נחלים שורפים לראשו וישמר מעשות לך רעה. וי"ל דמפרש ו' ילם לך ו' יתסרו אותו לך, והוא מלשון ארמית, כמו ו' הסגיר (האויט) ו' אשלמין, ובגינה ה' א' ומשלים ליה לדומה, ועוד הרבה. (יז) ר"ל שרצה להעריכו בשערה, שהיה יראה דכיון דשעתיים מלחמת שמה בין כך ימרוד במלכות. (יח) אולי תוכל להכשיל בשום דבר לפי המלך. (י) ר"ל שיראה הקב"ה בגרסה שהיה

הַמֶּלֶךְ וְהָמֶן אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לָּהֶם
וּמִתָּר אַעֲשֶׂה בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ: ^ט וַיֵּצֵא הָמֶן בָּיִתָּם
הַהוּא שָׁמַח וְטוֹב לֵב וּכְרָאוֹת הָמֶן אֶת־מֶרְדֳּכָי
בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע מִמֶּנּוּ וַיִּמְלֵא הָמֶן
עַל־מֶרְדֳּכָי חֲמָה: ^י וַיִּתְּאֶפֶק הָמֶן וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ
וַיִּשְׁלַח וַיָּבֵא אֶת־אֶהֱבִי וְאֶת־זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ:
יֵא וַיִּסְפֹּר לָהֶם הָמֶן אֶת־כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרֵב בָּנָיו
וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל־הַשָּׁרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ:
יב וַיֹּאמֶר הָמֶן אֶף לֹא־הִבִּיאוּהָ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם־הַמִּשְׁתָּה
אֲשֶׁר־עָשְׂתָה בִּי אִם־אוֹתִי וְגַם־לְמַחֵר אֲנִי קְרוֹאֶלָּה עִם־הַמֶּלֶךְ:
יג וְכָל־זֶה אֵינְנִי שׂוֹה לִי בְּכָל־עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־מֶרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי

^(ה) יוד מעסיגען .

תורה תמימה

(יא) ורב בניו, וכמה הם, רב אמר, שלשים, עשרה בתו ועשרה נתלו ועשרה סחורין על הפתחים, ורבנן אמרי — אותם שסחורין על הפתחים שבעים הוו, דכתיב (ש"א ב') שבעים בלחם נשכרו, אל תקרא שְׂבָעִים אלא שְׂבָעִים, ורמי בר אבא אמר, כולם מאתים ושמונה הוו, דכתיב ורב — בנימטריא ר"ח^(א) [מגילה ס"ז ב'].
(יב) אף לא הביאה. המן הוא אחד סאלה שפתחו באף ואבדו באף^(ב) [מ"ר].
(יג) וכל זה. [מתו וכל זה] — סלמד שכל גזיו של אותו רשע חקוקן על לבו, ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר, וכל זה איננו שוה לי^(ג) [מגילה ס"ז ב'].
וכל זה וגו'. א"ר חנינא, בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר, כל זה איננו

נס, ומרמו בזה למ"ס גרית כדחתם לשפחים, ומדלמד בלשון אף עורר בזה את אפו של הקב"ה כביכול ולכן נאצד באף ובחמה וקָפָה כמנואר בהמשך הפרשה הבאה. וכן אירע עם הנחש שפחה באף, אף כי אמר חלבים, ושר האופים, אף אני חלומי. ודען וחזרים, אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש וגו'.
(יט) יתבאר ע"ס המנואר ככ"מ בהלמוד דלשון, וזה"ל מורה על הוראה על איזה דבר באצט, כמו בסוף חשית י"א א', עתיד הקב"ה לעשות מחול לזדיקים וכל אחד מראה עליו באצט שזאמר ואמר הנה חלבינו זה, ובמנחות כ"ס א' יליף לשלש דברים שזאמר אורח הקב"ה למשה כדכתיב ואלה הן השמות שזאמר על ארצו של יעקב, ובמכילתא פ' בא עשור זה עשה ה' לי דרשו עשור זה לא אמרתי אלא בשעה שזאמר שיהיה באפשר להורות עליהם באצט, ועוד הרכה מקומות, ואף הכא מדלמד וכל זה משמע שזאמר על איזה דבר באצט, ופרשו איזה דבר היה, ודרשו שכל גזיו היו חקוקין על לבו, כלומר מעיירים או מפורשים

ואם סוף דחתה היא נעשה מריבה ביניהם, וכאן מנואר שזאמר נמי מקודם פרסה נדע [כמו שדרשו בפרשה הקודמת פסוק ד' ע"פ ותחלתה המלכה], וכיונה להתחלף ביניהם, ואם כה או כה יהיה יש תקוה לנצל הגזירה. (י) כל עיקר דרשה זו מופלאה, איפה מרמום שהיו לו בנים יתר על עשרה ושמתו ושמחירין על הפתחים, ואף כי י"ל משום דמספר עשרה אינו הרבה כ"כ עד שיספרו מזה, ולרבים יש יותר מזה, בכ"ז ריך רמז לזה בקרא. ויתכן לומר ע"פ מ"ס בפסחים ס"ד ב' אין הפסח נשחט אלא בג' כחות של שלשים שלשים בני אדם, ומתבאר שם דעס הדבר משום דכתיב ברוב עם הדרת מלך, ולפי"ז מנואר דלשון ברוב יונה לא פחות מעל שלשים, וא"כ מכין דכתיב הכא ורוב בניו משמע ליה לרב שהיו שלשים, ומדלג נהלו רק עשרה דריו דיהר העשרים מהם מתו ומהם מחזירים על הפתחים, ומקמי בזה ג"כ על הפסוק שבטים בלחם נסכרו [ע"פ חר"ג שם דקלי' על גזיו של המן], ודען ורמי בר אבא דרשו דגדולתו של המן היחה רבה מאד, וכמנעו לדרוש במספר בניו ג"כ בערך הגזירה מאד, ודרשו ברמזים שונים. (יח) עסם הדיקן מדלג אמר

מראה לו שטר שמכר עצמו לעבד על חסר מעוטה כשתאמרו ראשי גייסות מרדכי והמן במלחמה אחת :

ד (א) נדרה שנת המלך . נס היה . ויש לומר שם את לבו על שזמנה להכיר את המן שמה נהנה עיניה בו ויהרגו : להביא את ספר הזכרונות . ודך המלכים כשיתקן טודת לומרים

לפניהם משלים ושיחות עד שנתם תזרז עליהם . ורבותיו אמרו מהוך שנתן לנו על המן והסתר אמר אי אפשר שלא ידע אדם שהוא לוכדי עליהם ויגלה לי וחזר ואמר שמה עשה לי אדם טובה ולא נמלתיו ואין חוששין עוד לי לפיכך ויאמר להביא את ספר הזכרונות :

תורה חמימה

שוה לי , זה בא בפרובולוי וזה בפרובובוי , וקרו ליה עבדא דמוזבן בטלמי^(א) [מגילה ס"ו א' ב'].
ן (א) נדרה שנת המלך . רבי נתחום אוטר , נדרה שנת המלך — שנת מלכו של עולם , ורבנן אמרי — נדרו עליונים נדרו תרתונים^(ב) [שם שם ב'] .

נדרה שנת המלך . למה נדרה — נפל ליה מלחא ברעיתיה , אמר , מאי דקמן דומיניה אסתר לחזן , דלמא עצה קא שקלי למקטלי , הדר אמר , ובי לא הוי גברא דרחים לי דהוי מודע לי , הדר אמר , דלמא איבא אינש דעבד בי מיביתא ולא פרעתיו , משום הכי ממנעי אינשי ולא מגלו לי , מיד — ויאמר להביא את ספר הזכרונות [שם שם] .
נדרה שנת המלך . למה נדרה — לפי שראה בחלומו את המן נוטף סיף להרגו ונבהל והקיץ כשנתו^(ב) [פ"ר] .

ויהיו נקראים . מלמד שנקראו מאליהם^(ג) [מגילה ס"ו ב'] .

מפורשים , והראה עליהם על לבו באצבע ואמר וכל זה . (ב) כבר נהא תרגמי סולמא דלמחא (מ"ד ד') .
ועיין בגיטין ל"ו א' בלי הוא מלשון עשירות וכמא"כ בם' נחקמי וסגנתי את גאון עוזם , ודרכו אלו בולאות [עשירים] שביהודה , ונפסי — מלשון עניות , וכאן הפי' זה בא בפרובולוי , מרדכי בא בשענת עשר וזהו ע"פ המבואר באנדות שקנה את המן לעבד והמן בא בשענת עוין שמפני שמכר עצמו בככר לחם הוא בוש לראותו בכל פעם יושב לפני שער המלך ואינו משתחיה לו שבו מוכיר לו את שפלותו לפסס . וינלקס מובאר סבת מכירה זו , פסס אחת נתן המלך להם ממון ושגורם בראשי גייסות לכבוש את המדינה וכל המן ממון שלו ואכל , ולא נשחיתו לו מכספו מאומה , וכשכא להביא על עיני מלחמה לא היס בידו כלום , אבל מרדכי היחא חזי הממון בידו , ואמר לו המן הלווני מממון שבידך , אמר ליה אין איני מלווך אלא א"כ תמכור עמך לעבד לי , וקבל על עצמו וכתב לו כן , ועל מאורע זו קרו ליה עבדא דמוזבן נפשיה בטלמא [בככר לחם] . וביס הדרכה שלפניו מובארת .

מפורשים , והראה עליהם על לבו באצבע ואמר וכל זה . (ב) כבר נהא תרגמי סולמא דלמחא (מ"ד ד') .
ועיין בגיטין ל"ו א' בלי הוא מלשון עשירות וכמא"כ בם' נחקמי וסגנתי את גאון עוזם , ודרכו אלו בולאות [עשירים] שביהודה , ונפסי — מלשון עניות , וכאן הפי' זה בא בפרובולוי , מרדכי בא בשענת עשר וזהו ע"פ המבואר באנדות שקנה את המן לעבד והמן בא בשענת עוין שמפני שמכר עצמו בככר לחם הוא בוש לראותו בכל פעם יושב לפני שער המלך ואינו משתחיה לו שבו מוכיר לו את שפלותו לפסס . וינלקס מובאר סבת מכירה זו , פסס אחת נתן המלך להם ממון ושגורם בראשי גייסות לכבוש את המדינה וכל המן ממון שלו ואכל , ולא נשחיתו לו מכספו מאומה , וכשכא להביא על עיני מלחמה לא היס בידו כלום , אבל מרדכי היחא חזי הממון בידו , ואמר לו המן הלווני מממון שבידך , אמר ליה אין איני מלווך אלא א"כ תמכור עמך לעבד לי , וקבל על עצמו וכתב לו כן , ועל מאורע זו קרו ליה עבדא דמוזבן נפשיה בטלמא [בככר לחם] . וביס הדרכה שלפניו מובארת .

(א) רבי נתחום סמך על הדרכה במ"ר לעיל דכ"מ שנאמר במגילה המלך סתם — נמלך הקב"ה מלך ,

לפני המלך : ב וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על פגנתא ות'רש שני סריסי המלך משמרי הסף אשר בקשו לשלח יד במלך אחשוורוש : ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי עליה ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר : ויאמר המלך מי בחצר והמן בא לחצר בית המלך תתיצנה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו : ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עמד בחצר ויאמר המלך יבוא : ויבוא המן ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר המן בלבו למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני : ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ

ד'תש"א - ס'א'ת

ס'ת'א בתנא

תורה תמימה

- (ב) וימצא כתוב. כתב מבני ליה, אלא סלמד ששמי מוחק וגבריאל כותב [מגילה ט"ו ב]. וימצא כתוב. דרש רבי שילא איש כפר תשרה, ומה כתב שלמטה שלכותן של ישראל אינו נמחק, כתב שלמעלה לא כש"כ [שם ט"ו א]. וימצא כתוב וגו'. א"ר פנחס, מרה טובה היתה באותו האיש, שכל מי שהיה עושה בו טובה היה כותבה, הרא הוא דכתיב וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי [מ"ר פרשה א' ס' ג]. (ג) לא נעשה עמי דבר. אדר רבא, לא ספני שאוהבין את מרדכי אלא ספני ששונאין את המן [מגילה ט"ו א]. (ד) אשר הבין לו. [מה ת"ל לו], תנא לו הבין, ועליו נאמר ולו הבין כלי מות חציו לדולקים יפעל, בור כרה ויחפרו ויפול בשחת יפעל [ע"ד]. (ו) ויאמר המן בלבו. תניא, הרשעים ברשות לבם, וכן ויאמר עשו בלבו, אמר נבל בלבו [תהלים י"ד] ויאמר ירבעם בלבו [מ"א י"ג], אבל הצדיקים לבם ברשותם

דכס"ס [דספרא ולא היו בני למיקר, והיו רעוא מן קדם מרי עמלא ואזולו סנמלא מאליון והיו מהקרין מליא מן טו סימיו קדם מלכא, ע"כ, וכמסע אין ספק שלום כונה דרש'ו, או להתרועע מפני כן לשון דרש'ו. והמפרשים יס שלא פרשו מאומה ויס שפרשו בדוחק גדול. ונעדר [ערך תרל"ן] איהא סוספרי המלך וקורא ספריו היו בני המן, ועין מס"כ בזה לקמן פרשה ח' פסוק ט'. (ז) כתב משמע שהיה כתוב מכבר, וכחזו משמע שכתבו מחדש, כך פירש", אלז אינו מובחר כלל דהא בלשון וימלא כתוב הוא לפי משפט בלשון והקויו. וגם מה שכתב דכתוב משמע שכתוב מחדש הוא פלא, שהרי בן משרה הלשון כ"ס במהרא בענין כתבים ימים, וימלא כתוב בהורה (נתינת ח"י"ד), כאשר כתוב בהורה משה (דמלא פ') והרבה כהנה. ואולי כונה בקושיא דה"ל לומר וימלא קרב [בכ"ף שו"ת וכתיו קמלא], ובאור הענין כמו שכתב פה במשפטי המדינה, כי במהרה אינה מאורע וככה עורכים הסקידים וכו' בספר תעודה, כתב אמנה, וקרא בלשונות העמים אקט, או פראטאקטל, וזהו בעת המאורע מנגנת ותרש אחר טעדת מהשתם שחשטו על המלך גודלי נערך כתב אמנה כזה,

וכמס"כ ויכתב בספר, וז"ל כן לומר וימלא קרב, כלומר שנמלא אוזו מערכת הכתב, אלז כתוב משמע רישום בעמלא, וזה לא יתכן במאורע וככה כו'. ואולי דומה להלשון כתוב שהנאט למעלה, דהם איירי כתיבת ספר הכותבים. ודריש ששמי מוחק דבר זה וגבריאל המלאך כהני מחדש, ושמי הוא סופר המלכים מימי כורש ושווא ישראל היה וכמס"כ בעורא ד', ובנימין וכן נימיו אחשוורוש כתב שפנה על בנין ביהמ"ק, ועין מס"כ בזה פקוד. ומה שסמנו כתיבה זו במללך נבדילא יתכן ע"ס שנאמר בו כ"ס בס' יחזקאל האיש אשר קטח הסופר במתמו. (ח) ועין לשון ס' פרשה ב' פסוק כ"ג בדרש'ו וכתב בספר. (י) לא מתכר איס: מרומו ענין זה, אם שאין כל ספק שכלם היו שונאים למרדכי היסודי אך איפה מרומם בכתוב, כי אמרו בן משנאחם להמן הלא עליהם להגיד האמה, ואפשר לומר ד: כונה היה בן, דנאחם חקף אחרי המעשה: דנגתן ותרש סודו את מרדכי, בשם המלך, על זה, כנאחם, והמלך שאל כנאחם, אם נעשה לו יקר וגדולה בסומי, כדמוכח מהנאחם אך איפה מרומם בכתוב, כי אמרו בן להמלך כי לא נעשה לו עוד יקר וגדולה, וזה ענין כי לא נעשה עמו דבר כלל, וזהו חסלו להרגיו את

(ט) ונתון הלבנות והסוס על יד איש. ואת הכתר לא הזכיר שראה עיניו של מלך רעה על שאמר שיתנו הכתר בראש אדם: (יב) וישב מרדכי.

ידי איש משרי המלך הפרתמים והלבוש את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרביבהו עליהם ברחוב העיר וקראו לפניו בכה ועשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו: ויאמר המלך להמן מה רקח את הלבוש ואת הסוס באשר דברת ועשה לכן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תחפל דבר מפל אשר דברת: יא ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבוש את מרדכי וירביבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו בכה ועשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו: יב וישב מרדכי אל-

תורה תמימה

כמש"נ (ש"א א') וחנה היא מדברת על לבנה, וישם דניאל על לבו (דניאל א') ויאמר דוד אל לבו (ש"א כ"ו) ורוסין לבוראן שנאמר (ס"ט בראשית) ויאמר ה' אל לבו: [מ"ד]. (י) למרדכי היהודי וגו'. [למרדכי היהודי הוושב בשער המלך, כל הני סימני לבנה לו], אמר אמי ליה ועשה כן למרדכי, אמר ליה, מנו מרדכי, אמר ליה, היהודי, אמר ליה, טובא מרדכי איבא ביהודאי, אמר ליה — הוושב בשער המלך: [מגילה ס"ז א']. אל תפל דבר. אמר ליה המן, סני ליה בחדר דיסקרתא אי נמי בחדר נהרא, אמר ליה, הא נמי הב ליה, הווא הוא דבתיב אל תפל דבר מכל אשר דברת [שם שם]. (י"א) ויקח המן וגו'. אול לבניה דמרדכי, אשבחיה דיתבי רבנן קמיה וסתיי ליה הלבנות קמיעה, אמר ליה במאי עסקיהו, אמר ליה, בזמן שביהמ"ק היה קיום, סאן דמנדב מנחה מייתא מלי קומצא דסולתא ומבפר ליה, אמר ליה, אתא מלי קומצא קטא דירוכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דירי"א: [שם שם]. ויקרא לפניו וגו'. א"ר בנימין בר לוי, בניה של רחל גדולתן שוה, דהים כתיב (פ' מקץ) וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך, וכאן כתיב ונתון הלבנוש והסוס וגו' ויקרא לפניו בכה ועשה לאיש וגו': [מ"ד פ"שה ז']. (יב) וישב מרדכי וגו'. אמר רב ששת, ששב לשקו ולתעניתו: [מגילה ס"ז א'].

וזו יהוד לאמו, אמר ליה אשר אהבת, אמר ליה שיהיה אהובים לי, עד שאמר לו את יצחק. (ט) ר"ל 3' שאמר למלך שאין רצוי מרדכי לעולם כולו וללבנות לבנוש מלכותו ולהרכיבו על סוס המלך וסני ליהן לו כפר אחד או מכס נסר אחד, ועל זה הסיב לו אל תפל דבר וגו' בין מה שאמרת בראשונה ומה שאמרת באחרונה וזל הב ליה. (י) פירש' בהלכות שומר מעניא דיומא שלו היה ס"ו בניסן, כמבואר בהמשך הפרשה הקודמת [ועיין בסמוך אות י"ג]. ואמנם מהמשך הלשון מהן דמדנדב מנחה וכו' משמע דבקומץ דקמס מנחה הוא, אך כנראה הכריחו לפרש כן משום דמדרש איחא מפורש דמתעסקי בעומר, וז"ל. (א) ועיין מה"כ לעיל פרשה ג' פסוק ט' ועשרת אלפים. (ב) וע"ע לקמן ריש פרשה ח' צ"ל ומרדכי ילא וגו'. (ג) ויס ג' (תעניתו היה, ומה שקרא

לב המלך על ראש מנהיגי המלוכה שרק בידו לשומר בכל עת שיקום דבר המלך, וגורו בניהות הכבוד למרדכי, ומתאספה הוצאת נראה כי לא מאלה מרדכי (עליו הכי אהובים אותו) אלא משנאמם להמן, ועי' בחא"ל. (י) הסבירא וסחליק בוס, כי הרשעים לבס מושל עליונים, והלב דיעו דהוא סרסור דעבירס (ירושלמי ברכות ס"א ה"ה) ולכן אינם יכולים להתגבר על חפזי לבס, אלא הצדיקים הם מושלים על חפזי לבס. (י) כי דבר שאין מחל לו לאדם לא יתנוסס בנקל להאמין, וכדמה לו אולי לא יבין נכונה, וכהאי גוונא דרשו (סנהדרין פ"ט ז') באגדה כשאמר לו הקב"ה קח נא את בך את יחידך אשר אהבת את יצחק כל הני סימני לבנה לי, יען דכשאמר לו את בך אמר ליה שני בנים יש לי [יצחק ושמעאל], אמר ליה, את יחידך, אמר ליה, זה יהוד לאמו

שער המלך והמן נדחף אל־ביתו אבל וחפוי ראש: י' ויספר המן לרש אשתו ולכל־אתביו את כל־אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מורע היהודים מרדכי אשר החלזת לנפול לפניו לא־תוכל לו פִּרְנָפּוֹל תפול לפניו: יי עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את־המן אל־המִשְׁתָּה אֲשֶׁר־עֲשִׂתָה אִסְתֵּר:

הל' דנשה

תורה המימה

אבל וחפוי ראש. כי הוי נקטם ואזיל עם מרדכי בשבילא דבי המן, הוותיה ברתיא דהוי קאים אינירא, סברה הויא, האי דרכיב אבוהא הוא והאי דסבגא קמיה — מרדכי, שקלא עציצא דביהב"ם ושדיתיה ארישיה דאבוה, דלי עינה וחזיא דאבוהא הוא, נפלה מאיגרא לארעא ומתה, והיינו דכתיב והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, אבל על בתו וחפוי ראש על מה שאירע לו(י) [מגילה ס"ז א'].

(יג) ויאמרו לו חכמיו. קרי להו אוהביו וקרי להו חכמיו, א"ר יוחנן, כל האומר דבר חכמה אפילו בעובדי כוכבים נקרא חכם(י) [שם שם].

אם מורע היהודים. אמרו ליה, אי מעאר שבטים קאתא מרדכי יכלת ליה, ואם משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה לא יכלת ליה, יהודה — דכתיב ידך בעורף אויביך, אינך — דכתיב בהו (תהלים ס') לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך(י) [שם שם].

נפול תפול. רש"י יהודה ב"ר אלעאי, שתי נפילות הללו למה, אמרו לו, אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים, כשהם יורדין יורדין עד לעפר וכשהן עולין עולין עד לכוכבים(י) [שם שם].

ויבהלו. מלמד שהביאוהו בבהלה(י) [שם שם].

שקלא הכתוב ליום אחמול שלישי דכתיב ויסי ביום השלישי ותלגס אסתר מלכות — ויס שלישי לשלוח הרעים הים. וטעם דדרשה משלון וישך מרדכי נראה משום דלשון השנה משמע אל המלך שהיה בו קודם למאורע זו, ומשני דדרשה והסיב את הגזילה — כשן שגול, ואחרי דמקורס לום הים בשקן ובתענית וכתיב וישך מבואר ששכ לזה. (י) יתכן דדריש אבל על בזה משלון דדחף אל ביתו אבל, אל ביתו כנסת ביתו, וכמו (ש"ב כ"א) אל שאל ואל בית הדמים, יעו"ש, וגם כי אין אבל אלא בקרובים, ומי דחסו — דגר העניא, כי לא היה יכול להסתהבם עוד בחזק. (י) והדבר חממה שאמרו הוא הענין המבואר בדרשה הבאה. (י) טעם דדרשה זו פשוט, דלמי מבואר כלל מה שאמרו בלשון שפק אם מורע היהודים מרדכי, האם נסתפקו בחולאת נזק מרדכי, וגם לשון הסיודים ב"ה ידיעם אינו מבואר, ולכן דרשו אם מורע הסיודים, הסיודים המלוינים, וכדמפרס.

ועיין בפרש"י בזהלום בפסוק בסוגא כן, לפני אפרים ובנימין ומנשה, פירש, וז"ל, כשיכיו נדריים לחשושתך אל"ם שאינם כדאי עוררים נצורתיך להם, עכ"ל. ומשמע מדבריו דכ"כ לשאר שבטים

ז (ג) תנתן לי נפשי. שלא
אחר צלילה עשר בלתי
שגורה גזירה הרינה על עמי
ומולתי: ועמי. ינתן לי
בבקשתי שלא יחרגו ואם
תאמר מה איכפת לך כי
איכבה אוכל ורואתי וגו':
(ד) כי אין הלא שזה במק
המלך. אינו חושש במק
המלך שאלו דרך אחר האל
היה לו לומר מבור אולם
לעבדים ולשפחות וקבל
המזון או החי' אולם להיות
לך לעבדים הם וזרעם:
(ה) ויאמר המלך אחשורוש
ויאמר לאסתר המלכה. כל
מקום שנאמר ויאמר ויאמר
שני פעמים אינו אלא למדרש
ומדרשו של זה בתחילה היה
מדבר עמה על ידי שליח
עכשיו שידע שממשפחת
מלכים היא דבר עמה
הוא בעצמו: (ו) כי כלתה.
למרה הרעה השגלה
והאקמה:

ז א ויבא המלך והמן לשנות עסאסתר המלכה:
ב ויאמר המלך לאסתר גם בימים השני במשתה
היון מהשאלתך אסתר המלכה ותנתן לך
ומהפקשתך עד-חצי המלכות ותעש: י ותען
אסתר המלכה ויאמר אס-מצאתי חן בעיניך
המלך ואס-על-המלך טוב תנתן לי נפשי
בשאלתי ועמי בבקשתי: י ב כי נמכרנו אני ועמי
להשמיד לתרוג ולאבד ואלו לעבדים ולשפחות
נמכרנו החרשתי כי אין הצר שזה בנוק המלך: ס
ה ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה
מי הוא זה ואיזה הוא אשר-מלאו לבו לעשות
כן: י ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע
הזה והמן נבעת מלפני המלך והמלכה: י והמלך
קם בחמתו ממשתה היון אל-גנת הבית
והמן עמד לבקש על-נפשו מאסתר המלכה כי
ראה פרי-כלתה אלו הרעה מאת המלך:
י והמלך שב מגנת הבית אל-ביתו משתה היון

תורה תמימה

- ז (ד) אין הצר שזה וגו'. אמרה לו, צר זה אינו שזה בנוק של מלך, איקני בה בושתי וקטלה, השתא איקני בירידי ומבעי למקטליה] [מצילה פ"ו א].
(ה) ויאמר וגו'. ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה, ויאמר ויאמר למה לי, א"ר אבהו, בתהלה ע"י מתורגמן, כיון דאמרה ליה בת מלכים אנא, מבית שאול קאמינא, מיד ויאמר לאסתר המלכה [שם שם].
(ו) המן הרע הזה. א"ר אלעזר, מלמד שהיתה משה כלפי אחשורוש ובא מלאך וספר ידה כלפי המן] [שם שם].
(ח) והמלך שב. ולמעלה כתיב והמלך קם בחמתו, סקיש שבה לקימה, מה קימה בחימה אף שיבה בחימה, דאזל ואשבה למלאבי השרת דארטו ליה כגברי וקא

ממוקן, דכוא המן, וכו' יען לכהון את וסחי.
(ב) מדייק יחזיק לשון המן הרע הזה, דכ"ל לומר איש
רע צר ואויב הזה ולמה הפסיקה את דבריה לומר המן
הרע הזה, וגם למה הזכירה כלל את שם המן אחרי
דמרום עליו בכנוי "הזה", ולכן דרש דמשי שגלה
היה כעסם על אחשורוש על מחזותו ושנאתו להסכים
לגזירת המן, היתה חפזה בחס לבה בלמרה איש צר
ואויב לרמו על אחשורוש, אך נא מלך וספר ידה כלפי
המן, וע"י זה הכירה את שגגת חפזה ואמרה בפירוש
המן הרע הזה. וכו' כש"כ וכו' והספיק את ידה
ואמרה

(א) הלשון אין הלא שזה פירושו שאלו חושש. והדיוק
הוא מלל כתיב בנוק המלוכה או המדינה, כי
אכזר עם רב כזה יצא מנערת גם בלוצר המלוכה
ע"י העדר הכנסתם וגם יכיה מזה קלוקל וחכרון
במשא ומתן בני המדינה כמובן, וחארי דכתיב בנוק
המלך, משמע דרמום לו על המן המיוחד הנוגע
רק למלך לבדו, ולכן דרש צר זה אינו שזה [ר"ל אינו
נותן שום עזר וסיוע] למלך המלך, כי לא איכפת ליה
בזה וכל סגולה הוא רק למלא תאוה נפשו ורעו, איקני
בה בושתי וכו'. ונסתק על הדרכה בפרכה א' ויאמר

(ח) ואמן נפל . המלך רחפו:
על המסע אשר אסתר עליו.
דכן היה לשבב בסעודה על
לך על גבי המסות כמו
שנאמר בראש הספר מנות
זהב וכסף לבני המשקה:
הם לבבוס . לשון חומה הוא
לכבוש לאנוס בחזקה כמו
(במדבר לב כב) ונכבשה
הארץ: (ט) גם ככה העץ.
גם רעה אחרת עשה שהכין
העץ לחלות אובדו של מלך
שהלך את המלך ממס האות:
ח (א) מה הוא לה . אך הוא

והמן נפל על המשקה אשר אסתר עליה ויאמר
המלך הנהם לכבוש את המלכה עמי בבית
הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו: ט ויאמר
חרבונה אחר מן הפרסים לפני המלך גם הנה
העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר מרוב
על המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה
ויאמר המלך תלחו עליו: י ויתלו את המן על
העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה: ס
ח א ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר
המלכה את בית המן צרר היהודיים יתיר י
ומרדכי בא לפני המלך כיר הגידה אסתר מה הוא עליה: ב ויסר המלך

תורה חמימה

עקרי לאילני דבוסתנא, ואמר לו מא עובדייכו, אמרו ליה, דפקדינן המן (סגילה ט"ו א').
והמן נפל . נפל מבעי ליה, א"ר אלעזר, סלמד שבא מלאך והפילו עליה (שם שם).

(ס) ויאמר חרבונה . א"ר אלעזר, אף חרבונה רשע באותה עצה היה, וכיון שראה שלא
נתקיימה עצתו מיד ברח, והיינו דכתיב (איוב כ"ז) וישלך עליו ולא יחטול
מידו ברוח יברח (שם שם).

וחמת המלך שככה . שתי שכיכות הללו למה, אחת של מלכו של עולם ואחת של
אחשוורוש, ואמרי לה אחת של אסתר ואחת של ושהי (שם שם).

ח (ב) ויסר המלך את טבעה . א"ר בנימין בר לוי, בניה של רחל גדולתן שזה, הנהם
כתיב (ס' מקץ) ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויהן אותה על יד יוסף וכאן
כתיב ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהן ויהנה למרדכי (פ"ר פרשה ג' פסוק א').

זדאי, ונפרס שאין ערך הנוכח וזכרת לעין שרש
זב . (י) פירש"י שם באיוב כן עזחו שהיה מסייעו
בהחלה יצרח מידו כלומר מעורר ידו בשעת כשלונו
כמו שעשה חרבונה להמן ע"כ, והיו פי' הלזון כאן
מיד ברח — ברח מעורר ידו בשעת כשלונו, וחרבונה
היה אחד משנעת הסריכוס הנזכרים לעיל בפרשה א'
ורשו של ממוכן שהוא המן וחברו בדעה על אדות
מרדכי. (י) נקמך על המנואר בןך פרשה ג' כדור
חמת המלך (ב' א') בןך אין כתיב כאן אלא כדור,
שכיכה שאינה שכיכה ואימתי שככה חמתו כשנלג
המן, הדא הוא דכתיב ויהלו את המן וחמת המלך
שככה, כלומר אותה החימה שהחלה לשכך אחר הריגת
ושהי נמרס עשה ביחד עם השכיכה מחמתו על המן.
ומ"ש שחי שכיכות הללו למה, י"ל דמדויק מדלא כתיב
וחמת המלך שכה, כמובד אשר תשוב חמת ארץ (בראשית
כ"ז) וכתיב שככה שהיה מן השמיים הכפולים (המורים
לרב על כפל הפעולה וחזקה), משמע דלהורות בזה,
כי גם השכיכה הייתה כפולה וכמו דמפרש .

(א) ומנואר בפרשה ג' דמרדכי משכב נתימן בל .
ועיין

ואמרה המן הרפ הוא . (ג) מדויק יתור הלזון אל
בית משתה היין, דהא כיון דכתיב לעיל והמלך קם
ממשתה היין לא ה"ל למד כאן אלא והמלך טב,
ולכן דריש דמקום שיבה לבית המשתה לינא אהו משם
מה ינא אהו ביהמם כדכתיב והמלך קם בחמתו אף
שיבה בחימה, ומדכתיב עוד מניחת הכיור גם זה
מיוסר דהא כבר כתיב שיהא לשם, וכיון דשכ פסיקא
דמסע טב, לכן דריש שהשיבה בחימה הייתה ע"ד
ענין ניות הכיור, (ויהיה אפוא המ"ס דמנחת כדורא
בגביל כמו משד עינים (הפליס י"ב)) — בגביל המעשה
שנעשה בנחת הכיור טב חפך אל בית משתה היין, כי
לא מלא שם המיקום לשכך חמתו ועוד נוסף לו שם
דבר להגדיל חמתו על המן, וכמו שמפרש . (ד) נפל
משמע לשון נופל והלך, נוסל חמיד, רזה לזקוף
ומלאך מפיט . (ה) ר"ל בעשה דכנת העץ למרדכי,
כמ"כ ויאמרו לו חכמי ונ' ישו עץ ונ', ומדיק
זה משום דל"ה מציין ידע שהעץ מחזיק בגבה
חמשים אמה, דאם רק ע"פ השמעה לבד לא הול"ל
זה בלשון ודאי למלך שאלו אין הכרע מסובן ויהאם

קרוצ לה: (ג) להעביר את רעת המן. שלא תהייס עלתו הדעס: (ו) הנה בית המן וגו'. ומענה הכל רואים שאי חפץ בכם וכל מה שתאמרו יאמינע הכל שמאמר הוא לסיק אין לריסן אתם להשיבם אלא כהבו ספרים אחרים כעוב צעמיכם: (ח) אין להשיב. אין וזה להשיבו ולעשות כהב המלך בזיוף: (ט) ככתבה. באזהרות שלה: כלשונו. הוא

אֶת־מַּבְעֵתוֹ אֲשֶׁר הֶעֱבִיר מִהֶמָּן וַיִּתְּנָהּ לַמֶּרְדֳּכָי וַתֵּשֶׁם אֶסְתֵּר אֶת־מֶרְדֳּכָי עַל־בֵּית הָמָן: וַיִּתְּנָהּ אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתִּפְּלֵ לִפְנֵי רַגְלָיו וַתִּבֹּךְ וַתִּתְּנֶנָּה לֹא לְהַעֲבִיר אֶת־דַּעַת הָמָן הָאֲנִי וְאֵת מִחְשְׁבֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים: וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֵת שְׂרָבֹט הַזָּהָב וַתִּקֶּם אֶסְתֵּר וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: הוּא־אָמַר אֶסֶר־עַל־הַמֶּלֶךְ מָוֹב וְאֶסֶר־מִצְאָתִי תָן לִפְנָיו וְכֹשֶׁר תְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי בְּעֵינָיו יִפְתָּב לְהָשִׁיב אֶת־הַסְּפָרִים מִחְשְׁבֹת הָמָן בֶּן־הַמֶּלֶךְ הָאֲנִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבֵּד אֶת־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ: וְכִי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרָאִיתִי בְּרָעָה אֲשֶׁר־יִמְצָא אֶת־עַמִּי וְאֵיכָכָה אוֹכַל וְרָאִיתִי בְּאַבְדֵּן מוֹלַדְתִּי: ס' וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרֵשׁ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּלְמֶרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי הֵנָּה בֵּית־הָמָן נִתְּנִי לְאַסְתֵּר וְאֵתוֹ תִּהְיֶה עַל־הָעֵץ עַל אֲשֶׁר־שָׁלַח יְדֹ בַּיְּהוּדִים יְחִיר: וְהָיִיתָם כְּתוּבֵי עַל־הַיְּהוּדִים כְּמָוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ וְחִתְמוּ בְּמַבְעֵת הַמֶּלֶךְ בִּירְכָתָב אֲשֶׁר־נִכְתַּב בְּשֵׁם־הַמֶּלֶךְ וְנִחַתוּם בְּמַבְעֵת הַמֶּלֶךְ אֵין לְהָשִׁיב: ט' וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי־הַמֶּלֶךְ בַּעֲת־הַהִיא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא־חֲדָשׁ סִיוֵן בִּשְׁלוֹשָׁה וָעֶשְׂרִים בֹּיּוֹפְתָב כְּכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה מֶרְדֳּכָי אֶל־הַיְּהוּדִים וְאֵל הָאֲחֻשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפָּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר וּמִחֲדָו וְעַד־כּוֹשׁ שֶׁבַע וָעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה בְּכַתְּבָה וְעַם וְעַם כָּל־שָׁנֹי וְאֶל־הַיְּהוּדִים בְּכַתְּבָם וְכָל־שָׁנָם: י' וַיְכָתֹב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ

תורה תמימה

ותשם אסתר וגו'. רבי אבא בר כהנא פתח לה למגילת אסתר מהבא (קהל' ב') לאדם ששוב לפניו נחן חכמה ודעת ושמה — זה מרדכי הצדיק, ולחומא נתן ענין לאסוף ולכנוס — זה המן. לתת לשוב לפני האלהים — אלו מרדכי ואסתר, דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן⁽²⁾ [מגילה י' א'].

(ס) ככתבם וכלשונם. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, כתב עברי לא נשתנה כל עיקר, שנאמר ואל היהודים ככתבם וכלשונם, מה ככתבם לא נשתנה אף כחכם לא נשתנה⁽²⁾ [מגילה י' א'].

דבימי עזרא נשתנה כתב עברי לכתב אשורי, וכהב עברי הוא כהב של בני עבר האור, וכוא ס"ל דלא קן הוא, אלא תמונת הכתב שבים מתחלה הוא כהב עד היום, דכמו לשונם לא נשתנה שברי כל ספרי דברי הימים כחוכים כלס"ק קך הכנה הוא זה שבים לשונם ומהם. ונבאור רחב בענין זה כתבנו בתורה תמימה

ושני לשון פרס ו' פסוק י"א דנרסה ויקרא לפניו ככה. (ב) מרדכי היה מסגידרין כמבואר במגלות ס"ד ז', וא"כ הים מזויץ במגמה ועל ידו באה יבשה ומגמה לישראל, ולחומא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן כמס"א כתב כבוד עשרו, וסוף הסוכה באה למרדכי ואסתר. (ג) בא לאסוף ממאן דאמר

הדיבור : (י) ביד הרעים .
 חוכמי סוסים שעה לס לרוץ :
 האתההרעים . מין גמלים
 הנמחרים לרוץ : (יא) ושלם
 לבח . כאשר נכתב בראשונות
 והם צבזה לא שלחו את ידם
 שהראו לכל שלא נעשה לשם
 ממון : (יב) פתשגן . אגרת
 מפורש : (יג) מנהלים :
 ממחרים אותם לעשות מהרה
 לפי שלא היה להם פנאי שהיה
 להם להקדים ראש הראשונים
 להעבירם : (יד) ומכריז בן .
 מעשה בן מלית העשוי

אחשורש ויהתם במפגעת המלך וישלח ספרים
 ביד הרצים בפוסים רכבי הרכש האחשורנים
 בני הרמכים : יא אשר נתן המלך ליהודים אשר
 בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם
 להשמיד להרג נס"ם כ"ו ולהרג נס"ו ופקא מינה לדינא
 ולאבד את כל הילד עם ומדינה הצרים אתם מן
 ונשים ושללם לבזו : יב ביום אחד בכל מדינות
 המלך אחשורש בשלושה עשר לחודש שנים
 עשר הוא חודש אדר : יג פתשגן הכתב להנתן
 דת בכל מדינה ומדינה גריו לכל העמים
 ולהלית היהודים יהי יוד עתודים עתודים קרי
 מאיבתם : יד הרצים רכבי הרכש האחשורנים יצאו מבהלים
 ורחופים בדבר המלך וחרת נתנה בשושן הבירה : טו ומרדכי יצא
 מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחזר ועמרת זהב גדולה ותכריך
 בגין וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה : טו ליהודים היתה

תורה תמימה

וכלשונם . [הקורא את המגילה תרגום או בכל לשון לא יצא , שנאמר וכלשונם] (ד'
 [ירושלמי מגילה פ"ב ה"א] .

(טו) ליהודים וגו' . רבא פתח למגילת אסתר מהכא , ברבות צדיקים ישמח עם ובמשול
 רשע יאנה עם (משלי כ"ט) ברבות צדיקים זה מרדכי ואסתר , ישמח עם
 ברכתיב ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וגו' , ליהודים היתה אורה
 ושמחה וששון וקרי' , ובמשול רשע יאנה עם זה המן , וכן הוא אמר והמלך ודמן ישבו
 לשחת והעיר שושן נבוכה [מגילה י"א א'] .

ליהודים וגו' . רבי חייא רבה ורבי שמעון בר חלפתא דהו מהלכין בדרך וחזו אילת השתר
 שבקעה אורה , אמר ליה ר' חייא לר' שמעון , כך היא גדולה של ישראל
 קימנא קימנא , וכל מה שהולכת היא רבה והולכת , מאי טעמא , דכתיב (מכה ז') כי
 אשב בחושך ה' אור לי' כך בתחלה ומרדכי יושב בשער המלך ואח"כ ויקח המן את
 הלבוש ואת הסוס וגו' ואמר כך ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו'

המלך , זה מרדכי בלשון סופרי המלך [אשר] בעת
 ההיא , כלומר סופרים אחרים לא אלה שהיו עד כה .
 (ד' לפניו בירושלמי בלשון קטוע ומשובס , וגם פי'
 הקרינ עדה בלתי מבוחר כלל וכנראה גם בו הדברים
 מסובכים , ואנו העתקנו כפי האות לעמן ותכלית
 המכוון , ואיירי שאין מניין אותו בלשון שהוא קורא
 זו , דכן משמע בלשון כלשונם כמו לשונם [המדובר
 בנייטס] שומעים ומבינים אותו . (ה') ומפרש ברבות
 בלשון כבוד וגדולה , כמו רבי המלך , על כל רב
 ביהו . (י) כלומר בגלות הוא התעורר והנאולה אורס ,
 וכשם

תמימה פ' שופטים בפסוק וכתב לו את משנה
 התורה הזאת .

ויש לדייק בלשון פסוק זה ויקראו סופרי המלך בעת
 ההיא , דה"ל בעת ההיא מיוחד דשפיטא הוא ,
 וכמו שדייק בכ"מ בגמרא וכתב אל השופט אשר יהיה
 בימים ההם , וכי תעלה על דעתך שילך להשופט אשר
 לא יהיה בימים ההם [עיין ר"ה כ"ה א'] , וי"ל לפי
 מ"כ לעיל פרשה ו' פ' א' בשם בערד דסופרי
 המלך היו בני המן , ואשמעין הכתוב כאן דאחר
 מאורע זו מחלית המן הוסרו בניו מפקידת סופרי

להתעקף: (יז) מתיירים. ומתיירים: (ג) ועשי המלכה. לוחם שהיו ממונים לעשות לרבי טוב ורבים מעמי הארץ מתיירים כינפל פחד היהודים עליהם: ט א ובשנים עשר חדש הוא חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים לשלום בהם ונחפז הוא אשר ישלמו היהודים המה בשנאיהם: ב נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשוורוש לשלח יד במבקשי רעתם ואיש לא עמד בפניהם כינפל פחדם עליהם: ג וכרשורי המדינות והאחשוורפנים והפחות ועשי המלכה אשר למלך מנשאים את היהודים כינפל פחד מרדכי עליהם: ד כי גדול מרדכי בבית המלך ושמו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדל: ה ויכו היהודים בכל איביהם מפתח רב והרג ואבדו ויעשו בשנאיהם פרצונם: ו ובששון הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש כלא הדף ועשרת נסופה ורבי לכותנס כעין שירת האינו וכדף אחד נבדו איש: ז

ז"א בלס"ד מ"ש

תורה תמימה

ואח"כ ליתורים היתה אורה ושמה וששון ויקר) [ירושלמי ברכות פ"ח ה"א]. אורה ושמה וגו'. א"ר יהודה, אורה זו תורה, וכן הוא אומר (שלי י) ותורה אור, שמה זה יו"ט, וכן הוא אומר ושמת בחנק, ששון זה מילה וכן הוא אומר (תהלים ק"ט) שש אנכי על אמתך, ויקר אלו תפלין וכן הוא אומר (פ' תבא) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו ויראו סמך, ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפלין שבראש^א [מילה פ"ז ב'].

קמעה, כמ"ס קי הוא גדולתן וכו', וא"כ אין יתרון בזה לגאולה אחרת על שארי הגאולות. (ח) פירש"י אמרתך זו מילה שניתנה במאמר ולא נדבור שנאמר ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי חשומר, ומצינו ששמה דוד עליה ואמר שירה לנחל על השמינית (תהלים ו') כשהיה בל לבית המרחץ וראה עמו ערוס בלא מלות בלא זינות בלא תפלין כיון שזכר מילה שמה. ופירש"י דאמרתך זו מילה ע"פ שניתנה בלמניה — כמה דחוק הוא, דכמה וכמה מלות נחת בלשון כזה. ואפשר לומר משום דאין דומה מלות מילה לכל המלות, כי בעוד שכל המלות אין בנות לו לאדם אלא מתוך עבודה ומעשה להשיג בהם מלות מילה כשנחלתם האדם הוא מולד אותה כבר מוכנה לפניו, וכיון דהוה מולד סלל רב שכל לו בלא עמל ויגיעה, ומדכסוהו אמירס [מלות] זו למציאת סלל רב לכן סמך לדרוש זה על מלות מילה. (ט) שכתוב בזה רוב הסם, שי"ן ודל"ת, וסיק שם ס' נקרא עליך, ועיין מש"כ ב"ח פ' תבא בסוף זה.

אריח

ובסם שהאור בשחר בא מעט מעט והולך ומתרכס כך גאולתן של ישראל בכל עת. (י) מפרש המאורע משיבת מרדכי בשער המלך ומהודעו ממחשבת בנהן וחרס כדמיון לאלות השחר שאך החלה להתבקע, דזה היתה תחלת הרסוהו להשיר הכא, ושוב המאורע מהעברה המן את מרדכי ברחוב השיר הוא דמיון לעלות השחר דהיה תחלת הוריה, ושוב ה' דמרדכי יא מלפני המלך בלבוש מלכות — דמיון לזיאת השמש על הארץ שהיה סוף זריחה, וליהודים היתה אורה — הוא חוקק אור השמש בלחיים.

ועיין במגילת ס"ז ב' דהמזמור בתהלים למנצח על אילת השחר אמרתו אחרת, משום דכתיב עס אלי אני למה עזבתני [והוא לעיל ריש פרשה ה' סס"ב ב'], וביזמא כ"ס א' דרשו בפנים שונים למה מנשלה אסתר לזיאת השחר, וע"פ. וס' להעיר למה לא דרשו ע"פ הדרסה שכתבן שישועת ישראל בעת שהיה היתה בערך אילת השחר וכמו שכתבנו, וי"ל משום דככל כל הגאולות דרכן כזיאת השחר, קמעה

המלך: (ו) עשרת בני המן.
 ראיתי בסדר עולם אלו
 שכתבו שטנה על יהודה
 וירושלים כמס' בספר עזרא
 (עזרא ד) ובמלכות אחשורוש
 בהחלת מלכותו כתבו שטנה
 על יושבי יהודה וירושלים.
 ומה היא השטנה לבטל העולים
 מן הגולה בימי טרש שהחזילו
 לבטל את הבית והלשע
 עליהם הכותים והחזילים
 וכשמת טרש ומלך אחשורוש
 וההנאל המן דאג שלא
 יעסקו אותן שצירושלים בבין
 וסלחו בשם אחשורוש לשרי
 עבר הנזהר לבטל: ובכזה
 לא שלחו את ידס. שלא
 יתן המלך עין לרש בממנו:
 (יב) ואלו עשרת בני המן יתלו
 על העץ. אותן שנהגו:
 (יד) ותנתן דת. נגזר חוק
 יתיר "אשר-בשושן

וְאֵת פֶּרְשֵׁנֶתָא וְאֵת דִּלְפִּין וְאֵת אֶסְפֶּתָא :
 ח וְאֵת פּוּרְתָא וְאֵת אֶרְיָא וְאֵת אֲרִידְתָּא :
 ט וְאֵת פֶּרְמִשְׁתָּא וְאֵת אֲרִיסִי וְאֵת אֲרִידִי וְאֵת
 יוֹיָתָא : י עֶשְׂרֵת בְּנֵי הָמָן בֶּן־הַמֶּדְתָּא צִיר
 הַיְּהוּדִים הָרְגוּ וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם : יא בְּיָוִם
 הַהוּא בָּא מִסְפֵּר הַתְּרוּגִים בְּשׁוֹשֶׁן הַבִּירָה לְפָנֵי
 הַמֶּלֶךְ : יב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה בְּשׁוֹשֶׁן
 הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבְדַּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ
 וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי־הָמָן בְּשָׂאֵר מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ מִהָ
 עָשׂוּ וּמִה־שְׂאֵלֶתָךְ וַיָּנִתְּ לָךְ וּמִה־בִּקְשֶׁתְּךָ עוֹד
 וְתַעֲשִׂי : יג וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב
 יָנִיתְּ גַם־מֹחַר לַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשֶׁן לַעֲשׂוֹת בְּדַת
 הַיּוֹם וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי־הָמָן יִתְּלוּ עַל־הָעֵץ :
 יד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַהֲעֲשׂוֹת כֵּן וְתִנָּתֶן דַּת בְּשׁוֹשֶׁן
 וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי־הָמָן תִּלְּוּ : טו וַיִּקְהָלוּ הַיְּהוּדִיִּים

ח' ועירא. י"ן ועירא. ו' רבתי ו' ועירא.

תורה תמימה

מ (ו) ואת פרשנתא וגו'. דרש ר' שלא איש כפר תצרתא, כל השירות נכתבות אריח
 על גבי לבניה, לבניה על גבי אריח, חוץ משירה זו ומלכי כנען שהם אריח ע"ג
 אריח ולבניה ע"ג (לבניה^א), מאי טעמא, כדי שלא תהא תקומה לספלתך] [מגילה ט"ז ב'].
 ואת ויוצא. א"ר יוחנן, ו' דיוצא צריך לסתתיה בוקיפא כמוריא דלברות, מאי טעמא,
 כולו בחד זקופא איודקיפו] [שם שם].
 עשרת בני המן. א"ר אחא דמן יפו, עשרת בני המן ועשרת צריך למפרינו בנישמה
 אותה מאי טעמא, כולו בהדי הדרי נפקי נשתייהו] [שם שם].
 (יב) ומה שאלתך. אמר ר' אבהו, מלמד שבא מלאך וסמרו על פירי] [שם שם].

(א) לברות שם הנזהר ומורדיא הוא העץ שדוקים בו
 הספינים, ובספר פי' שצריך לממתח ו' דיוצא כעץ
 שסוס וצריך בוקיפא ומהם שטושין מעץ, דיוצא
 נחלה למעלה מכולן בעץ הואו כמפורש בתרגום,
 וכו' ארובה למעלה למטה, שבעץ אחד ארוב נחלו
 כולם, למעלה ויוצא ואחריו למטה זה תחת זה עד
 פרשנתא האחרון, ויש ספירכו שצריך להאריך מעט
 בקריאתו ולא יחסוף. וע"ע נדרש הנאל. (ד' ר"ל
 בסמיכות המלה עשרת לשמויהם מרמזין כי כולם
 יאלו נשמתן כאחד, וע"ע בלוח הקודם. (ה' שהחזיל
 לדבר בלשון כעס, דען מתבאר ממש שחזר על
 מספר הספינים בשושן וכן הלית בני המן, וסוף
 כאומר בגזע רב לך, די לך, ובכ"ז חזק כדי דבור
 החל לדבר בלשון רכס מה שאלתך עוד, והיינו כמו
 שכתב

(א) אריח הוא חצי לבניה (וע' בילא ל"ב ב' דביהו
 דר' חייל נאל לה ארחה בתורה ביומא טבא).
 ונשאלה לזאת הכתוב במשילו אריח לשורה קלרה
 ולבניה לשורה ארוכה כמו שכתובים שירת הים ושירת
 דטרה (שופטים ה'), ואמר דכל השירות כחוטות
 במדת אריח פ"ג לבניה חוץ משירה זו ומלכי כנען
 (יחזקאל י"א) שכתבו אריח על גבי אריח ולבניה ע"ג
 לבניה, והיינו ואת שורות קלרות זו למעלה מזו,
 ולבניה קורא לשמות שכן ארוכים והם ג"כ זה למעלה
 מזה, וז"ל דמה שאמר כל השירות נכתבות וכו',
 ה"י כל השירות שיש בהן אריח ולבניה, אבל בלחם
 הלל שירת האויס כולם משורות ארוכות יסר זו ע"ג
 זו. (ב' ר"ל רמז הוא שאין להם תקומה כמו
 ששמויהם נכתב השירה אין להם מקום רחב תחתם.

גַּם בַּיּוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וַיַּהֲרֹגוּ בְּשׁוֹשָׁן
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ וּבְכַזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם :
כּו וַשָּׂאֵר הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּמִדְיָנוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהָלוּ
וַעֲמִיד עַל־נַפְשָׁם וְנוֹחַ מֵאִיבֵיהֶם הִרְוֹג בְּשׁוֹנְאֵיהֶם
חֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים אָלֶף וּבְכַזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם :
י' בַּיּוֹם־שְׁלֹשֶׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וְנוֹחַ בְּאַרְבַּעַת
עָשָׂר בּוֹ וַעֲשֵׂה אֹתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה :
יח אֲשֶׁר־בְּשׁוֹשָׁן נִקְהָלוּ בְּשְׁלֹשֶׁה עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבַּעַת
עָשָׂר בּוֹ וְנוֹחַ בְּחִמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ וַעֲשֵׂה אֹתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה :
יט עַל־כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרוּשִׁים הָיוּ הַיְּשִׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרוּשֹׁת עֲשִׂים
אֶת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר שִׁמְחָה וּמְשֻׁתָּה וְיוֹם מוֹב וּמְשֻׁלֹּחַ
מִנּוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ : כ' וַיִּכְתֹּב מְרַדְכִי אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים
אֶל־כָּל־הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרֹשׁ הַקְּרוּבִים
וְהַחֲרוֹקִים : כ"א לָקִים עֲלֵיהֶם לַחַיִּית עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם־חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל־שָׁנָה וּשְׁנָה :

תורה תמימה

(יט) הַיְּהוּדִים הַפְּרוּשִׁים . כרובין המוקפין חומה מימיה יהושע בן נון קורין את הבנילה בט"ו באדר , דכתיב על כן היהודים הפרושים עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר , מדפרושים ב"ד — מוקפים בט"ו , אשכחן עשה , זכירה כנל"י , אמר קרא (כ"ה) נזכרים ונעשים , איהקש זכירה לעשיה . ובנלן דהלי ביטות יהושע בן נון , אהי פרוי פרוי סן לבר מערי הפרוי (פ' דברים) מה דהם מימיה יהושע בן נון אף דבא מימיה יהושע בן נון⁽¹⁾ [בנילה ב' ב'] .

הישובים בערי הפרוות . בן עיר שהלך לכרך ובן כרך עהלך לעיר⁽²⁾ , אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו . אמר רבא , והוא שעתיד לחזור בליל י"ד , דכתיב על כן היהודים הפרושים היושבים בערי הפרוות , הא קמ"ל , דפרוין בן יומי נקרא פרוי , ומדפרוין בן יומי נקרא פרוי טוקף בן יומי נקרא טוקף⁽³⁾ [שם י"ט א'] .

אחשורוש לכן רצו לתקן שכל עיר המוקפת או כשסוף יקראו בה בט"ו , וסוף ככראו טע"ו תקום זו לא לכבוד יסיה לארץ ישראל כסיו או כל ערים הרבים ובזמנים , לכן תקנו שכל המוקפים משת ישיבת א"י יקראו בט"ו , לומר שכן בחורבנם חשונין כשסוף וסוף עתידה נהאכרחן , ומלכיה יהושע בן נון ככראו שלחם בעמלק ראש למשפחת הבן ומסדר ומגביל את החומי א"י וערים , לכן קבעו זמן המוקפין על שמו , ומלאו רמז לזה נמקרא בנז"ט פרוי פרוי , כדמפרש . ח" ר"ל בן עיר פרוי שזמנו לקרוא נז"ט שכלק לעיר מוקפת חומה שש קורין בט"ו , כדדרשה הקודמת . ט"ו ובידשלי פ"ב סוף הלכה ג' הלשון , דכתיב על

שכל מלך ובערו על פיו שידגדג רכות אף שלא לרנוט . (1) קריאת הבנילה . (2) נאור כל הענין ובאור דרשות הבנילה נפרשה זו בענין זה הוא , דכפי המהבאר ממנילה זו , הכה היחודים אשר בשסוף ואשר בערי הפרוות לא נהו מאויביהם ביום אחד , שספרוים כיו נז"ד ואשר בשסוף נהו בט"ו נחודם , ועשו מאליהם כל אחד צ"ס מוחחו משהם ובמהם , לפיכך כשקבעו עליהם יו"ט לדורות קבעוהו לכל אחד צ"ס שנה זו . ואמנם רצו לעבד זכר עולם בכל העולם ביחוד לנס שנעשה בשסוף שאף לאחר ההריגה טעמו ב' ימים באויביהם היה להם מוחה מהם ביום ט"ו ולא נקמו מהם האויבים , ומדיהיהם שסוף מוקפת חומה מימי

(תו"ת אסתר) דלית

וּמְשַׁלַּח מְנוּחַת אִישׁ לְרַעְיוֹהוּ וּמִתְּנוּחַת לְאֲבִינָיו : כג וּקְבַל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר־הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מֶרְדֵּכַי אֲלֵיהֶם : כד כִּי הָמָן בֶּן־הַמֶּדְיָה הֶאֱנִי צָרָר כָּל־הַיְּהוּדִים חָשָׁב עַל־הַיְּהוּדִים לְאַבְדֵם וְהַפֵּל פֹּה הוּא הַגּוֹרֵל לְהַמָּס וּלְאַבְדֵם : כה וּבִבְחָא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עֲסִי־הִסְפַּר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הָרַעָה אֲשֶׁר־חָשָׁב עַל־הַיְּהוּדִים עַל־רָאוֹ וְחָלוּ אֹתוֹ וְאֵת־בְּנָיו עַל־הָעֵץ : ט עַל־כֵּן קִרְאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל־שֵׁם הַפּוּר עַל־כֵּן עַל־כֵּן דִּבְרֵי הָאֲגֵרֶת הַזֹּאת וּמִהֲדָרָאוּ עַל־כִּכָּה וּמִהֲהִיָּע אֲלֵיהֶם :

תורה תמימה

וּמְשַׁלַּח מְנוּחַת וּג'. תנא רב יוסף, ומשלוח מנות איש לרעהו — שתי מנות לאיש אחד, ומתנות לאבינוים — שתי מתנות לשני אנשים (בב) [מגילה ז' א'].
(כה) אָמַר עַם הַכֹּהֵן. אמרה מבעי ליה, א"ר יוחנן, אמרה לו יאמר בפה מה שכתוב בספרי (בב) [שם פ"ז ב'].
(וכ) וּמִהֲרָאוּ רָאוּ וּג'. מה ראה אחשוורוש שנשחטש כללים של ביהמ"ק (כד),

אסתר, כמבואר לעיל ח' ה' ותחתן לו להשיב את הספרים מחשבת המן וגו', וא"כ הול"ל כאן ובטאה לפני המלך אמרה עם הספר [כלומר עם הוכן שבנה הספרים ביהיה הוכן ענינו יסוד מהבנתו], ולכן דרש שאלמה לו לאחשוורוש שלבד ש' כחוב בספר דבר הענין מהשבת הספרים ומחשבת המן עוד יאמר זה גם בעל פה. ואולי יהיה כוונתו כזו, מפני שחשבה שמה עוד יחזור מכתביו אלה כמו שחזר עתה מכתביו ע"י המן, ולכן ראה לחזק הדבר ע"י שיחמיע בדבריו גם בעל פה, ומתוך כך יהיה קשה לו לחזור. וכנראה דרש דמקרא קצר הוא פסוק זה, ושעורו — ובטאה לפני המלך אמרה לו לאמר [בע"פ] עם הספר. וכמה מקראות קארים יש במקרא כמו שהבאנו הרבה בתורה תמימה פ' וירא בפסוק ויסי אתו אחריו וגו' יצו"ל. ובש"ס כח"י הגירסא, אמרה לו בנקשה ממך יאמר בפה וכו'. ורש"י כאן מחק הלשון אמרה לו, ופירש דרשה זו בענין אחר כלל, שכל לרמוז שיאמר בפה לקרות עם הספר, כלומר שיביא קורין את המגילה מתוך המגילה ולא בעל פה, ולבד שחמור הדבר אך יכלול ענין זה את המלך לשון הפסוק בכלל, אך הנה הגירסא אמרה לו, וניסת ש"ס כח"י, "בנקשה ממך" מסייעת מאד לפירושו. וגם קשה הרבה לפירושו למא לא יליף בנמרא י"ח א' לענין איבוד קרית המגילה בעל פה מכאן [ע' להלן פ' כ"ח], ונע"ל (כד) כמבואר לעיל פרשה א' פסוק ד' בדרשה יקר תפארת ובפסוק ז' בדרשה וכלים מכלים שונים. שנתחלל

יש לבין דיוק נמרץ מה שפסקו זה כתיב ומתנות לאבינוים, משא"כ לעיל בפסוק י"ט חזר הפסוק מן ומתנות לאבינוים, אך הנה בפסוק הכולל כתיב שחמה ומשחה ויום טוב וקיי"ל בביא"ס פ"ז ב' דמשמע יו"ט צריך לשלוח מנות לעניים כדכתיב בעורא ושלחו מנות לאין כנון לו, ולכן לא היה צריך לפרש ומתנות לאבינוים בשביל פורים כיון דכלא"ס שולחים ביו"ט, משא"כ כאן דלא כתיב יו"ט משום דלא קנינו עליהו היה צריך להוסיף הפרש ומתנות לאבינוים בשביל פורים, ודו"ק. (בב) עיין מש"כ בתורה תמימה פ' תולד בפסוק ולבני אהרן חשמה כתות וכו' וילך בפסוק הקרא את התורה באזינוים.

ועיין בבב"א פ"ח ט"ס תרנ"ה שם אשה חייבת במשלוח מנות ולא שולח איש לאשה ואשה לאיש כדי שלא יבא איש לשלוח ולשלוח ויבא לניד פסק קדושין, וכתב המג"א, חו"ל, סי' שיאמרו שזכו סבלנות והושעין לקדושין, עכ"ל. ויש להעיר לפי מש"כ איוו פוסקים דלסבלנות אין חוששין במיני מאכל ומשחה דכיון דעתידין להקטיל אינה מקבלת וא"ל לשם סבלנות וקדושין, [כמבואר בשו"ת מהרי"ם חלק אה"ע סי' כ"ח וכו' בשו"ת מהרי"ק שורש קט"א], ומשלוח מנות הלא אך ורק במיני מאכל ומשחה, וז"ל. (בב) בואר הקושא אמרה במני ליה נראה דקשה ליה, שהרי הלשון יסוד מחשבתו הרעה וגו' לא אמר כלל המלך עם הספר, שהרי הוא אמר ואחם כתבו על היהודים כסוב בעיניכם, ולשון זה הוא מלשון

בו קִימוּ וקָבְלוּ וקָבְלוּ קרי הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל־
זָרָעָם וְעַל כָּל־הַגּוֹלִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר
לְהַיִּת עֲשִׂים אֶת־שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּכַתְּבָם
וּבְכּוּמָם בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: טו וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה

אסתר שזמנה להמן: (כו) כולוים עליהם. גרים העתידים להתגייר: ככתבם. שההא המגילה

תורה תמימה

על ככה — משום רחשיב שבעים שנים ולא איפריקיה), ומה הגיע אליהם — דקטל
ושתיב) [מגילה י"ט א'].
(כו) קימו וקבלו. אמר רבא [א"ע"פ שבתחלה קבלו ישראל את התורה בכפיית הדר כניגית]

אפילו הכי הדר קבלות בימי אחשורוש, דכתיב קימו וקבלו — קימו מה שקבלו
בברב) [שנה פ"ח א'].
קימו וקבלו. אמר שמואל. אסתר ברוח הקודש נאמרה, דכתיב קימו וקבלו — קימו

למעלה מה שקבלו למטה) [מגילה ד' א'].
ולא יעבר. [הני, א"ע"פ שכל החודש כשר לקריאת המגילה, אפילו הכי אין כאתרין מ"ד

בו, מא' טעמא ולא יעבר כתיב] (כז) [מגילה ב' א' וירושלם: מגילה פ"א ח"ה].
בכתבם. [גלסר שמגילה פורים צריכה להיות כתובה אשורית] (ל) [מגילה י"ט א'].
בכתבם. הקורא את המגילה על פה לא יצא, כאי טעמא, ככתבם כתיב (לא

[ירושלמי: מגילה פ"ב ה"א].
בכתבם וכוומם. [הקורא את המגילה למפרע לא יצא. מאי טעמא, דכתיב בכתבם
וכוומם, מה זמנא למפרע לא אף כתבם למפרע לא] (שם שם).

בכל שנה ושנה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, קראו את המגילה בארד הראשון ונהעברה
השנה קורין אותה בארד השני, מאי טעמא, דכתיב בכל שנה ושנה, מה כל ענה

ושנה ארד הסוך לניסן אף כאן ארד הסוך לניסן, ואימא מה כל ענה ושנה ארד הסוך
לשבת אף כאן ארד הסוך לשבת, מסתברא, מסמינן נאולה נאולה (ל) [מגילה ד' ב'].
(כח) והימים האלה. אין קורין את המגילה אלא עד שהנץ החמה, דאמר קרא והימים

האלה נזכרים ביום אין בלילה לא [שם כ' א'].
והימים האלה. כל היום כשר לקריאת המגילה, דאמר קרא והימים האלה נזכרים (ל) [שם שם].

בה) שבתחלת מלכותו היה דואג שמה יאלו ויכרל
מחמת שעבודו ואח"כ כשראה שגלגלו שבעים שנה
לגלות כנל ולא נגאלו אמר טוב לא יגאלו. ופעם בזה
שחשב מספר השנים שגלו ישראל ונאמרה היה
לו לחשב מחורבן ירושלים ביינו מ"א שנה שאחר
הגלות בעת גלות דקדקו וספרו את השיר, וכמש"כ
מפורסם בדמאל (ס' ב') [לגלות לחריבות ירושלים
שנשים שיה. (כז) הדורס היה ס"ל כסדרה דלקמן
פסוק כ"ט ותכתוב אסתר ומרדכי את כל הוקף —
חקפו של אחשורוש ומפרס בזה שנארו בכתבם חקפו
של אחשורוש ורשעה ובינה הנאולה ע"י שפרג לוחי
ש"פ"ן כן נסתבב שלקח את אסתר. (כז) יחזק דמדייק
קדמות הלשון קימו לקבלו, דלפי ההגיון נ"ל להיסק
קבלו וקימו, שהרי אי אפשר לקיים קודם שמקבלים,
והוא קיין המאמר נעשה והשמה שאמרנו בעת מה"ת
והכא במגילה קבלה כיהה נודאי קודם לקיומה, ולכן

הכנל

דרוש קימו מה שקבלו כבר בשעת מתן תורה, וזה
נראה נס טעם דרשה הנאה. (כח) יחזק נעטם
הדרשה דמדייק כמש"כ בנות הקודם דהול"ל קבלו
וקימו, ויע"ש, לכן דרוש בלשון ביהיה הלשון כל
הסדר. (כט) דרשה זו כפולה בעינים לשל כנסוק
כ"כ בדרשה כימים ובדרשה והחודש, ושם נחמדה
די דרשה. (ל) ר"ל בכתב אשורי ונלשון הקידש,
ועיין לשל פרשה ח' פסוק ס' בדרשה וכלאוס.
(לא) ובגמרא שגלו י"ח א' יליף זה מדרשה אחרת
[הונא בפסוק הסמוך] ו"ל דלא ייהא ליה בדרשה זו
מירוסלמי משום דמחזן אין בראיה וסברה כל כך,
ד"ל דכתבם קאי על סדר כפי סתיה כהונה ולא
להקדים המאמר ולאחר המוקדם. (לב) ר"ל מה זמנא
למפרע לא, דאי אפשר סתיה מ"ו קודם י"ד דף כהנס
למפרע לא, שלא לקרוא קודם הפרשה האחרת.
(לג) ר"ל נאולה פורים [נאולה מפורס. (לד) ע"פ

כְּכֹהֵן כֹּהֵן אֲשֹׁרִית : נִזְכָּרִים וְנִעְשִׂים בְּכָל־יָדָד וְיָדָד מִשְׁפָּחָה
(ח) זָכָרִים : בְּקִיּוֹת וּמִשְׁפָּחָה מִדִּינָה וּמִדִּינָה וְעִיר וְעִיר וְיָמֵי
הַזָּכָרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבֹרֻ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים
מִתְאַסְּפִין יַד וְזֻלָּתוֹלִים וְשִׁתִּים יַד וְכָד קָבֹל עֲלֵיהֶם שִׁמְיָ הַסְּוִרִים לֹא יַעֲבֹרוּ :

תורה תמימה

נזכרים. קרא את המגילה בעל פה לא יצא, מנלן, אמר רבא, אתיא זכירה וזכרה, כתיב הבא והימים האלה נזכרים וכתיב התם (פ"ט בשלה) כתוב זאת וזכרון בספר, מה להלן בספר אף כאן בספר-לה (מגילה י"ח א').

נזכרים ונעשים. הקורא את המגילה למפרע^(ל) לא יצא, דאמר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים, איתקש זכירה לעשיה, מה עשיה למפרע לא, אף זכירה למפרע לא^(ל) (ס"ז א').

נזכרים ונעשים. מהו נזכרים ונעשים, נזכרים בקריאה ונעשים במעודה^(ל) (ירושלמי מגילה פ"א ה"א).

נזכרים ונעשים. הובא לעיל בפסוק י"ט בררשה היהודים הפרושים.
משפחה ומשפחה. ללמד על משפחות כהונה והיוה שמבטלין עבודתן ובאים לשמוע
מקרא מגילה (ט) [מגילה ג' א'].
משפחה ומשפחה. [מבין סמכו הכתוב לומר שהכפרים מקדימין לקריאת המגילה ליום
הכניסה] (י) [ירושלמי מגילה פ"א סוף הלכה א'].
מדינה ומדינה. לחלק בין הערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון למוקפין חומה בימי
אחשורוש (יא) [מגילה ב' ב'].

עיר ועיר. לחלק בין שושן לשאר עיירות^(כב) [ש שם].
לא יעברו וגו'. אמר רב יוסף, אסתר ברוח הקודש נאמרה, ענאמר וימי הפורים האלה
לא יעברו מתוך הדוידים, ורב נחמן בר יצחק אמר מהבא, וזכרם לא יסוף
מזרעם^(כג) [ש ד' א'].
לא יעברו וגו'. מלמד שאפילו אם כל המערים יהיו בטלים אבל ימי הפורים לא
יבטלום^(כד) [פרש משלי].

הוא הפסוק ושמו צני ישראל לעשות את הצבת
 כמוצא ומנואר לפנינו בחזרה המימה שם. (ל"ב) ר"ל
 שאכלו עבודה מזהה נדחת ממני מקרא מנייה.
 (מ) ענין מש"כ בצלור ענין זה לעיל בפסוק כ"ב בדרשה
 ימים חות י"ב. (א) ענין מש"כ לעיל בפסוק י"ב
 בדרשה הכותים הפרזים חות י"ב בצלור כרטי דרשה
 זו. (ב) ר"ל דל"פ דכפי המהבאר לעיל פסוק
 י"ט (אות ז') דערים פרות בליגן מוקפות חומה
 קורים ע"י ר"ל חלל שוכן אע"פ שכלל פירות היא בכ"ו
 קורין ע"י כ"ט. ובגמ' כחן מפרס השלם משום דנעשה
 להם סעוד, ורש"י שכתב להם סעוד המהבאר לעשות
 בדת היום להרוג בשוגגאם שני ימים ועל כרחק לא
 חזו עד מ"א, וכן קצתם לזכות. (ג) דלשון
 לא יעברו, לא יסוף, משמע שהיה הודעה שקד יביא
 ומינין ירדו שקד יביא אל כל ברוה"ק. (ד) י"ב
 דמשמע ממשכ"ס סוף בלכות מנייה ה"פ' שזכרון
 הארות מכל המועדים יסיו בללים שלא יזכרו ע"ד,
 כע"פ כי נזכרו הפרות הראשונות, אבל זכרון ענין
 פורים לעולם ישראל קיים, ואז קבלה היא קבלה,
 ומנין

הכלל כל דבר ששמו ביום כשר כל היום.
(לה) ז"ע שלא יליף ענין זה מהדרשה דלעיל בבבוק
כ"ה אחר עם הספר יאמר נפה מה שכתוב בספר,
וסיב"ש שחבא המילה כחובה לפנייה בשעת קריאה,
והיט לא בעל פה. (לו) שהקדים הפסוקים
המאוזכרות. (לז) כיין מש"כ לעיל אה לא נ"כ.
ואנח אינו מוזכר הדמיון בכלל, ודא לא דמי
למפרע דשיח ומפרע דזריה, ודני וזריה המובן
הוא ההפכוה הסדר לקרא מסיפה לראשה, וגני
עשיה המובן הוא רק בהקדם הזמן. ואולי י"ל הנוסח
מה עשיה למפרע דה כלומר עשיה הסעודה לא יתכן
שְׁפִירָאוֹת דה סדר המאכלים למפרע לאכול בתחלת
הסעודה להסיר לאכול בסוף הסעודה וכן למידי
[וכמ"ל בגרות פרפרה הבאה קודם הסעודה ופרפרת
הלאחר הסעודה] כך הזכירה, בלימד הקריאה לא
היה בספר הסדר. (לח) פסוק דמזמיר שלא שיך
לשון עשיה בנוף היום שאין זה תפיסה, ולכן דרים
פסוקי בן דרד מענין היום, היינו שיעבו טעוד לקיים
מי מזהב וטעמה, וכפא גונא דרשו במכילתא לקיים

ל וישלח ספרים אל-כל-היהודים אל-שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוורוש דברי שלום ואמת: לא לקים את-ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על-נפשם ועל-זרעם דברי הצומות וזעקתם: לב ומאמר אסתר קים דברי הפרים האלה ונכתב בספר: ס

י א וישם המלך אחשוורוש אחשוורוש קרי מס על-הארץ ואני הים: ב וכל-מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא-הם פתובים על-ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס:

תורה המימה

טתיאיים הרי היא כתובה בארכיוס שלהם, היא הוא דכתיב הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס^(ג) [ירושלמי מגילה פ"א ה"ה].

(ז) דברי שלום ואמת. א"ר הנחם ואמרי לה אמר ר' אמי, כלמד למגילת אסתר שצריכה שרטוט כאמתה של תורה^(ד) [מגילה פ"ז ב'].

דברי שלום ואמת. ובתורה כתיב (משלי כ"ג) אמת קנה, כלמד למגילת אסתר שהיא כאמתה של תורה, מה תורה נתנה להדרש אף היא נתנה להדרש^(ה) [ירושלמי מגילה פ"א ה"א].

(יא) בזמניהם. מגילה נקראת ב"א, ב"ב, ב"ג, ב"ד, ב"ה באדר, כנא הני טילי, דאמר קרא בזמניהם — זמנים הרבה הקנו להם חכמים, ואיבא ט"ו וי"ז — ולא יעבר כתיב (פסוק כ"ז)^(ז) [מגילה ב' א'].

(לב) דברי הצומות וזעקתם. וסמיך ליה וסאמר אסתר קים — מאמר אסתר אין, דברי הצומות לא^(ח) [שם פ"ז ב'].

ונכתב בספר. אמר רב, מגילת פורים נקראה ספר, לומר שאם תפרה ברוטי פשתן פסולה^(ח) [שם י"ט א'].

ושם נחבא כל דרס, יו"ט וזרף לכאן. (יז) ר"ל ענין האוס ג' ימים שזמו אז בלוחה השנה לא קבלו עליהם לדורות, ורק לזכרון טובנין להשתנות וס' י"ז באדר. ואש"פ דק"י"ז במגילת העניית דאט"ס דככלל בטלה מגילת חגיגת חגל חנוכה ופורים לא בטלו, וא"כ לכאורה אכאריס בחגיגת נס לפניהם ולאחריהם, כמו דק"י"ז דכ"ח שנאמר דלא למספד בטון אסור גם לפניהם ולאחריהם, אש"פ טוהינס להשתנות י"ז, משום דהא דלא בטלו היינו לענין דיניס שלהם בנזף הימים דלא להשתנות ודלא למספד בהם עמון, אבל בדיניס שלפניהם בטלו, ועיין בחוס' העניית י"ח ב'. (יח) רק בנידון, ואמנם אש אין נידון סוב ויחר להפריס בפסחן מואמר להביטה בלתי חסורה, ואין דרשה זו פותרת למה שדרשו למעלה פסוק כ"ט דמגילת פורים נקראה איגרת, דהבואה דהא וסא נקראת, והיינו שיש לה מעלות שנאיגרת ומעלות שנבסר.

פירש"י

וישתדלו לעורר גזירת המן. (יג) ר"ל וא"כ אין עוד דכנר חדש להם, וזכור לא ישימו וכלל עוד ישתדלו ע"ז, ועיין בבבלי מגילה ז' א' בא ענין זה קצתו נמקד, ובלשון זה שמינושמי יחבא כלשון שכתבני. (יד) פירש"י כאמתה של תורה כס"ח עמנה, עכ"ל. וזה מוסר נאור, אבל האמת נראה דדרשה זו חסרה כאן, וז"ל כמו שהיא בשלמותה בירושלמי פ"א פ"א, נאמר כאן דברי שלום ואמת ויאמר בתורה (משנ' כ"ג) אמת קים הרי היא כאמתה של תורה, מה זו זריכה שרפוס אף זו זריכה שרפוס, ולפי"ז הוי כוונת הלשון כרי היא כאמתה של תורה — כהתורה שנקראת אמת, ר"ל כאותו הפסוק דכתיב ב"ס אמת קנה, וכפירש"י. (טז) ר"ל שלל נדון כספור דברים בעמא אלא דרוש לדקדק בה כמו בדברי התורה, ועוד בא בירושלמי כאן מה זו זריכה שרפוס אף זו וכו' וכבר בא זה בדרשה הקודמת. (יז) ענין דרשה זו כפול לעיל פסוק כ"ב בדרשה כימים

נִפְּיוֹ מִרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי מִשְׁנָה לַמֶּלֶךְ אֲחֵשְׁוֶרֶשׁ
וְגִדּוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לַרֶב אֲחִיו דָּרֶשׁ טוֹב לְעַמּוֹ
וְדָבָר שְׁלוֹם לְכָל־יִרְעָיו :

ח ז ק

כיום פסוקי מגילת אסתר באה נששים ושבעה והסימן על כן קראו לימים האלה פורים וחציה והען אסתר ותאמר, וסודריה חמשה וס' טנה וזה גב המזבח, ופרקיה עשרה והסימן בא גר.

י (ג) ורצוי לרוב אחיו. לרוב אחיו ולא לכל אחיו, כלומר שפרשו ממנו מקצת סנהדרין^(א) [מגילה ט"ז ב'].
דרש טוב לעמו. עיין לעיל פרשה ב' פסוק י"א בדרשה לדעת את שלום אסתר.

רעמיה נהמני מרדכי. וע"פ ענין זה אפשר לומר מה שנינו בקה"ר פ"ו חשיב שם גדולי ירושלים בן ציית הכסת ונקדישנן בן גוריון וכן כלבא שבע, ובנישין ל"ו א' חשיב ג"כ שמות אלו [לענין אחר] וחשיב את בן ציית הכסת לאחרונה, וזריך טעם, אך נמנע שם מנאר שהיה כסתו מוטלת בין גדולי רומי, והיינו כענין מרדכי שנכנס לשררות, ולפי"ז י"ל דמדרש חשיב אהו קודם שנכנס ל דולה, והנמנע — לאחר שנכנס ל גדולה ומיעט נד"ה, וכענין שחשבו הכהנים את מרדכי ע"פ מצב פניו כמנאר.

(א) פירש"י לפי שבסל מן התורה ונכנס לשררה, עכ"ל. וז"ל דמראנו החפסי נכנס, דאלו מעט המלכות הלא גמרה היא. ומנאר עוד נמנע דגדול הלמוד תורה יותר מהלל נפשות, דאלו מקודם [כשהיה מרדכי עוסק בתורה] היה נחשב כפסוק דמנאר (ב') לאחר ארבעה שמות, דכן כתיב שם אחר בלא עם זרובבל יסוע נחמיה שריה רעליה מרדכי, ולכסף לאחר כל עניני של מרדכי במגילה זו וסנכנס לשררה ונשל מת"ת נחשב לאחר חמשה שמות דכתיב (נחמיה ז') הנאים עם זרובבל יסוע נחמיה עזריה